ΣΑΒΒΑΣ ΞΗΡΟΣ

Η Μέρα Εκείνη...

1560 ΩΡΕΣ ΣΤΗΝ ΕΝΤΑΤΙΚΗ

ΜΙΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΑΣ ΓΟΥΑΝΤΑΝΑΜΟ

έκδοση
A. ROMERO

Η Μέρα Εκείνη...

Σάββας Ξηρός, Η Μέρα Εκείνη...
Έκδοση Alicia Romero
Μεθώνης 76, 106 83, Αθήνα
Αποκλειστική διανομή: "Διανομή ΕΠΕ", Ειρήνη Χάλαρη
Αραχώβης 49, 106 81, Αθήνα
Τηλ.: 210 3801791 – e-mail: dianomi@hotmail.com
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Ευμορφία Τσαμπά
Μπόταση 5, 106 82, Αθήνα

ISBN: 960-89336-0-9

ΣΑΒΒΑΣ ΞΗΡΟΣ

Η Μέρα Εκείνη...

ΕΚΔΟΣΗ Α. ROMERO

Πρόλογος

ΛΙΓΕΣ γραμμές, μια θολή εικόνα από τον ανακριτικό θάλαμο του νοσοκομείου, μνήμες που ρίχνουν αμυδρό φως μήπως φανερώσουν κάποιες οριακές καταστάσεις που εκτυλίχτηκαν εκεί και αποτυπώνονται μ' έναν τρόπο προσωπικό, όσο και οι πληγές στο σώμα μου. Ακραίες εμπειρίες, που δεν μπορούν ποτέ να αποκτηθούν από βιβλία αν κάποιος δεν τις γευτεί ο ίδιος σαν το πειραματόζωο, αν δεν τις ζήσει· και πάλι δύσκολα αποτυπώνονται με λόγια όσο δεν υπάρχει κάτι παρόμοιο στη ζωή για σύγκριση· αυτές οι εμπειρίες είναι οι αδιάσειστες αποδείξεις, οι αδιάψευστοι μάρτυρες των όσων έχουν συμβεί σε μια μονάδα εντατικών ανακρίσεων.

Λίγες γραμμές γι' αυτές τις μέρες της εντατικής, γι' αυτές τις εμπειρίες που δεν μπόρεσαν να γραφτούν παρά μονάχα όταν πέρασαν δύο χρόνια. Καιρός που έπρεπε να κρατηθεί ανόθευτη η μνήμη από εξωτερικές επιρροές, θεωρίες, διαδόσεις, και να περάσουν από ψιλό κόσκινο μέχρι να εξοστρακι-

στούν ιδέες, γνώμες, υποθέσεις ειδικών ή μη, ώστε να παραμείνει καθαρή και μόνο η εξωπραγματική πραγματικότητα, η παράλογη λογική των ημερών εκείνων.

Μια μαρτυρία για τις ανακρίσεις τύπου Μέγκελε που στοχεύουν στα βάθη της ύπαρξης, όταν με ύπουλα μέσα διαταράσσουν, ακυρώνουν την κρίση, όταν με ανίερες μεθόδους χτυπούν για να κάμψουν τη βούληση, να τη δεσμεύσουν, να τη σύρουν σε ατραπούς που δε θα βάδιζε ποτέ.

Εκεί όπου στοχεύει μια διαφήμιση, μια προεκλογική καμπάνια, μια ψυχοτρόπα ουσία ή υπόσχεση, εκεί που διαβρώνουν οι ουσίες, η παραμύθα των χρηστών κι όλοι μαζί ή ο καθένας χωριστά κατασκευάζουν έναν άλλον πιο ψεύτικο, πιο πλασματικό κόσμο, εκεί, στην ουσία της ύπαρξης, στη βούληση, στην ίδια την ύπαρξη στοχεύει μια εκσυγχρονισμένη ανάκριση. Και τότε αυτός που θα την υποστεί, χωρίς τη δυνατότητα ιεράρχησης των πραγμάτων ή αμφισβήτησης, χωρίς να 'χει δικαίωμα στο δικαίωμα άρνησης ή επιλογής, είναι πιο κάτω κι από ένα άβουλο ζώο.

Μα υπάρχει και πιο κάτω. Είναι εκείνος που αναρωτιέται ξεδιάντροπα αν από μια τέτοια μέθοδο προκύπτει η αλήθεια και για χάρη της σκοπιμότητας βάζει τη δική του κρίση υπό αμφισβήτηση. Γιατί δεν υπάρχει κάτι πιο παράλογο, πιο εξωπραγματικό, από τον ολοζώντανο αληθινό εφιάλτη που προκαλεί ο βασανισμός την ώρα που το μυαλό

κατασκευάζει πραγματικές ανάγλυφες παράνοιες. Δεν υπάρχει πιο απάνθρωπο από ένα συλλογισμό τέτοιον, που να αναζητά άλλοθι για τα βασανιστήρια. Συλλογισμός που έχει απορριφθεί αυτονόητα εδώ και δυόμισι χιλιάδες χρόνια από τον Αριστοτέλη όταν αποκλείει τη χρήση προϊόντων βίας, και τον Αντιφώντα όταν εξηγεί πώς ο βασανιζόμενος λέει αυτά που θέλει να ακούσει ο βασανιστής του.

Και δεν υπάρχει γι' αυτό καμία εξαίρεση, πολύ περισσότερο όταν καθοδηγείται το μυαλό με σύγχρονες επιστημονικές μεθόδους. Σαν αυτές στην εντατική του Ευαγγελισμού, που η μοντέρνα αντίληψη επέβαλε και τη βιντεοσκόπησή τους κι όσο αυτή υπάρχει δεν είναι απλά υποκριτικό όταν κάποιος εθελοτυφλεί σε τέτοια ντοκουμέντα, αλλά εξυπηρετεί συγκεκριμένες κατευθύνσεις.

Μέχρι αυτά να βγουν στο φως, κάθε υπόθεση, κάθε σενάριο, κάθε ερμηνεία για κείνη την περίοδο, κάθε επέκταση προς τη μια πλευρά ή προς την άλλη είναι μακριά από τη διερεύνηση της αλήθειας, εφόσον τίποτα δε θα άντεχε σε μια σύγκριση με ό,τι έχει πραγματικά γίνει, με ό,τι έχει αντικειμενικά αποτυπωθεί.

Τότε θα ξεκαθαρίσει οριστικά αν υπάρχει αντιστοιχία των όσων συνέβησαν με αυτά που προβλήθηκαν ή διαδόθηκαν ή καταγράφηκαν από τους βασανιστές. Τότε θα φανεί το άλλο πρόσωπο του κράτους. Τότε θα αναζητά τόπο να κρυφτεί ο κάθε υπηρέτης του συστήματος, που με ελαφριά τη συ-

νείδηση εγκρίνει από την καρέκλα του ή απ' το γυαλί ή συμμετέχει σε όποιας μορφής βασανιστήρια. Τότε θα μπορεί ο καθένας να φρίξει και να κρίνει ανεπηρέαστα σαν αυτόπτης μάρτυρας.

Ύστερα από έναν τέτοιο καταποντισμό, μοιάζει αχανής κι ατελείωτος ο δρόμος της επιστροφής, αν θα υπάρξει επιστροφή, γιατί είναι σαν το ναυαγό που κολυμπάει, κολυμπάει, μα βρίσκεται στο ίδιο μέρος. Όπου κάποια σπίθα που δεν έσβησε αργά αργά να φέρει λίγο φως, κάποιος σπόρος που 'χει μείνει απ' το χτες πάνω στο χέρσο τόπο ν' αρχίσει να φυτρώνει, για να περάσουν χρόνια μέχρι να μάθουν οι έννοιες να ταξιδεύουν στο μυαλό από καινούργιους δρόμους, μέχρι να γίνουν συνείδηση οι τωρινές δυνατότητες, οι μόνιμες αδυναμίες, μέχρι να κατανοηθεί ο νέος ρυθμός, ο χρόνος που μπορεί να αντανακλά ο νους την κάθε σκέψη μέχρι αυτή να βρει διέξοδο, να εκφραστεί απλά, όσο χρειάζεται για να μείνει η μνήμη ζωντανή.

Λίγες γραμμές, λίγες σκέψεις, μια μαρτυρία για τη σκοτεινή εκείνη περίοδο των ημερών της εντατικής. Μέρες που διαδραματίζονται στο τέλος μιας εποχής, που ξεδιπλώνονται στο ξεκίνημα μιας ξέφρενης παράλογης πορείας με τον πολύμορφο έλεγχο που επιχειρείται, ακραία έκφραση του οποίου είναι η άμεση καταστολή.

Όταν η κατά μέτωπον επίθεση, όπως στο Βιετνάμ και στο Ιράκ, είναι αναπόφευκτη αλλά όμως καταδικασμένη, γίνεται φανερό ότι μόνο με δίκτυο από

ντόπιους περιφερειακούς πρόθυμους πράκτορες έχει πιθανότητες ο εχθρός να επιβληθεί. Πράκτορες σαν αυτούς που βγήκαν από την εφεδρεία εκείνο το καλοκαίρι, για να επιβάλουν μια πρωτοφανή δικτατορία της ενημέρωσης σε μια πρωτόγνωρης μορφής χούντα, που φαινομενικά αδρανεί, αλλά αναδύεται από τη στάχτη της κάθε φορά που το σύστημα το απαιτεί.

Με αυτούς τους πράκτορες βρέθηκα αντιμέτωπος στην εντατική· απ' τον αντίχτυπο αυτής της λαίλαπας ένα μικρό κόκκο, αλλά για τις δυνάμεις μου δυσβάστακτο, μου έλαχε να σηκώσω εκείνο το καλοκαίρι του 2002.

Φυλακές Κορυδαλλού

28/6/2005

17 Ιουλίου 1912

Η Ικαρία απελευθερώνεται από τους Τούρκους χωρίς ξένη βοήθεια και ανακηρύσσεται ανεξάρτητο κράτος. Λίγους μήνες αργότερα, παρά τις πιέσεις των Άγγλων και των Γάλλων να διαλέξει προστάτη, αυτή ενώνεται με την Ελλάδα.

Στη φωτογραφία (με το βελάκι) ο παππούς μου, ο Μαστροδημήτρης Τσακαλιάς, τη μέρα εκείνη του Ιουλίου, μεταξύ μιας δράκας αυτόκλητων επαναστατών.

Πριν περάσουν 100 χρόνια από τη μέρα εκείνη

ΒΟΥΛΗ των Ελλήνων 8.2.2005. Με συντριπτική πλειοψηφία, εκλέγεται ο νέος Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Ένα απόσπασμα της προσφώνησης της Προέδρου της Βουλής, την ίδια μέρα, παρουσία 296/300 βουλευτών, διευκρινίζει και δημόσια, για τυχόν όψιμες αντιδράσεις, το σκοπό μιας τέτοιας ευρείας συναίνεσης.

«Αναλαμβάνετε, κύριε Πρόεδρε, την Προεδρία της Ελληνικής Δημοκρατίας για μια πενταετία, όπου θα σημειωθούν σημαντικά γεγονότα και εξελίξεις. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση θα προωθηθεί με την ψήφιση ενδεχομένως και της Συνταγματικής Συνθήκης, τα εθνικά σύνορα και ένα μέρος της εθνικής κυριαρχίας θα περιορισθούν χάριν της ειρήνης, της ευημερίας και της ασφάλειας στη διευρυμένη Ευρώπη, τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη θα υποστούν μεταβολές, καθώς θα μπορούν να προστατεύονται, αλλά και να παραβιάζονται από αρχές

και εξουσίες πέραν των γνωστών και καθιερωμένων και πάντως η Δημοκρατία θα συναντήσει προκλήσεις και θα δοκιμασθεί από ενδεχόμενες νέες μορφές διακυβέρνησης».

Με τον πιο επίσημο τρόπο διαλαλείται ότι η Ελλάδα «συνεμορφώθη προς τας υποδείξεις» και προσταγές σε όλο τους το φάσμα, εξανεμίζοντας χρόνια τώρα, από κυριαρχικά μέχρι ατομικά δικαιώματα.

Η ακατάπαυστη επιθετικότητα του διεθνούς κεφαλαίου απαιτεί την κατάλυση, το διαμελισμό κυρίαρχων κρατών, βίαιες αλλαγές καθεστώτων, αλλαγές συνόρων σύμφωνα με τα γεωπολιτικά του συμφέροντα. Απαιτεί από την κάθε χώρα υποτελή, την καταλήστευση του λαϊκού εισοδήματος, φαλκίδευση κεκτημένων, κατάργηση της όποιας κοινωνικής πρόνοιας, διάλυση κάθε μορφής παραγωγής, ξεπούλημα των πλουτοπαραγωγικών πηγών.

Και τότε, με ποιον τρόπο θα ανακοπεί το ολοένα αυξανόμενο κύμα αγανάκτησης, πώς θα μπορέσουν να σταματήσουν τα οργισμένα πλήθη που διεκδικούν το δίκιο τους, αν όχι με μια παγκόσμια δικτατορία, που τιτλοφορείται σήμερα σαν πόλεμος κατά της τρομοκρατίας;

Μια πρόγευση για το ζοφερό μέλλον που μας επιφυλάσσουν ομοθυμαδόν, πήραμε και το καλοκαίρι του 2002. Είδαμε τότε τι σημαίνει «νέες μορφές διακυβέρνησης». Είδαμε την κατάργηση του Συντάγματος, την κατάλυση των θεσμών. Είδαμε

τι σημαίνει κατάργηση δικαιωμάτων αιώνων «από αρχές και εξουσίες πέραν των γνωστών και καθιερωμένων», είδαμε τι συνεπάγεται η παραβίαση της προσωπικής ζωής χωρίς φραγμούς και ηθική.

Ό,τι συνέβη εκείνο το καλοκαίρι, ό,τι συμβαίνει μέχρι σήμερα σε ύποπτους-ανύποπτους πολίτες, το κράτος διακηρύττει πως είναι αναγκαίο, για λόγους εθνικού συμφέροντος. Αν αυτοί είναι οι εκφραστές του, όπως αυτό συνοψίζεται στις προσφωνήσεις τους και υπηρετείται από τις πρακτικές τους, τότε ποιος και για ποιο λόγο κρίνεται ως ένοχος εσχάτης προδοσίας;

ΑντίΛογος

ΕΙΜΑΣΤΕ τρομοκράτες σε μια ευνομούμενη πολιτεία. Όμως...

Τι είναι αυτό που τρομοκρατεί το λαό; Μην είναι οι μισθοί πείνας, οι ανύπαρκτες συντάξεις, η ακρίβεια; Το χρέος που κατάσχει το βιος; Η εφορία που εισβάλλει σε κάθε σπιτικό; Ο Καιάδας του περιθωρίου για τους ανάπηρους και του αδύνατους; Μην είναι ο μπάτσος που πουλά την ηρωίνη ή που σκοτώνει το διαδηλωτή, το μετανάστη; Μην είναι οι δρόμοι καρμανιόλες; Οι ρεμούλες των εργοληπτών; Των εφοπλιστών οι σκυλοπνίχτες; Οι κεφαλαιοκράτες με τα κάτεργα, τις απολύσεις, τα εργατικά ατυχήματα; Μην είναι η τυφλή και διεφθαρμένη δικαιοσύνη; Ο επίορκος γιατρός; Ο πουλημένος δημοσιογράφος; Ο ξενόδουλος στρατηγός; Ο ραγιάς πολιτικός;

Μήπως δεν είναι αυτό που σύσσωμοι όσοι ευθύνονται γι' αυτά, ονομάζουν με μια φωνή τρομοκρατία;

ΕΙΜΑΣΤΕ τρομοκράτες σ' ένα δημοκρατικό σύστημα. Όμως...

Η καταστολή και οι τρομονόμοι, οι πολιτικοί κρατούμενοι αντάμα με το «αρχαίο πνεύμα αθάνατο», η λεηλασία του δημοσίου χρήματος και οι παγκόσμιες φιέστες, ο στρατός στους δρόμους, οι κάμερες και τα δακρυγόνα, οι πολιτικές δίκες, τα ειδικά κελιά εξόντωσης, τα βασανιστήρια, το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και έκδοσης υπόπτων, το βιοφακέλωμα, η παντοδυναμία πάνω από κάθε νόμο και ηθική της αστυνομίας, η ποινική δίωξη των χρηστών, των αστέγων, των απόκληρων, η γκετοποίηση όσων δεν έχουν στον ήλιο μοίρα στο όνομα μιας καθαρής κοινωνίας, τι άλλο συνθέτουν, αν όχι μια βαθιά ριζωμένη χούντα; Τι δείχνουν, αν όχι την παρακμή και τα αδιέξοδα του συστήματος, που αγωνίζεται με κάθε μέσο και κάθε τρόπο να επιβιώσει;

ΕΙΜΑΣΤΕ τρομοκράτες σε μια ανεξάρτητη χώρα. Όμως...

Γιατί να προσφύγει στη βία ο κάθε επίβουλος όταν κυβερνάνε Εφιάλτες; Σε μια χώρα που παραδίνεται καθημερινά.

Υπακούει δουλικά στις εντολές της Ευρώπης, υποτάσσεται στις προσταγές των ΗΠΑ, υποχωρεί στις απαιτήσεις των γειτόνων. Με μια ανεξάρτητη οικονομία που το ένα απαγορεύεται από την Ε.Ε., το άλλο αντιτίθεται στις επιταγές της Παγκόσμιας Τράπεζας, το τρίτο επιβάλλεται από το Δ.Ν.Τ. Σε

μια χώρα κυρίαρχη, που αποδυναμώνει ή καταστρέφει μόνη της από τη βιομηχανική μέχρι και αυτή την πρωτογενή παραγωγή. Χωρίς βομβαρδισμούς κατεδαφίζει, χωρίς εισβολή διασκορπίζει, χωρίς επέλαση υποχωρεί, χωρίς κατάκτηση υποκύπτει. Σηκώνει λευκή σημαία χωρίς να προηγηθεί πόλεμος. Παρατηρεί νωχελικά τις ήττες, ευχαριστώντας τους υπαιτίους. Χωρίς δισταγμό αποδέχεται εξευτελιστικές συμβάσεις, εκχωρεί εδάφη, βάσεις – ορμητήρια του εχθρού. Χωρίς ντροπή υπογράφει ατιμωτικές συμφωνίες, προσφέρει «γην και ύδωρ» στη διεθνή οικονομική δικτατορία. Χωρίς να 'χει, τέλος, άλλη επιλογή, συνάπτει δάνεια, υποδουλώνεται όλο και βαθύτερα, και όσο το φάσμα της γύμνιας της υπερχρέωσης σκιάζει το μέλλον μας, τόσο περισσότερο ο καθένας αισθάνεται στο πετσί του την κατοχή.

ΕΙΜΑΣΤΕ τρομοκράτες σ' έναν κόσμο με ειρήνη και ασφάλεια. Όμως...

Οι αυτόκλητοι εγγυητές της ασφάλειας και απεσταλμένοι της ειρήνης έχουν αποφασίσει ότι μία στις τρεις χώρες στον κόσμο είναι παρίες, χωρίς δικαίωμα στη ζωή. Ο άξονας του κακού που επιβουλεύεται την ευημερία της Δύσης. Χώρες τρομοκράτες που θα συνθλιβούν με ανθρωπιστικούς βομβαρδισμούς, θα υποταχθούν με προληπτικούς πολέμους για χάρη της ρωμαϊκής ειρήνης και της ασφάλειας του κέρδους αυτών που θέλουν να ελέγχουν ή να καταστρέφουν, να θέσουν υπό την κυριαρχία τους

από το κάθε κινούμενο ηλεκτρόνιο μέχρι τα άστρα και το διάστημα, από το DNA φυτών και ανθρώπων μέχρι το παγκόσμιο κλίμα, από τους φυσικούς πόρους του πλανήτη μέχρι τις μύχιες σκέψεις μας.

Όσο για την ίδια τη Δύση, ο όρος τρομοκράτης χαρακτηρίζει όλο και μεγαλύτερες κοινωνικές ομάδες, μέχρι να συμπεριλάβει τους πάντες Στη δυτική Ευρώπη, καιρό τώρα, οι διαδηλωτές ονομάζονται «προτρομοκράτες». Για κάποιους, το επόμενο που μας περιμένει ίσως είναι μια θέση στην εντατική.

ΣΑΒΒΑΤΟ

29

Τελευταίο Φως

Μια συνηθισμένη μέρα. Κλείνει η πόρτα πίσω μου και μαζί της το πρόσφατο παρελθόν. Αυτό που συνηθίζουμε να λέμε παρόν. Και όμως, παρόν είναι αυτό που ζούμε, που αισθανόμαστε, που δημιουργείται αυτή τη στιγμή. Και αυτή τη στιγμή, τη στιγμή που κλείνω την πόρτα πίσω μου, δεν ακολουθεί τίποτα παρά μόνο εμπειρίες και αναμνήσεις, σκέψεις, ελπίδα. Καπνός κι αέρας. Ούτε τόπος αγαπημένος, ούτε αντικείμενα, ούτε πρόσωπα. Κάθε μέρα, κάθε ώρα, κάθε λεπτό ένα καινούργιο ταξίδι. Μπροστά ο χρόνος κενός, αμεταχείριστος, πεντακάθαρος περιμένει. Συμπιεσμένος ασφυκτικά στο παρόν, δημιουργώ, ενεργώ, υπάρχω σ' αυτή τη μετακινούμενη στιγμή στο χρόνο. Πίσω το παρελθόν, αλλά αυτό το έχω ζήσει. Μπροστά το μέλλον, αλλά αυτό δεν έχει έρθει ακόμα. Το μόνο που υπάρχει είναι αυτό το ασφυκτικό παρόν. Είναι πάντα η τελευταία στιγ-

μή της ζωής. Να μην πάει χαμένη. Να μην ξοδευτεί άσκοπα. Είναι πολύτιμη γιατί είναι η τελευταία. Είναι η ίδια η ζωή.

Αυτό το μετακινούμενο τώρα, κάπου, κάποτε τερματίζει την πορεία του προς το μέλλον. Σε ποιο σημείο της γης βρίσκεται η έξοδος; Όπου η ζωή εκεί και ο θάνατος. Ο αχώριστος σύντροφος.

Μεσημέρι

Βαραίνουν τα βήματά μου. Κάθομαι στα σκαλάκια σαν τους μετανάστες. Κοιτάω το πεζοδρόμιο με τα σάπια υδραυλικά, το ρυάκι που ξεκινάει από τα σκουπίδια της γωνίας, τα μπάζα που μισοκρύβουν το παράθυρο του υπογείου. Έχει φως, κουρτίνα, ζουν άνθρωποι εκεί μέσα, με όνειρα, ελπίδες, απογοητεύσεις, χαρές, αγωνίες. Η σκληρή πραγματικότητα. Όχι η άλλη του μάρκετινγκ, της τηλεόρασης, της εξάρτησης, του μύθου, του πλαστικού χαμόγελου, ενός κόσμου στιλβωμένου, λαμπερού, ανύπαρκτου. Η σκληρή πραγματικότητα που ζούμε, που πατάμε, που αγγίζουμε, που σκοντάφτουμε καθημερινά.

Κάποιοι θαμμένοι ζωντανοί, κάποιοι πεθαίνουν, κάποιοι θα γεννηθούν θαμμένοι· όλοι προσμένουν. Η ευθύνη μάς ανήκει.

Απόγευμα

Κάτι γίνεται στον Πειραιά... «Θέλουμε ανθρώπινη διαβίωση», φωνάζουν οι ναυτεργάτες. «Είστε καταχραστές και παράνομοι», τσιρίζουν οι δικαστές. «Υπερασπιστείτε τα λεφτά μας», διατάζουν οι εφοπλιστές τον υπηρέτη τους, το κράτος, που αντιδρά αστραπιαία. Πιο γρήγορα κι απ' τη σκέψη. Πολιτική επιστράτευση· μηχανισμός επιβολής. Δεν είναι το ξύλο, ούτε ο πόνος. Είναι η αδικία, ο εξευτελισμός, η καταρράκωση της αξιοπρέπειας, η λαφυραγώγηση του μόχθου τους. Πού βρίσκεται το δίκιο τους; Αδιέξοδο.

Υπάρχουν πράγματα για τα οποία αξίζει να δώσεις τη σκέψη, το χρόνο, κομμάτι από τη ζωή σου, την ελευθερία, την ίδια σου τη ζωή.

Βράδυ

Κοιτάω το πεζοδρόμιο. Τον καθημερινό μου σύντροφο για δύο δεκαετίες. Σαν σε ταινία βλέπω, για άλλη μια φορά, τον εαυτό μου στις κρύες πλάκες να αφήνει την τελευταία πνοή. Ο καλύτερος, ο κοντινότερος για κείνη την ώρα φίλος μου, ο πρώτος τυχαίος περαστικός μού κλείνει τα μάτια. Και το κράτος έρχεται με μια κουβέρτα για να κρύψει τη ντροπή του. Πόσο έξω έπεσα!

«Υπάρχω λες κι ύστερα δεν υπάρχεις. Αυτό ήτα-

νε, μέχρι εδώ». Οι πρώτες σκέψεις. Εδώ τελειώνουν οι αγωνίες, το άγχος, οι ευθύνες, ο αγώνας. Το απόλυτο κενό, το απόλυτο τίποτα. Το τίμημα. Το έχω δει, το έχω ξαναζήσει στη φαντασία μου, το έχω αποδεχτεί, έχω συμφιλιωθεί μαζί του, το περιμένω. Δεν αναρωτιέμαι γιατί. Φεύγω. Όχι εγώ, η γη. Συνεχίζει με ιλιγγιώδη ταχύτητα στροβιλίζοντας προς το άπειρο. Παραμένω μετέωρος, κοκαλωμένος, ακίνητος. Έχει παγώσει ο χρόνος.

Μια γνωστή φωνή με επαναφέρει. «Είσαι καλά;» «Όχι». Δεν είναι παραίτηση. Προσπάθησα, μα δεν μπορώ ν' ακολουθήσω. «Φύγε...» Τίποτα δεν τελειώνει. Συνεχίζουμε.

Ύστερα ο κόσμος να μου δίνει κουράγιο, το ασθενοφόρο, το Τζάνειο, το χειρουργικό τραπέζι. Λέω τ' όνομά μου «Σάββας» και κλείνω τα μάτια.

ΚΥΡΙΑΚΗ
30
Σκοτεινό Πέρασμα

Αιχμ-άλωτος

Στη γκρίζα πόλη μια άγρια καταστολή αργά αργά γιγαντώνεται και εφορμά. Ώσπου να γίνει ο τρόμος καθημερινό βίωμα χρειάζεται συμμάχους, προετοιμασία, κλίμα. Άλλοι τεμάχισαν και περιέφεραν τα κομμάτια μου, σείοντάς τα σαν τρόπαια από κανάλι σε κανάλι· άλλοι μετέτρεψαν τις πλατείες και τα περίπτερα σε υπαίθρια κρεοπωλεία. Μήπως ήταν πιο τίμιο να με σύρουν στους δρόμους δεμένο πίσω από ένα αυτοκίνητο; Μήπως ήταν πιο ανθρώπινο να πετάξουν τα κομμάτια μου στο κανάλι του Κηφισού;

Μάταια περιμένω το νεκροσέντονο. Αυτό που σκεπάζουνε όσους πεθάνουν στο δρόμο.

Μέσα στο θάλαμο βουβή αναμονή, μέχρι ν' αρχίσει η πλάστιγγα να γέρνει προς τη μια ή προς την άλλη. Ένα τοις εκατό να ζήσω πριν το ξεκίνημα των ανακρίσεων, πενήντα ζω ή πεθαίνω στον αγώνα επι-

βίωσης κατά το πέρασμά τους.

Έξω ουμανιστικό περιτύλιγμα. «Περίθαλψη πρωθυπουργού», ιατρικά συμβούλια, ιατρικά ανακοινωθέντα.

Μέσα κουκουλοφόροι πτωματοφύλακες τριγυρίζουν περίεργοι, εκτελώντας το μακάβριο έργο τους.

Διασωληνωμένος σε καταστολή, με τις δυνάμεις καταστολής στην εντατική.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ 1.35 EURO

Αυριανη

ΤΕΤΑΡΤΗ 10 Ιουλίου 2002 ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ Έτος 22ο ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 7283 ΤΙΜΗ 0.50 EURO

Νόμιμα χιλιάδες αυθαίρετ

ΣΕΛ. 14

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙ

Μπράβο στο ALTER που τόλμησε και έδειξ την πραγματική κατάσταση του βαριά τραυματισμένου τρομοκράτη

30 6 2002

ΤΟ ALTER φωτογράφισε τον Ξηρό!

Μπήκε με την καμ μέσα στο απόρθη φρούριο της εντατι

Μια τεράστια δημοσιο φική επιτυχία που σφάλισε ο τηλεοπ σταθμός ALTER, δίνει την π ματική εικόνα όσον αφορά κατάσταση της υγείας του Σ Ξηρού για την οποία μέχρι υπήρχαν μόνο σενάρια επισ νικής φαντασίας και ύπο διαρροές απ' τους γνωστού κλους. Με ένα σπάνιο ντοκο ντο το ALTER έδωσε στην γνώμη την πραγματική κατ ση του βαριά τραυματισμ τρομοκράτη. ΣΕΛ.

Επιχειρήσεις & Επιχειρήματα

Μια πραγματική σκηνή...

ΔΙΑΠΛΗΚΤΙΣΜΟΙ και βρισιές ακούγονται από μακριά και μια ομάδα μπαίνει βιαστικά στο θάλαμο με αγκωνιές και σπρωξίδια, διεκδικώντας ο καθένας το δίκιο της άποψής του με την ένταση της φωνής.

«Ένα εβδομήντα, ρε σου λέω».

«Άκου τι λέει, ούτε ένα εξήντα πέντε δεν είναι, θα δεις, έχω μάτι μεζούρα».

«Φύγετε από τη μέση, δε βλέπετε που περισσεύουν τα πόδια; Κοντεύει τα δυο μέτρα».

«Άντε παράτα μας κι εσύ από 'δω, σιγά μην είναι κι ο Φασούλας, το κρεβάτι είναι κοντό».

«Σταματήστε όλοι, τώρα θα σας πω εγώ».

Δύο της αντιτρομοκρατικής, λέγοντας τα κατορθώματά τους φωναχτά, αποκαλύπτουν αυτό το διάλογο μετά από μέρες συζητώντας δίπλα μου.

«Εγώ είχα δίκιο τελικά», λέει ο ένας. «Πετάω

που λες το μέτρο πάνω του και βγαίνει ένα ογδόντα πέντε. Να ρε άχρηστοι, τους λέω, πάρτε τα τώρα».

Κι ένα υποθετικό συνέδριο ...με πραγματικές αποφάσεις

Η ΟΜΕΡΤΑ προστατεύει και καλύπτει το τι ακολούθησε τις πρώτες ώρες. Κάποια πράγματα ίσως έγιναν όπως περιγράφονται πιο κάτω ή λίγο - αλλά όχι πολύ - διαφορετικά, όπως θα μπορούσε να συμπεράνει κάποιος από τα πραγματικά γεγονότα που ακολούθησαν. Σκέψεις, υποθετικοί διάλογοι, αλληγορικές σκηνές που αποδίδουν μια ελάχιστη γεύση από το τερατώδες κλίμα εκείνων των ημερών.

«Πήρες αποτυπώματα από το δεξί;»

«Ναι, αλλά στα περισσότερα βγαίνει μουντζούρα, το τελευταίο το 'χω από τον τόπο της έκρηξης».

«Φτου να πάρει... Καθάρισέ τα να φωτογραφίσουμε τουλάχιστον».

«Α, και DNA. Πού 'ναι ο άλλος με τη σύριγγα;»

«Τελειώνετε όλοι γρήγορα και μαζεύτε τα, ήρθε ο καθηγητής».

Ήρθε πράγματι ο σπεσιαλίστας καθηγητής για μια τελευταία εκτίμηση, περιμένοντας το επιτελείο με τους άλλους ειδικούς. Θέλουν να διαπραγματευτούν επί του θέματος, αλλά κανείς δεν απομακρύνεται από το θάλαμο λόγω αμοιβαίας καχυποψίας,

οπότε κρίνεται η εντατική ως ο καταλληλότερος χώρος για σύσκεψη. Συγκεντρώνονται σιγά σιγά και παίρνουν θέση γύρω από το κρεβάτι. Είμαι σε κώμα. Δε βλέπω, δεν ακούω, δε σκέφτομαι, δεν αισθάνομαι· απλά υπάρχω. Μέχρι να έρθουν όλοι μια οχλοβοή από τις μεταξύ τους συζητήσεις ακούγεται, ανάμικτη με ιδρώτα και νικοτίνη.

Έφτασαν οι τελευταίοι. Παραμερίζουν οι όρθιοι από σεβασμό, αλλά και για να μπορέσει να κλείσει η πόρτα. Λίγα δευτερόλεπτα σιγής ακολουθούν και, με έκδηλη μια αμήχανη ικανοποίηση, παίρνει το λόγο πρώτος ο αρμόδιος υπουργός.

«Κυρίες και κύριοι, αγαπητοί σύντροφοι και συνοδοιπόροι...» Έχει σηκωθεί όρθιος και μιλάει κάνοντας επιτηδευμένες χειρονομίες. Είναι ξυρισμένος κόντρα, όπως πάντα, γιατί αυτό του δίνει αυτοπεποίθηση, ενώ μαζί με το επιμελημένο χτένισμα και τα αρώματα που τον συνοδεύουν επιδιώκει να καμουφλάρει τον πραγματικό του εαυτό. Το φως όμως από το μόνιτορ που έρχεται από κάτω του προσδίδει ένα αλλόκοτο ύφος. Ο λόγος και η νύχτα προχωράνε...

«Όλοι έχουμε συναίσθηση, πιστεύω, του υψηλού έργου που έχουμε επωμισθεί, όχι μόνο στον παρόντα χρόνο, αλλά από τη στιγμή που θέσαμε ως βασική στρατηγική μας την αναμονή του λάθους του αντιπάλου. Οι εκ δεξιών εξαίρετοι φίλοι - και παρακαλώ τους διερμηνείς για την ακριβή μεταφορά των λόγων μου - οι εκλεκτοί αυτοί φίλοι, αλλά και

συνάδελφοι θα μπορούσα να πω δίχως ενδοιασμό, τους οποίους επί τη ευκαιρία και ευχαριστώ, μας εδίδαξαν το σοφό δόγμα, απότοκο της μακραίωνης αποικιοκρατικής τους παράδοσης, το οποίο συνοψίζεται στη ρήση: "Γιατί να ταλαιπωρούμαστε μέσα στον καύσωνα – παρακαλώ διορθώστε με αν κάνω λάθος – αναζητώντας πληροφορίες, όταν μπορούμε να τις αντλήσουμε στη σκιά, τρίβοντας κόκκινο πιπέρι στα μάτια ενός φτωχοδιάβολου;". Δε θα αναφερθώ προσωπικά ως προς τη μέθοδο και την εξέλιξη των ουσιών διαχρονικά, αλλά θα παραμείνω στη βασική φιλοσοφία. Πιστοί λοιπόν σ' αυτό το δόγμα, αναμέναμε υπομονετικά είκοσι εφτά χρόνια. Και τώρα ήρθε η ώρα να δρέψουμε τους καρπούς αυτής της υπομονής.

»Η διαδικασία ωστόσο θα είναι επίπονη, καθότι έχουμε να αντιμετωπίσομε δύο κύρια εμπόδια, που ακούνε στο όνομα απήχηση και νομιμότητα. Παρότι ο αρμόδιος εισαγγελέας έχει λάβει τις πρέπουσες οδηγίες ως προς το δεύτερο, δε θα είχαμε κανένα απολύτως πρόβλημα αν δεν υπήρχε το πρώτο· η απήχηση που έχει η Οργάνωση μέχρι σήμερα. Ως πρωταρχικός μας στόχος λοιπόν τίθεται η με κάθε μέσο, τρόπο και κόστος σπίλωση της ιστορίας της 17Ν, η καταβαράθρωση του κύρους της και η χωρίς επιστροφή απαξίωσή της, επιδιώκοντας οπωσδήποτε τη γενική κατακραυγή.

»Αγαπητοί σύντροφοι, η Δημοκρατία μας, ως γνωστόν, δεν εκδικείται· συνθλίβει και εκμηδενίζει.

»Υπάρχει συγκεκριμένο σχέδιο με τις παραπάνω κατευθύνσεις, το οποίο έχει εκπονηθεί από τους προαναφερθέντες συναδέλφους, βασισμένο στη βαθιά ιστορική εμπειρία· ένα απαύγασμα των ιδεών του αείμνηστου Γκέμπελς. Γιατί στη Δημοκρατία δεν υπάρχουν αδιέξοδα.

»Εδώ θα παραχωρήσω το λόγο στον εκπρόσωπο του κράτους και ειδικό απεσταλμένο του πρωθυπουργικού γραφείου, ο οποίος έχει επιφορτιστεί με το συντονισμό του έργου.

»Ευχαριστώ για την προσοχή σας».

Οι κύριοι με τα ροδαλά πρόσωπα, μόλις άκουσαν για «συντονιστή έργου» γύρισαν απότομα και τον κατακεραύνωσαν με μια ενδόμυχη οργή. Αυτός με σπασμωδικές κινήσεις τακτοποιεί τα χαρτιά του και αρχίζει βιαστικά μήπως προλάβει τις άσχημες εντυπώσεις, γι' αυτό παραλείπει την εισαγωγή.

«Είναι γνωστό ότι το δικό μας πεδίο αποφάσεων είναι αυστηρά καθορισμένο. Η δική μου συνεισφορά περιορίζεται σε κάποια δευτερεύοντα θέματα, που όμως για εμάς τους αυτόχθονες είναι ζωτικής σημασίας».

Βλέπει ότι κατ' αρχήν τους καθησύχασε και βρίσκει την ευκαιρία, μιλώντας ταυτόχρονα, να μαζέψει κάποια χαρτιά, που του έπεσαν προηγουμένως στο πάτωμα. Είναι ένας τύπος υβρίδιο μεταξύ σαράφη και τεχνοκράτη. Ανήκει δε στην ομάδα εκείνη των ανθρώπων που είναι αδύνατοι από την κακία τους. Τοποθετεί τα μικροσκοπικά ματογυάλια πάνω στην

καμπούρα της μύτης, συμβουλεύεται τις σημειώσεις του και συνεχίζει.

«Εμελέτησα προσεκτικά τα πλαίσια μέσα στα οποία πρέπει να κινηθούμε, σύμφωνα με το σχέδιο διασυρμού που μας υπεβλήθη, και μεταφέροντας τη βούληση του πρωθυπουργού τονίζω ότι πρέπει να επιδείξουμε θάρρος και αποφασιστικότητα, όχι μόνο στα λόγια, αλλά και στα έργα· τουτέστιν να είμαστε αδίστακτοι όχι μόνο στη συκοφαντία αλλά και στην πράξη. Με ένα τέτοιο δοκιμασμένο και επιτυχημένο μοντέλο, ακόμα και στην πλατεία Συντάγματος αν εξασκούσαμε το επάγγελμά μας και τις μεθόδους μας, θα είχαμε οπωσδήποτε την πλήρη συναίνεση των περαστικών· για να μην πω και τη βοήθεια. Φυσικά αυτό θα αποφευχθεί για λόγους που άπτονται της διαχείρισης της όλης υπόθεσης, αλλά και για τυχόν διαφυγόντα κέρδη.

»Εδώ δράττομαι της ευκαιρίας να εισέλθω στο θέμα της δικής μου αρμοδιότητος, που απασχολεί διακαώς και κυρίως τους εγχώριους συμμετόχους, καθώς απαιτείται επιδιαιτησία και εποπτεία για τη σωστή κατανομή των κερδών, ως προς τις ατομικές απαιτήσεις και ανάγκες· δηλονότι άλλοι από τους παρόντες επιζητούν τη δόξα, άλλοι αγωνίζονται για το γόητρο της υπηρεσίας τους, άλλοι ικανοποιούνται με ένα παράσημο, μια έδρα, μια προαγωγή, κάποια οφίκια και άλλοι αρκούνται απλά σε ένα νόμο duty free για την κλινική τους, τα οποία θα ρυθμιστούν εν ευθέτω χρόνω. Όσο για τους υπόλοιπους, τους αφανείς και ταπεινούς εργάτες που δεν εμπίπτουν στα παραπάνω ευεργετήματα του νόμου, παραμένει ο άχαρος ρόλος της οικονομικής εκμετάλλευσης.

»Πρέπει ωστόσο να καθορίσουμε με ακρίβεια τον τρόπο διαχείρισης του προϊόντος, ώστε να έχουμε την καλύτερη κερδοφορία σε συνάρτηση με το χρόνο, προσαρμόζοντας τα δεδομένα σε κάθε στάδιο προς την κατεύθυνση όπου θα είχαμε τη μεγαλύτερη απόδοση, αξιολογώντας και εξατομικεύοντας παράλληλα τις φιλότιμες προσπάθειες ενός εκάστου, την ευγενή άμιλλα και τον υγιή ανταγωνισμό μεταξύ των μετόχων, ούτως ώστε να απολαμβάνει ο καθένας κατά τα έργα του.

»Σ' αυτό το σημείο θα συνιστούσα ψυχραιμία και αυτοσυγκράτηση, καθώς και όσο το δυνατόν συνοχή και σύμπνοια, διότι οι μεταξύ μας διενέξεις εγκυμονούν κινδύνους. Έχουμε, νομίζω, όλοι κάποια εικόνα για το πώς αδημονούν όσοι έχουν αποκλειστεί του δείπνου. Ουρά περιμένουν. Γνωρίζουμε και εσείς και εγώ τι έγινε με το Λιμενικό, έως ότου περιέλθει το εμπόρευμα στην παρούσα δικαιοδοσία. Λοιπόν, εν τη ενώσει η ισχύς.

»Εν κατακλείδι, πριν ξεκινήσει το έργο μας θα έπρεπε πρώτα, ως είθισται, να δεσμευτούμε με κάποιον όρκο. Δεν μπόρεσα όμως να βρω κάτι ιερό και όσιο που να το σεβόμαστε».

Γελάνε όλοι κολακευμένοι από το τελευταίο και χειροκροτούν. Γελάει κι ο υπουργός κοφτά για να μην κάνει ρυτίδες γύρω απ' το στόμα. Κάθεται ο

συντονιστής και παραχωρεί το λόγο στον αρχηγό. Εκείνος ετοιμάζεται, τακτοποιεί λίγο τις σκέψεις του. Τον κοιτάνε όλοι, γι' αυτό βγάζει ασυναίσθητα την τσατσάρα και χτενίζει το μουστάκι. Ξεροβήχει κι αρχίζει δείχνοντας το πτώμα.

«Κατ' αρχάς μη χάσουμε το δώρο...»

«Μη χάσετε το δώρο», ακούγεται συμπτωματικά το ίδιο βράδυ στο ανακοινωθέν της αστυνομίας.

«...μη χάσουμε το δώρο...»

Κάποιος απ' έξω τον διακόπτει, χτυπάει επίμονα την πόρτα. Είναι ένα από τα τσιράκια τους, που προσπαθεί να μπει μέσα.

«Ανοίχτε, είναι επείγον...»

«Τι θέλεις, ρε, τέτοια ώρα; Εδώ είναι εντατική, δεν μπορεί να μπαίνει ο καθένας όποτε γουστάρει».

«Με συγχωρείτε, αλλά ήρθε ο Έτσι, περιμένει το πράμα για την εκπομπή, έφερε λέει και τα παράβολα».

«Καλά, περίμενε», γυρίζει. «Τι κρίνει ο αρμόδιος;»

Δεν πρόλαβε να εκφέρει γνώμη...

«Πούλα, πούλα...» ακούγεται ομόφωνα η απόφαση κι αντηχεί απ' το θάλαμο μέχρι το δρόμο.

«Έλεγα λοιπόν, μη χάσουμε το δώρο. Και το δώρο αυτό, αγαπητοί, φυλάσσεται κλειδωμένο μέσα σ' αυτό το κρανίο». Το χτυπάει, δείχνοντάς το με την ανάστροφη του χεριού του. «Και μόνο ως αφορμή βέβαια, μας αρκεί για να οικοδομήσουμε – ο ομιλών

έχει μακρά εμπειρία επί του θέματος – αλλά αυτό δε μας εμποδίζει να επιδιώξουμε το βέλτιστο αποτέλεσμα, για το οποίο επιβάλλεται να είναι, ή να λέμε ότι είναι, ζωντανός και κατά τα μέτρα του δυνατού υγιής. Υπάρχει, όπως ξέρετε, και το ενδεχόμενο της μη επιβίωσης, γι' αυτό πρώτη μας προτεραιότητα είναι να διασφαλίσουμε τα στοιχεία εκείνα, που θα μας οδηγήσουν σε κάποια ίχνη. Πρέπει λοιπόν να προλάβουμε, προτού αυτά διαγραφούν μαζί με την ελπίδα του κέρδους μας».

Κάποιος διακόπτει άτσαλα.

«Μπορούμε μόλις συνέλθει να τον ρωτήσουμε αν θέλει...»

...και τον εξοργίζει.

«Πού τον βρήκατε, ρε, αυτόν; Πώς μπήκες εδώ;»

«Εγώ τον έφερα, αλλά του είπα να μη μιλάει. Τον χρειάζομαι γιατί ξέρει ξένα, προτού μπει στο σώμα ήταν αδιόριστος πτυχιούχος».

«Πέταξέ τον έξω, δεν μπορεί να κρατάς το τασάκι μόνος σου; Άκου λέει να τον ρωτήσουμε... Είναι σαν να μου λες δώσ' του τη διαχείριση. Δικά μας είναι, όχι δικά του. Από τη στιγμή που μπήκε εδώ μέσα, θα του τα πάρουμε με τη βία. Υπάρχουν χίλιοι τρόποι, θα τους εφαρμόσουμε τον ένα μετά τον άλλο μέχρι ν' αρχίσει να ξερνάει και τότε...»

Ένα μειδίαμα ανατέλλει στο πρόσωπό του ατενίζοντας το μέλλον, που το κόβει απότομα η παρέμβαση πάλι του αφελούς βοηθού.

«Ναι, αλλά τι θα πούμε στον κόσμο όταν κατα-

λάβει ότι είμαστε στην εντατική και αργούμε να βγούμε».

«Ρε, δε σου 'πα να μη μιλάει αυτός; Διώχ' τον γρήγορα».

«Όχι, έχει δίκιο, άσ' τον· για πες αλήθεια, τι θα πούμε στον κόσμο;»

«Θα πούμε ότι μ' αυτά που έκανε καλά του κάναμε. Και λίγα ήτανε».

«Μα δεν ξέρουμε τι έχει κάνει».

«Άκου να σου πω αφού παρασύρεσαι κι εσύ από τέτοια γελοία ερωτήματα. Αυτό διορθώνεται αμέσως. Και θα σου αναφέρω ένα απλό παράδειγμα: Ποιος μπορεί να πει με βεβαιότητα αν έχει όπλα μαζικής καταστροφής το Ιράκ; Όταν όμως οι σύμμαχοί μας μπουν μέσα με το καλό, τότε δε θα 'χει νόημα μια απάντηση σ' αυτή την απορία. Για την ώρα και αυτοί και εμείς έχουμε όπλα μαζικής ενημέρωσης. Πάρε λοιπόν χαρτί και γράψε δελτίο τύπου, που να λέει ότι αυτός έχει πάρει μέρος σε όλων των ειδών τις ενέργειες, βάλε καμιά ογδονταριά, δέκα - δώδεκα δολοφονίες, εκρήξεις, την εισβολή στο Τμήμα του Βύρωνα, στο Συκούριο, στο σπίτι του Γερμανού πρέσβη για το DNA, ότι συμμετείχε στη συγγραφή των προκηρύξεων και ό,τι άλλο κρίνεις σκόπιμο. Λοιπόν ας σοβαρευτούμε».

Τι σύμπτωση! Το δελτίο αυτό διέρρευσε στον τύπο ενώ ήμουν ακόμα διασωληνωμένος.

Τη συζήτηση διακόπτει απροσδόκητα η δυναμική παρέμβαση του εισαγγελέα.

«Δεν μπορούμε, δυστυχώς, να ενσωματώσουμε και τις ενέργειες που θα συμβούν στο μέλλον. Οι Αμερικάνοι, με την προληπτική καταδίκη δυνητικά υπόπτων δυνάμει τρομοκρατών, προηγούνται και σ' αυτό. Ο δικός μας νόμος είναι ατελής, το 'λεγα εγώ, δεν προέβλεψε ο νομοθέτης. Ελπίζω με μια τροπολογία στο μέλλον να καλυφθεί αυτό το νομικό κενό».

Κουνάνε όλοι συγκαταβατικά το κεφάλι σ' αυτή την καίρια επισήμανση.

«Και, μια που το 'φερε η κουβέντα», συνεχίζει ο αρχηγός, «σκεφτείτε και το άλλο. Ξέρετε τι θα γίνει εδώ σε λίγα χρόνια από τα μέτρα που μας υποδεικνύουν να επιβάλλουμε, αν δεν τους πιάσουμε; Δε θέλω ούτε να το σκέφτομαι, χειρότερα κι από τριτοκοσμική χούντα. Αν συνεχίσουν να κυκλοφορούν ελεύθεροι, εκεί να δεις καταστολή, όπως σε βλέπω και με βλέπεις. Θα αστυνομοκρατούνται τα πάντα, θα συλλαμβάνουμε όποιον τύχει, θα μπαίνουμε όπου προλάβουμε, θα καταργηθούν οι νόμοι, το Σύνταγμα και θα ισχύουν μόνο οι εντολές άνωθεν και έξωθεν, θα δικάζεται κόσμος με το έτσι θέλω, σας λέω, τίποτα δε θα μείνει όρθιο. Θα παραβιάζουμε την προσωπική ζωή του καθενός, τα τηλέφωνα, το οικογενειακό άσυλο, μέχρι και στις κρεβατοκάμαρες θα βάλουμε κάμερες. Αν δεν τους πιάσουμε, θα γίνει η Ελλάδα ένα τεράστιο μπιγκ μπράδερ.

»Γι' αυτό, τώρα που έχουμε σοσιαλισμό, δουλειά. Όπως είπε και κάποιος αρχαίος "νυν υπέρ πάντων

ο αγών". Είναι άλλωστε και θέμα εθνικού συμφέροντος. Το λέω και να μου το θυμηθείτε, μόλις τους πιάσουμε θα αναπτυχθεί η οικονομία και η τουρκοελληνική φιλία. Θα σταματήσουν οι παραβιάσεις, θα συσφίξουμε τις σχέσεις με όλους τους πέριξ των συνόρων μας, θα αναπτυχθεί ο τουρισμός, θα γίνει αθρόα προσέλευση ξένων κεφαλαίων και επενδύσεων, που θα ψάχνεις άνεργο με το τουφέκι, θα ξεφορτωθούμε άφοβα τις προβληματικές, θα μπορεί η εκάστοτε κυβέρνηση να αφοσιώνεται απερίσπαστα στο έργο της, ασφαλιστικό, εργασιακές σχέσεις, εθνική πολιτική, θα δείτε. Και πολλά άλλα καλά, ων ουκ έστι αριθμός. Η Ελλάδα αμέσως μετά θα γίνει ένας παράδεισος.

»Και τώρα επί το έργον. Το πράγμα όπως βλέπετε είναι απλό· εμείς έχουμε το μαχαίρι και τώρα έχουμε και το καρπούζι... Κάτι έλεγα όμως πριν με διακόψει αυτός ο βλάκας».

«Νομίζω έλεγες ότι θα ξεράσει».

«Α ναι, το παν βέβαια είναι η μέθοδος. Από την πλευρά μας θα υπάρξει οπωσδήποτε στήριξη και αμέριστη βοήθεια σε ό,τι χρειαστεί, από άψυχο και έμψυχο ανακριτικό υλικό, κάλυψη για τις υπερβάσεις του νόμου, τρομοκράτηση μαρτύρων, συγκάλυψη, προστασία και ό,τι άλλο γενικά είναι στη δική μας δικαιοδοσία. Το παν όμως, επαναλαμβάνω, είναι η μέθοδος. Γι' αυτό το θέμα θα μας μιλήσει ο καθ' ύλην αρμόδιος κύριος καθηγητής».

Το λόγο παίρνει ο αρχαιότερος τη τάξει. Μέχρι

αυτή τη στιγμή βρισκόταν στο πιο σκοτεινό σημείο του θαλάμου, για να ελέγχει τα νώτα του. Έχει ανελιχθεί στην έδρα αξιοκρατικά, έναντι των υπολοίπων που ήταν υποδεέστεροι στη ραδιουργία και την απάτη. Κοιτάει τον άλλο πάντα υπό γωνία και η χρόνια καχυποψία τον έχει προικίσει με μια μόνιμη καμπούρα. Πριν ανοίξει το στόμα του, ασφαλίζεται δίπλα στον καρδιογράφο και το κρεβάτι. Κρατάει κοντή βέργα, ίδιον των καθηγητών, για να δίνει κύρος στα λεγόμενά του. Η όλη σκηνή θυμίζει μαθήματα ανατομίας από χαλκογραφία του μεσαίωνα.

«Όπως γνωρίζετε», αρχίζει να εξηγεί, «έχει γίνει ήδη μια δοκιμαστική προσπάθεια σε πρώτο στάδιο με τις ναρκαναλύσεις, αλλά από τις χειμαρρώδεις ασυναρτησίες που συλλέξαμε το μόνο που διασταυρώθηκε είναι ότι αγαπάει τη γυναίκα του. Πρέπει λοιπόν να προχωρήσουμε εσπευσμένα στο δεύτερο στάδιο. Άκουσα με προσοχή τον προλαλήσαντα να μιλά πολύ σοφά για καρπούζι και μαχαίρι. Εκεί βρίσκεται το πιο ακριβοπληρωμένο – γιατί κι αυτό θα το πουλήσουμε εν καιρώ – μυστικό. Δε θα υπεισέλθω σε ιατρικούς όρους και τεχνικές λεπτομέρειες· σας διαβεβαιώ όμως ότι θα υπάρξουν θεαματικά αποτελέσματα. Εφόσον επιβιώσει της επέμβασης θα δούμε και θεαματικότερα, όταν αυτή λειτουργήσει από κοινού με το επόμενο, το τρίτο στάδιο, που περιλαμβάνει χορήγηση ψυχοτρόπων επί μακρόν. Κατόπιν περνάμε αισίως στο τέταρτο στάδιο, κατά το οποίο, με τη συμβολή των εγνωσμένου κύρους

ειδικών ψυχιάτρων, θα μπορέσουν να καρποφορήσουν τα προηγούμενα, ούτως ώστε κατά το επόμενο, το πέμπτο στάδιο, να παραλάβουν τη σκυτάλη οι κλασικοί πλέον ανακριτές. Μετά από μια τέτοια μεθόδευση, γιατί δεν πρόκειται για μία μόνο μέθοδο, αλλά για συνδυασμό επάλληλων, διαδοχικά αλληλοκαλυπτόμενων, αλληλοβοηθούμενων ενεργειών, δεν υπάρχει άνθρωπος, ακόμα και πρώην υγιής, που να μην ομολογήσει οτιδήποτε...»

«Ναι, αλλά... Κι αν έχοντας κάνει όλα αυτά αποδειχτεί, για παράδειγμα, ότι είναι ένα απλό μέλος;»

«Πάλι εσύ; Δε σου 'πα να μη μιλάς; Πώς τολμάς και διακόπτεις τον κύριο καθηγητή για ψύλλου πήδημα, δε διάβασες τι λέει το δελτίο τύπου γι' αυτόν;»

«Όμως μπορεί να επιβιώσει και τότε θα μαρτυρήσει ό,τι του κάνουμε εδώ μέσα».

«Τι θράσος! Κατ' αρχήν φαντάζομαι ότι δε θα υπάρξει τέτοιο ενδεχόμενο. Θα συμβούλευα πάντως, εκ της ιδιότητός μου, τον αναιδή ηθικολόγο που με διέκοψε, ότι με τέτοιες ευαισθησίες δεν κάνει γι' αυτή τη δουλειά. Εν πάση περιπτώσει, επιστρέφω στο θέμα γιατί όντως υπάρχει εναλλακτικό σχέδιο για την επομένη των ανακρίσεων. Το έκτο στάδιο. Αν τελικά, ο μη γένοιτο, επιζήσει, αυτό διορθώνεται ως εξής: Υπάρχουν δύο τρόποι. Ο δεύτερος είναι η ηθική εξόντωση. Σ' αυτό μπορούμε και πρέπει να συμβάλλουμε όλοι. Για το καλό του τόπου. Αν και

τα περισσότερα είναι διατυπωμένα στο πραναφερθέν από τον κύριο συντονιστή σχέδιο, δεν αποκλείονται οι αυτοσχεδιασμοί.

»Εσείς από τη μεριά σας θα πάρετε την υπόθεση ως ένα βαθμό στους ώμους σας μέχρι τέλους, αλλά η υπηρεσία σάς διαθέτει, νομίζω, αρκετά μέσα. Το μεγαλύτερο βάρος όμως θα σηκώσουν ο Έτσι και οι συνάδελφοί του. Ευτυχώς έχουμε πλουραλισμό. Θα καλέσουνε αναλυτές, πρακτορίσκους, γείτονες που πέφτουν απ' τα σύννεφα, θα οργανώσουνε τυχαίους περαστικούς, ξέρουν αυτοί. Θα τους λέμε κι εμείς από δω τι είπε ο ίδιος, τι αποφάσισε μόνος του, τι έχει κάνει, απλά πράγματα, γιατί τώρα εμείς έχουμε το καρπούζι, εμείς και το μαχαίρι. Θα κάνουμε δηλαδή ό,τι περνάει από το χέρι μας. Όσο για τα κόμματα, συλλόγους, φορείς, οργανώσεις, επιτροπές, ομάδες και τα τοιαύτα, και μόνο η σιωπηρά αποδοχή είναι υπεραρκετή.

»Όπως μπορείτε να φανταστείτε λοιπόν, ακόμη κι η εκδοχή της επιβίωσης θα είναι για εμάς κερδοφόρα, αλλά αυτό το οικοδόμημα χρειάζεται λάσπη, τόνους λάσπη. Άλλωστε ποιον θα πιστέψει ο κόσμος, έναν τρομοκράτη ή εμάς, την ευνομούμενη πολιτεία που τον πατάξαμε; Και δε σας περιέγραψα ακόμα σε τι κατάσταση θα βγει από εδώ, αν ποτέ επιβιώσει. Νομίζετε ότι θα λειτουργεί κανονικά ή θα μπορεί να πει αυτό που θέλει; Ή μήπως θα θυμάται όλα αυτά; Ούτε το ένα δέκατο. Δε θα ξέρει τι έπαθε. Άλλα θα λέει τη μια μέρα, άλλα την άλλη,

θα τον σέρνει ο καθένας όπου θέλει. Εννοείται ότι μετά από εδώ θα μπει φυλακή, ανεξάρτητα από την κατάσταση της υγείας του, για να συνεχίσουμε να ελέγχουμε τα πράγματα.

»Κι αν παρ' όλα αυτά καταφέρει κάποτε στο μακρινό μέλλον να βάλει μια τάξη στο μυαλό του, προσωπικά δεν το πιστεύω βέβαια μετά από μια τέτοια πανωλεθρία, αλλά λέω, αν παρ' όλα αυτά προσπαθήσει κάποτε και καταφέρει να αποκαλύψει την πραγματικότητα, πάλι κάτι άλλο θα είναι απ' αυτό που είπε πριν, πάλι αναξιόπιστος θα είναι. Ποιος θα του δώσει σημασία ή βήμα να μιλήσει; Τα κανάλια; Οι εφημερίδες; Χα! Απ' ό,τι ξέρετε, εμείς έχουμε το καρπούζι, εμείς και το μαχαίρι...

»Εδώ θα σας αποκαλύψω και το πλέον μακιαβελικό μέρος του παρόντος σταδίου». Χαμηλώνει συνωμοτικά τη φωνή του. «Θα διαδώσουμε ότι συνεργάζεται μαζί μας και τότε θα τον σιχαθεί μέχρι κι ο κάτω κόσμος. Όλοι έχουμε, νομίζω, επίγνωση του ελεεινού έργου που επιτελούμε, διαφορετικά θα βγαίναμε στο φως της μέρας και θα λέγαμε: "Ξέρετε, εγώ είμαι ο αφανής ήρως, που εργάζεται στα άδυτα της εντατικής για το δημόσιο συμφέρον, για την ασφάλεια του τόπου, για το έθνος μας", όμως δεν το κάνουμε. Σκεφτείτε λοιπόν κάποιον που συναριθμείται με τέτοια βδελυρά σαν εμάς υποκείμενα και έρχεται – τι ηθικός ξεπεσμός! – με την πλευρά του κράτους, σκεφτείτε τι βρώμα και δυσωδία θα αναδύει, που τελικά θα διάγει το υπόλοιπο του

βίου του κατάπτυστος.

»Έχω κι άλλες πολλές καλές ιδέες, αλλά δε σας τις λέω από τώρα γιατί θα φρίξετε. Για την ώρα, αν δεν έχει κανείς να προσθέσει τίποτα, προτείνω να αποσυρθούμε. Πρέπει να ετοιμασθεί και το χειρουργείο».

Παρότι λόγω επαγγελματικής διαστροφής έχουν ανοσία, κάποιοι ίσως έχουν αγγίξει τα όριά τους.

«Όχι, αρκετά για την ώρα. Ας πηγαίνουμε».

«Να φύγουν πρώτα οι κύριοι από εδώ, να παραμείνουν στο θάλαμο μόνο οι τεχνικοί του ήχου και οι φρουροί».

Φύγαν, διαλέγοντας τους πιο σκοτεινούς διαδρόμους. Ήμουν παρών σ' αυτή τη συνάντηση, αλλά δεν αντιλήφθηκα τίποτα. Αύριο, αργά το απόγευμα, θα βγω από την καταστολή και θα αποτυπώσω στη μνήμη μου το ένα δέκατο απ' ό,τι έγινε στην εντατική. Αυτό που χλομά φωτίζεται στις μέρες που ακολουθούν.

ΦΩΤΟ-ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

Espresso

Τετάρτη 10 Ιουλίου 2002 - Αρ. Φύλλου 484 - Ευρώ 1

Γιατί και ποιοι αντιδρούν με τη δημοσιοποίηση της φωτογραφίας, που δείχνει την αλήθεια

Σελίδες 2 και 3

ΔΕΥΤΕΡΑ

1

Συν-έρχομαι

Ένας άλλος κόσμος

Χρώματα πολλά σε βεντάλιες, σε κύβους, αέρινα, διάφανα, φωτεινά, πέφτουν νευρικά κι αθόρυβα σαν ντόμινο, αριστερά μέχρι πέρα στον τοίχο, μέχρι που σιγά σιγά ξεψυχούν. Από την άλλη σκοτάδι, θόρυβος, σειρήνες, ηλεκτρονικοί ήχοι, σφυρίγματα, κόρνες, αμυδρά φωτάκια, ανθρώπινες σκιές που κινούνται ύπουλα, τρομακτικά αργά, συνεχόμενα στο χώρο. Σαν ύαινες στο σκοτάδι καιροφυλακτούν, πλησιάζουν, πολιορκούν. Παγερή αναμονή πριν τη λυσσασμένη επίθεση.

Βρίσκομαι σ' έναν τόπο με παράξενες συνήθειες. Μοιάζει μ' ένα βαθύ, ένα θαμπό όνειρο· ή εφιάλτη, που προβάλλει τη δική του αλήθεια. Δεν υπάρχει κάτι άλλο, δεν υπάρχει γιατί· είναι έτσι γιατί δεν μπορεί να είναι διαφορετικά.

Κοιτάω αργά γύρω. Μόλις άνοιξα τα μάτια, ή έτσι τουλάχιστον νομίζω. Ο χώρος είναι σαν εγκαταλειμ-

μένο εργοστάσιο· κιβώτια, μηχανήματα, σωληνώσεις που κάθε τόσο αλλάζουν θέση, σχήμα, κατάσταση. Δίπλα, πολύ κοντά μου, μικρά περίεργα αντικείμενα με λαβίδες κινούμενες μηχανικά, ταχτοποιούν τα σωληνάκια, τους ορούς. Ως να ξαναγυρίσω έχουν αλλάξει όλα· παντού εξάγωνα.

Μήπως είναι θάλαμος παραισθήσεων; Αναζητώ κάτι παρόμοιο στη μνήμη. Η μοναδική μου εμπειρία σε ηλικία δώδεκα χρονών, από υπερβολική δόση τηγανητές πατάτες. Μεγαλώνοντας ούτε τσιγάρα, ούτε καφέ, ούτε τσάι μαύρο, ούτε οινόπνευμα. Σπάνια ένα ποτήρι κρασί, ίσα για να περνάω απαρατήρητος. Οτιδήποτε αλλάζει τη διάθεση έστω και λίγο, αλλάζει τη σκέψη, έλκει ανάλογα τις αποφάσεις, κατευθύνει τη λογική. Είναι ψέμα.

Σαν να συμβαίνουν όλα ανεξάρτητα από τη δική μου κατάσταση, τα θεωρώ ιδιότητα του χώρου. Νομίζω ότι είμαι υγιής, σκέφτομαι, παίρνω αποφάσεις, όπως πάντα, και αν βγω απ' το θάλαμο, οι παραισθήσεις θα παραμείνουν εκεί. Θυμάμαι την έκρηξη, αλλά ότι αυτή μου άφησε μόνο εγκαύματα. Θυμάμαι το όνομά μου, θυμάμαι την τελευταία φορά που αντίκρισα το φως και μετά, ίσως από άγνωστες διαδρομές σε κάποια υπόγεια σήραγγα, βρέθηκα σ' αυτόν τον κόσμο των σκιών.

Με κατατοπίζουν

Περνούν οι ώρες. Μεταλλικοί βραχίονες ανεβαίνουν, κατεβαίνουν, κάνουν εργασίες σαν μέσα σε ομίχλη, μ' έναν αργόσυρτο ρυθμό. Ένας τους, δίπλα στο πρόσωπό μου, έχει στην άκρη ένα πολύ ψιλό φωτάκι· με πλησιάζει ύπουλα κάθε τόσο, ψεκάζει στο χώρο ψύχρα κι ύστερα απομακρύνεται σαν να μην τρέχει τίποτα.

Ξαφνικά πλησιάζει κάτι ή κάποιος. Ανάβει ένα κλεφτοφάναρο και με σαρώνει ερευνητικά με τη δέσμη. Βρίσκεται πίσω από το νάιλον που είμαι περιστοιχισμένος – όπως ερμηνεύω ίσως τη θαμπάδα των ματιών μου. Άλλο νάιλον με πτυχώσεις, σε σχήμα ομπρέλας, με καλύπτει από το κεφάλι ως τη μέση. Η δέσμη το διαπερνά και σταματάει απότομα στο πρόσωπό μου.

«Εσύ γιατί είσαι εδώ;» ακούγεται μια φωνή.

Αισθάνομαι σαν παρείσακτος που τον ανακάλυψαν, λειτουργεί αυτόματα η άμυνα.

«Εκεί που κατούραγα στον Πειραιά, βραχυκύκλωσε μια βόμβα... και έσκασε».

«Βόμβα; Εμάς μας είπαν ατύχημα».

«Ναι, ένα φολξ-βάγκεν τράκαρε και έσκασε το ντεπόζιτο επειδή είναι μπροστά. Πέρασε από πάνω μου. Όπως βλέπετε, είμαι όλος εγκαύματα».

«Από πάνω σου;».

Απομακρύνεται εκεί κοντά, όπου μάλλον βρίσκεται κάποιος άλλος, και αφήνουν να φτάνει στ'

αυτιά μου ένα μουρμουρητό. Για την ώρα μ' αυτή τη δικαιολογία είμαι απόλυτα ικανοποιημένος. Κάτι τέτοια σκαρφιζόμαστε στον ύπνο μας, παρακάμπτοντας τα προβλήματα και τη λογική, για να κοιμηθούμε ήσυχοι. Δε με απασχολεί τι έγινε μετά το αυτοκίνητο, που σίγουρα δε βρέθηκε. Ούτε αυτούς, γιατί ο σκοπός βέβαια των ερωτήσεων δεν ήταν να ενημερωθούν για το συμβάν. Πολύ λιγότερο να μ' ενημερώσουν για την κατάστασή μου, όπως συνηθίζεται. Ήταν η διερεύνηση του επιπέδου συνείδησης. Αν είμαι έτοιμος.

Στις μπερδεμένες κουβέντες, που ακούγονται στο βάθος, ξεχωρίζω δύο λέξεις: «Αίμα» και «DNA». Κατάπια τη γλώσσα μου. Νομίζω ότι εγώ τους πληροφόρησα για τη βόμβα. Ενδεχομένως να ήταν καλύτερα τα πράγματα χωρίς δικαιολογία.

Δέσμιος

Έρχεται κάποιος και μου παίρνει αίμα για το τεστ. Προφανώς αυτό έχει ήδη γίνει από την πρώτη ώρα. Το λένε όμως μπροστά μου για εκφοβισμό. Φτάνει μετά η απάντηση: «Ταιριάζει με του Γερμανού» – το ανύπαρκτο, όπως αποδείχτηκε αργότερα... – Μαγκώνομαι. Πρέπει να κάνω κάτι, αλλά τι; Ιδέα! Θα εξαφανίσω τα ίχνη, το γάντι που έχω στην τσέπη... Πού είναι το παντελόνι, δεν το φοράω,

αλλά σαν να κρέμεται από τους αστραγάλους. Να το φέρω μέχρι το χέρι να ψάξω. Τραβάω, κάπου έχει σκαλώσει. Ξανά, πάλι τίποτα. Δεν είναι το παντελόνι! Τα πόδια μου είναι δεμένα σφιχτά με ιμάντες, το δεξί πάνω σε πληγή! Δεν τους έφτανε αυτό, για να μην μπορώ να φύγω μου πήραν και τα ρούχα. Να πλησιάσω το χέρι να δω. Το γερό. Αδύνατον, αυτό είναι δεμένο απ' τον αγκώνα. Ας είναι, θα προσπαθήσω με το χαλασμένο, κουνιέται ο αντίχειρας, κάτι θα κάνω. Είναι πρησμένο, τούμπανο, με κατάγματα, φασκιωμένο με γάζες· αυτό τουλάχιστον θα το έχουν ελεύθερο. Λάθος. Δεμένο με σχοινί, πιο σφιχτά από τ' αριστερό... Μ' έχουν δεμένο χειροπόδαρα και με ποτίζουν διάφορα, σκέφτομαι. Μπλέκω κάπως το σωληνάκι που είναι στην άκρη του ποδιού και το βγάζω. Το βρήκαν μετά από ώρες. Ήρθε κάποιος αμίλητος πίσω από το νάιλον, πάνω σ' ένα γερανοφόρο όχημα μινιατούρα, το στερέωσε τόσο καλά που δε γινόταν πλέον τίποτα. Το ίδιο κι αυτό που έχω ταυτόχρονα στο χέρι. Αυτό που είναι δεμένο με ταινία από τον αγκώνα.

Περνάνε οι ώρες, με τρεις κουβέντες στην αρχή και μετά σιωπή. Σκοτάδι, απομόνωση, αγωνία, αβεβαιότητα, βασανιστική αναμονή, παράνοιες, παραισθήσεις, κινούμενες σκιές, ήχους. Εκτός από τις κόρνες. Κάποτε σταμάτησαν. Μάλλον περασμένα μεσάνυχτα. Ένας αργός ρυθμικός ήχος, κάτι σαν βογκητό, σαν κάποιος ν' αγκομαχάει στην ανηφόρα, άρχισε τότε να κυριαρχεί στο χώρο. Μετά κενό,

μετά πάλι ο ήχος, πάλι κενό και πάλι. Μέχρι που ξανάρχισε το βουητό της πόλης.

Νουθεσίες

Αρχές του '60

ΤΟ ΣΑΛΠΙΣΜΑ του ταχυδρόμου. Μια φωνή από τους ξενιτεμένους ή για τους ξενιτεμένους στην ίδια τους τη χώρα. Το γράμμα απ' το νησί.

«Αγαπημένα μου παιδιά και εγγόνια. Υγείαν έχομεν και υγείαν ποθούμεν...»

Το έφερε ο πατέρας μου πριν από λίγο. Με απόλυτη ηρεμία και προσοχή άνοιξε το φάκελο με το μαχαίρι, σχεδόν με τελετουργικές κινήσεις, και τώρα διαβάζει αργά και δυνατά τα νέα από την Ικαρία. Χειροτονήθηκε στα τριάντα του παπάς σ' αυτό εδώ το χωριό. Ένα πολύ μικρό χωριό στη Βόρεια Ελλάδα, που μέχρι τώρα λίγα έχουν αλλάξει από την εποχή του Ησίοδου. Τα ζώα, η καλλιέργεια της γης. Φέρνουν δεμάτια ξύλα από το δάσος για το μαγείρεμα. Οι γυναίκες πηγαίνουν κάθε μέρα στην πηγή για νερό. Τρώνε στο χαμηλό σοφρά καθισμένοι όλοι γύρω σταυροπόδι κι από χοντρές ψάθινες πλεξού-

δες είναι φτιαγμένα τα στρώματα. Ένα μικρό κομμάτι γης καλλιεργεί κι ο πατέρας μου. Δανείζεται άλογα για το όργωμα. Με τ' άλογο κατεβαίνει κι η μητέρα μου στην πόλη δυο τρεις φορές το χρόνο μαζί με τις γειτόνισσες. Στα τριάντα της έχει ήδη έξι από τα δέκα της παιδιά και κάθε δύο μέρες, όπως όλες οι γυναίκες, φορτώνεται στην πλάτη το καζάνι, τα ξύλα για το ζεστό νερό, τα ρούχα, για να πάει στο ποτάμι να τα πλύνει. Ώσπου μια μέρα...

«Ε, παπά, τι κάνεις; Γιατί σκάβεις εδώ;»

«Για να φέρω το νερό στο χωριό».

«Εσύ θα το φέρεις;»

«Σιγά σιγά θα το φέρω».

Ο καθένας άφηνε τη δουλειά για τον άλλον και τώρα κοιτάνε με απορία αυτόν το νέο παπά, που δεν περιορίζεται στις ψαλμωδίες και τα μυστήρια. Περνάνε οι χωρικοί, ρωτάνε, φεύγουν προβληματισμένοι. Σε λίγο ένας ένας καταφτάνουν σιωπηλοί με τα εργαλεία τους και πιάνουν δουλειά. Τι ωραία μουσική που ανεβαίνει απ' τις αξίνες και τα φτυάρια, όταν ο ένας δίπλα στον άλλον σκάβουν και παραμερίζουν εγωισμό, πείσμα, ασυνεννοησία, αποξένωση.

ΤΡΙΤΗ

2

Ο Γιατρός & το Φάρμακο

Θεράποντες και θεραπαινίδες

Κάποιος σφουγγαρίζει το πάτωμα. Πρέπει να είναι χαράματα, δεν έχω κλείσει μάτι. Περιμένω, αλλά τι; Πιστεύω ότι με κρατάνε κάπου κρυφά, ότι δεν έχει μαθευτεί για τη βόμβα, ότι δε γνωρίζουν οι συγγενείς μου τίποτε για μένα, ότι δεν ξέρει κανείς πού βρίσκομαι. Απαγωγή! Αν ήμουν σε νοσοκομείο θα είχαν ειδοποιηθεί, θα είχαν έρθει οι δικοί μου. Αν ήμουν στα χέρια της αστυνομίας θα είχε έρθει να μου μιλήσει, να μου απαγγείλει τις κατηγορίες, να με συλλάβει. Αν ήμουν στα χέρια των γιατρών θα με είχαν ενημερώσει πού είμαι, τι έχω· για την κατάστασή μου. Τίποτα απ' όλα αυτά, είμαι στα χέρια πρακτόρων, σκέφτομαι. Μπορεί να είμαι ήδη στο εξωτερικό. Θα περιμένω και σήμερα· αν δε φανεί κανείς, θα προσπαθήσω να βρω επαφή με συγγενείς, δικηγόρο. Στρεβλές εκτιμήσεις, εκλάμψεις,

ιδέες, παραλογισμός, ενστικτώδη συμπεράσματα.

Κάποια στιγμή σαν να ξυπνάω από νάρκωση. Ζαλάδα, πονοκέφαλος, θολούρα. Κάθονται δεξιά μου δύο σκιές· κάποιος σαν νοσοκόμος κι ένας με μπλε στολή. Μέσα σε μουρμούρα ξεχωρίζω κάποιες λέξεις: «Αυτόχειρας», «εξαφανίσουμε», «ταράτσα», «πενήντα εκατομμύρια».

«Τόσα λεφτά; Γιατί;»

«Δε θα τον κάνουμε ήρωα», απαντάει ο μπλε.

«Με τόσα λεφτά τον εξαφανίζω τώρα. Φέρε τον αναπτήρα να τον λύσω».

Ένας διάλογος φωναχτά, όπως οι νέοι ηθοποιοί στο θέατρο. Με είδαν, φύγανε. Τους πίστεψα. Η δουλειά τους τελείωσε. Ένας αδιόρατος φόβος που πλανιόταν στην ατμόσφαιρα, άρχισε να βρίσκει λόγο ύπαρξης.

Ομάδα προθύμων

Η αναμονή στο αόριστο, το άγνωστο, η αβεβαιότητα, οι απειλές, δείχνουν ότι δεν μπορώ να περιμένω ή να ελπίζω σε κάτι. Πρέπει να κινηθώ μόνος μου. Έχω στο δάχτυλο ένα μανταλάκι. Όποτε το βγάζω, σφυρίζει. Δοκιμάζω. Μια νοσοκόμα έρχεται να το διορθώσει και ζητάω βοήθεια. Εξαφανίζεται χωρίς να πει κουβέντα. Έρχεται μετά, η ίδια ή άλλη, και ζητάω τηλέφωνο.

«Δεν υπάρχει», απαντάει μονοκόμματα.

«Αφού το ακούω, χτυπάει κάθε τόσο».

«Δεν επιτρέπει η προϊσταμένη».

«Να σας δώσω τότε τα τηλέφωνα να πάρετε...»

Τι ήταν αυτό που ακολούθησε. Πριν ολοκληρώσω τη φράση μου, λες και είπα τη μαγική λέξη. Για πότε ο χώρος γέμισε κόσμο! Πού ήταν όλοι αυτοί δυο μέρες τώρα, από πού ξεφύτρωσαν;

Πέσαν πάνω μου. «Ναι», ακούω από δω, «για δώσε», ακούω από κει, «κρατάω χαρτί και μολύβι», από την άλλη, «πες μου», ακούω πιο πέρα. Συγκινήθηκα! Με δυσκολία θυμήθηκα τα τηλέφωνα που χρησιμοποιούσα καθημερινά. Ακόμη και του σπιτιού. Τ' αρπάζανε ένας ένας και τρέχανε. Τι εξυπηρέτηση! Μετά από ώρες που ξαναρώτησα, ακούω ένα ξερό: «Δεν απαντάει κανείς». Τέρμα οι ευγένειες. Πώς να απαντήσουν, αφού είναι απ' έξω και τους λένε ότι είμαι σε καταστολή;

Αγρίεψαν τα πράγματα, πρέπει να βρω δικηγόρο. Έδωσα το νούμερο ενός φίλου που έχει διακοσμήσει το σπίτι γνωστού δικηγόρου, θα του έλεγα να πάει να του μιλήσει, αλλά το τηλέφωνό του είχε την ίδια τύχη με τα προηγούμενα. Αν ερχόταν θα ζητούσα με την ευκαιρία και τον αναπτήρα του, μήπως και μπορέσω να λυθώ. Είναι μεγάλη ασφυξία τα σχοινιά, που επιδεινώνεται με το άσθμα και επιπλέον επιτείνει το αίσθημα αδυναμίας, έχοντας καταντήσει έρμαιο του καθενός. Κι αυτός ο εκνευρισμός! Γιατί συμπεριφέρονται τόσο άγρια. Αν δεν τους αρέσει η δουλειά τους, γιατί κάθονται, τους έβαλε κανείς με

το ζόρι; Η μήπως δεν είναι νοσηλευτές;

Βγάζω πάλι το μανταλάκι από το δάχτυλο κι αρχίζει να σφυρίζει. Έρχεται μια νοσοκόμα να το βάλει στη θέση. Αρπάζω την ευκαιρία.

«Μήπως θα μπορούσατε, σας παρακαλώ, να τηλεφωνήσετε στη γυναίκα μου να έρθει;» λέω και δίνω το τηλέφωνο του σπιτιού. Βλέπω να το σημειώνει κάπου και να περιμένει. «Το σημειώσατε;» ρωτάω και ακούω να μου απαντάει από το βάθος, ενώ η εικόνα της, σαν κάτι εντελώς φυσικό, έχει παραμείνει δίπλα μου παγωμένη. Βλέπω αυτό που θέλω κι όχι αυτό που υπάρχει. Κοινότυπο. Αλλά εδώ συμβαίνει ολοζώντανο. Είναι η πρώτη φορά που περνάω από αόριστες σε συγκεκριμένες ψευδαισθήσεις. Από εκείνες για τις οποίες θεωρούσα το μυαλό μου ανεύθυνο, σ' αυτές όπου φαίνεται να συμμετέχει στη δημιουργία τους.

Έρχεται μετά από λίγο, μάλλον η ίδια, και κάνοντας πως διορθώνει τα σωληνάκια μου λέει σιγά: «Έχει κινητό;» και σχεδιάζει με το χέρι στο στήθος μου τα πλήκτρα με τα δέκα νούμερα. Τρεις τριάδες και το μηδέν, για να δείξω τον αριθμό με το χέρι. Όσο κι αν προσπαθώ να συγκεντρωθώ, ξεχνάω, μπερδεύω τα νούμερα, χάνω τον προσανατολισμό του σχεδίου. Αποτυχία. Κατάφερα όμως κάτι. Ήρθε εξαγριωμένη η προϊσταμένη, φωνάζοντας με οργή:

«Δεν ντρέπεσαι; Αφού ξέρεις ότι απαγορεύεται, γιατί το κάνεις;»

Μαζί της άρχισε να φωνάζει και η κακομοίρα η

νοσοκόμα για να γλιτώσει. Γιατί τόση υστερία; Πού είναι το κακό; Πώς κάνουν έτσι, μήπως θέλουν φακελάκι; Πλησιάζει ένας νοσοκόμος να επιθεωρήσει ή κάτι άλλο. Δοκιμάζω.

«Μπορείτε μήπως να τηλεφωνήσετε στη γυναίκα μου να έρθει και να φέρει μαζί της και χρήματα για τα έξοδά σας;»

«Γιατί, θα με πληρώσεις;» λέει με ειρωνεία και απομακρύνεται γελώντας τρανταχτά σαν ψυχοπαθής, με τέτοια χαιρεκακία που ανατρίχιασα σύγκορμος. Δεν είναι αστείο. Ας μου φέρουν το λογαριασμό να σηκωθώ να φύγω.

Χάθηκαν όλοι. Έδινα τα ίδια και τα ίδια τηλέφωνα, χάθηκε το ενδιαφέρον. Μετά σιωπή, απομόνωση, αγωνία. Μόνος με τις σκέψεις μου, όσο ακόμα υπάρχουν, όσο ακόμα τις εμπιστεύομαι, όσο ακόμα δε μ' έχουν προδώσει.

Κατά λάθος

Δεν πρόκειται να ειδοποιήσουν κανένα, θέλουν να μ' εξαφανίσουν. Σίγουρα κατάλαβαν ότι άκουσα αυτόν με τη μπλε στολή. Θα με πετάξουν απ' την ταράτσα. Και δεν αντέχω τις πτώσεις. Το έχω ζήσει στον ύπνο μου πολλές φορές. Είναι η κορύφωση της αγωνιάς και της αδυναμίας να κάνεις κάτι ή να βγει η φωνή σου και αυτό το βιώνω από τώρα. Θα τους τη φέρω. Θα σαμποτάρω τα σχέδιά τους.

Θα αυτοκτονήσω πρώτος. Πέρασε πριν από λίγο μια νοσοκόμα και μου έβαλε μάσκα οξυγόνου κι ένα θερμόμετρο στη μασχάλη.

«Του λεπτού είναι;» ρωτάω.

«Όχι».

Ωραία. Θερμόμετρο υδραργύρου δέκα εκατοστά από το στόμα μου. Δε με προλαβαίνει κανείς. Έτσι, όταν με πετάξουν από την ταράτσα, θα βρει ο ιατροδικαστής ότι ήμουν ήδη πεθαμένος (!). Οι νοσηλευτές, για οτιδήποτε κάνουν, κάθονται μέσα το ελάχιστο δυνατό. Όταν βάλουν θερμόμετρο φεύγουν γρήγορα και ξανάρχονται μετά από λίγο. Θα περιμένω την επόμενη φορά. Κάτι συμβαίνει όμως με το οξυγόνο. Έχει μια περίεργη μυρωδιά σε χρώμα ροζ. Όσο περνούν οι ώρες αρχίζω να βυθίζομαι, να χάνομαι, δε θα προλάβω ν' αυτοκτονήσω.

Ακούω στο βάθος ήχο από ροδάκια. Έχω φτάσει στο σημείο καθετί πραγματικό να το συμπληρώνω με παραισθήσεις. Ένα «τικ» και αμέσως το μυαλό μου πλάθει ολόκληρη παράσταση, που το ερμηνεύει μ' έναν τρόπο πρωθύστερο. Τοποθετεί ασυναίσθητα το «τικ» ή οποιοδήποτε πραγματικό ερέθισμα στο μέλλον και ξέροντας ότι θα συμβεί, επινοεί μια ιστορία, αντίστοιχη πάντα με τα συναισθήματα της στιγμής, η οποία εξηγεί το «τικ». Αυτό με τη σειρά του, επειδή συμβαίνει στο μέλλον, επιβεβαιώνει κάθε φορά τις παρανοϊκές ιδέες, που δημιούργησαν αυτή την ιστορία.

Ακούω τα ροδάκια και βλέπω να σέρνουν ένα

φορείο γεμάτο χαρτόκουτα. Αυτό ήτανε, θα με συσκευάσουνε για να μεταφερθώ στην ταράτσα χωρίς να με δει κανείς. Πρέπει να κάνω κάτι, πλησιάζουν. Βγάζουν το οξυγόνο και μου βάζουν κάτι άλλο, με μια φορητή φιάλη. Αρχίζω σιγά σιγά να ζαλίζομαι. Θέλουν να με κοιμίσουν, αλλαγή σχεδίου. Δεν μπορώ να αυτοκτονήσω χωρίς θερμόμετρο. Άλλωστε μπορούν να βάλουν δικό τους ιατροδικαστή. Θα κάνω πως κοιμάμαι και μόλις με βγάλουν στο διάδρομο ή ακούσω κόσμο θα βάλω τις φωνές και θα προσπαθήσω να βγω από τα χαρτόκουτα. Πρέπει να μάθει κάποιος, οποιοσδήποτε, ότι είμαι εδώ. Πριν με κατασπαράξουν.

Κρατάω την αναπνοή μου. Γέρνω το κεφάλι στο πλάι και κρεμάω το στόμα. Κάνω πως αναπνέω βαριά. Βγάζουν τη μάσκα· το πίστεψαν. Αντί για πακετάρισμα όμως, βγάζουν τα νυστέρια και αρχίζουν να καθαρίζουν μια πληγή στο λαιμό, πίσω και κάτω από το δεξί αυτί. Το κεφάλι μου άγεται και φέρεται. Δεν κάνω κανένα μορφασμό, άλλωστε δεν πονάω παρά ελάχιστα, αν και μ' έχει διαλύσει η έκρηξη. Υπήρχε ένα τσιρότο εκεί, ίσως από χθες, αλλά δεν το είχα προσέξει.

Τελικά έκανα λάθος, δε θα με πακετάρουνε. Δε θα τους πω όμως τίποτα για να μπορώ να το ξανακάνω. Παίρνω μια βαθιά ανάσα και κάνω πως ξυπνάω.

«Κατάλαβε τίποτα;» ακούω μια γυναικεία φωνή.

«Τι έγινε; Κοιμήθηκα;... Δε θυμάμαι... κοιμόμουνα;...».

Αντί για απάντηση μου ξαναβάζουν το οξυγόνο και φεύγουν.

Ένας παράξενος ψυχίατρος

Κάτι συμβαίνει μ' αυτό το οξυγόνο. Και με τα σχοινιά η δύσπνοια γίνεται ανυπόφορη. Δε με λύνουν ποτέ. Όταν αλλάζουν επιδέσμους, κάποιος λύνει το χέρι και όταν τελειώσει ο γιατρός το ξαναδένει. Μια φορά άλλαξαν και σεντόνι· κατέφτασαν πολλοί μαζί, τα λύναν, τα ξαναδέναν ένα ένα και το περνούσαν από κάτω. Όσο περνάει η ώρα πνίγομαι, με πιάνει κάτι σαν αλλεργία, σαν να βγάζω σπυριά σ' όλο μου το σώμα, μέσα έξω.

Θα με εξαφανίσουνε, δεν υπάρχει αμφιβολία. Το είπαν, νομίζοντας ότι κοιμάμαι. Πρέπει να το αποκαλύψω, αλλά σε ποιον, δεν εμπιστεύομαι κανέναν... Δεν έχω άλλη λύση, θα το λέω σε όποιον έρχεται. Ίσως έτσι αποκαλυφθεί σε κάποιον που το αγνοεί.

Ακολούθησαν πολλοί διάλογοι, διαμαρτυρίες, φωνές. Κανείς δεν προσπάθησε να με πείσει για το αντίθετο, να με καθησυχάσει ή να με κάνει να νιώσω ασφάλεια. Όλες οι ερωτήσεις ήταν: «Ποιος σου το είπε;», «Πού το άκουσες;» και άλλα παρόμοια.

«Άκουσα που το συζητούσε εκείνος με τη μπλε στολή μαζί με το νοσοκόμο».

«Μπλε στολή; Α! ώστε βλέπεις! Αυτός δε θα ξανάρθει», ήταν η μόνη απάντηση.

Μετά από αυτό μπήκαν γάζες μόνιμα στα μάτια. Με κάθε ευκαιρία προσπαθώ, πηγαίνοντας το σώμα στο δεμένο χέρι, να τις ανασηκώσω ελαφρά για να βλέπω. Θολά και σκοτεινά, αλλά κάτι διακρίνω. Από κοντά περισσότερο, όπως φαίνεται πίσω από ένα θαμπωμένο κρύσταλλο. Όταν κλείσω τελείως τα μάτια, χάνεται η θολή πραγματικότητα. Μένουν οι παραισθήσεις, που τις βλέπω πεντακάθαρα, μόνο που οι κινήσεις τους είναι σπασμωδικές, νευρικές, αφύσικες.

Πέρασαν μερικές ώρες. Ενώ προσπαθώ να κάνω απολογισμό της νέας αποτυχίας, γίνεται αναταραχή. Κόσμος πάει κι έρχεται.

«Σάββα, είμαι ο ψυχίατρος του Τζάνειου», ακούω μια φωνή και βλέπω σε μια στήλη φωτός τον πρωθυπουργό να στέκεται στα πόδια του κρεβατιού, μαζί με τη σύζυγό του.

«Κι εγώ ψυχίατρος είμαι», καμαρώνει κι αυτή.

«Μη μιλάς», της λέει εκείνος αυστηρά και αρχίζει να με εξετάζει, ενώ είμαι μακριά του, ξαπλωμένος, γυμνός, δεμένος χειροπόδαρα και με γάζες στα μάτια.

«Αισθάνθηκες ποτέ την ανάγκη... να αυτοκτονήσεις;».

Αυτό έλειπε, δε φτάνει που θέλουν να με φάνε, θέλουν και χαρτί από γιατρό.

«Όχι, είμαι πάντα αισιόδοξος, και στις πιο δύ-

σκολες καταστάσεις».

«Νοσηλεύτηκες ποτέ για οποιοδήποτε λόγο, πήρες ποτέ κάποιο ψυχοφάρμακο στο παρελθόν;»

«Εκτός από το σπρέι για το άσθμα, δεν παίρνω ούτε ασπιρίνη».

«Στο στρατό;»

«Ήμουνα I_2».

«Μμμάστα... I_2. Καλά, αν χρειαστείς κάποια βοήθεια, κάποιο χάπι, εδώ είμαστε, φώναξέ μας».

«Όχι, όχι, καλά είμαι, δεν έχω τίποτα».

Με τη δική μου διάγνωση, μέσα σε ελάχιστα λεπτά, τελείωσε αυτή η τόσο βαθιά διερεύνηση, για μια σοβαρή και εμπεριστατωμένη επιστημονικά ψυχιατρική εξέταση. Από καθηγητή του Αιγινήτειου, όπως αποκαλύφτηκε από τον ίδιο δύο μήνες αργότερα. Και το χειρότερο, αυτός ο άνθρωπος θα βρίσκεται εδώ γύρω, ανά πάσα στιγμή.

Θάλαμος αερίων

Φύγαν από ώρα. Μια ύποπτη ησυχία επικρατεί. Κάποια στιγμή αρχίζουν δειλά δειλά να αναδύονται κάτι κίτρινοι ατμοί. Απλώνονται, απλώνονται, πυκνώνουν, καλύπτουν, εξαφανίζουν τα πάντα, πρώτα χαμηλά στο χώρο, μέχρι που φτάνουν σιγά σιγά στο ταβάνι. Τότε δεν υπάρχει γύρω μου παρά ένα πηχτό κίτρινο χρώμα. Με δηλητηριάζουν. Πρέπει να παλέψω, να επιβιώσω, να καταγγείλω. Πρέπει να

μείνω όρθιος, ζωντανός μέχρι να με βρούνε.

Η μάσκα, ίσως φταίει το οξυγόνο· προσπαθώ να τη βγάλω... είναι δύσκολο. Παίρνω μισές αναπνοές. Οι ατμοί ψηλά στο ταβάνι αραιώνουν. Καταφέρνω να την κατεβάσω λίγο, παίρνω αέρα, καθάρισε ο χώρος, σώθηκα. Όχι για πολύ. Κάποιος έρχεται, τακτοποιεί, ρυθμίζει. Τώρα βγαίνουν με μεγαλύτερη ορμή. Μήπως δεν είναι το οξυγόνο; Διπλώνω το σωληνάκι που είναι στο χέρι... μειώνονται. Είναι συνδυασμός και των δύο! Παρατηρώντας τους ατμούς, ρυθμίζω τη ροή τόσο, που να μην πυκνώνει το χρώμα τους, να ξεχωρίζω τις σκιές γύρω μου. Κέρδισα άλλες δύο ώρες. Και μετά άρχισαν τα δύσκολα. Έρχεται μια ομάδα και τοποθετεί μηριαίο φλεβοκαθετήρα με δύο παροχές· τώρα έχω τέσσερις. Ενώ με κόβουν, με ρωτάνε αν πονάω. Δεν αισθάνομαι τίποτα. Σε λίγο ξαναρχίζουν οι ατμοί, τώρα το φάρμακο βρίσκεται σ' ένα από τα δύο καινούργια σωληνάκια. Το διπλώνω αλλά μετά από δέκα δευτερόλεπτα χτυπάει συναγερμός. Αναταραχή.

«Τι έγινε;» λένε αγριεμένοι. «Αυτός το τσακίζει;».

Κάνω την πάπια, επιθεωρούν, όλα στη θέση τους. Την πάτησα. Πρέπει να το βγάλω, να τρέχει κάτω. Τραβάω με όλη μου τη δύναμη... αδύνατον. Είναι ραμμένο με το κρέας. Να ελαττώσω τουλάχιστον τη δόση. Πέντε δευτερόλεπτα «ναι», πέντε «όχι». Μειώνεται η ταχύτητα που απλώνονται οι ατμοί στο χώρο. Πρέπει να ελαττώσω και το οξυγόνο, αναπνέω

από το πλάι. Λιγοστεύουν, αλλά δε φτάνει. Αρχίζω γυμναστική με τους μυς χωρίς να κουνάω τα πόδια. Επιτέλους καθαρίζει. Πόσο θα αντέξω όμως; Αρχίζει η φασαρία στο δρόμο. Ξημερώνει η επόμενη μέρα. Έξω, όχι μέσα. Κάποτε κουράζομαι, σταματάω και ύστερα θέλει περισσότερο κόπο για να καθαρίσει. Τα βάζω τότε με τον εαυτό μου. Δούλευε τεμπέλη, μη σταματάς, ακαμάτη, δούλευε. Ίσως βαρεθούνε, ίσως τελειώσει, ίσως απογοητευτούνε από αυτή τη μέθοδο, να περάσει το πρώτο κύμα, μήπως υπάρξει διάλειμμα μέχρι το επόμενο.

Ως να περάσεις απέναντι

Φθινόπωρο '72

ΤΩΡΑ μεγάλωσα πια. Είμαι δέκα χρονών και πρέπει να κάνω δουλειές. Πρέπει να αναλάβω ευθύνες. Στον κήπο, στα ζώα και φυσικά να βοηθάω τον πατέρα μου. Κάθε μεσημέρι πηγαίνω φαΐ στους άπορους της ενορίας. Η τυφλή γρια με περιμένει κάθε φορά στην πόρτα, με μια σιωπηλή χαρά. Πιο πέρα είναι ο γέρος, που μένει στη χαρτονένια καλύβα. Μετά η χήρα, αυτή που όταν έχασε το μόνο στήριγμα, την κόρη της τη δασκάλα, μετέτρεψε το σπίτι της σε σκοτεινό τάφο και θάφτηκε ζωντανή. Μου δείχνει το κάθισμα που καθόταν, το πανωφόρι της στην κρεμάστρα, τη σχολική σφυρίχτρα και κλαίει γοερά. Μου μαυρίζει την ψυχή κι η καραμέλα που μου δίνει μοιάζει να 'ναι πικρή.

Πόσος πόνος, μοναξιά και εγκατάλειψη, που δε θα μάθουμε ποτέ. Που είτε το ξέρουμε είτε το αγνοούμε, είτε λυπόμαστε είτε αδιαφορούμε, υπάρ-

χει. Δε θα 'ρθει κανείς να μας το πει. Σαν εκείνο το ζευγάρι που ξεχασμένο απ' όλους κλείστηκε στο σπίτι περιμένοντας απλά να πεθάνει.

Είκοσι χρόνια μετά...

Παρατηρώ ένα γέρο που βγαίνει από το ταχυδρομείο. Μόλις πήρε τη σύνταξή του. Το πρόσωπό του είναι τόσο φωτεινό, μ' ένα χαμόγελο πλατύ, που δεν μπορεί να συγκρατήσει. Ξεκινάει να περάσει το δρόμο και το χαμόγελό του αργά σιγοσβήνει. Ώσπου να φτάσει δίπλα μου, μια θλίψη διακρίνεται στα μάτια του. Τόσο κράτησε η χαρά του και τώρα κάθεται στη στάση, σαν παιδί που το 'χουν ξεγελάσει. Ποιοι είναι αυτοί οι αδίστακτα υπεύθυνοι για τη φτώχεια και την εξαθλίωση; Δοκίμασαν ποτέ να περάσουν με μια τέτοια σύνταξη, όχι ένα μήνα, αλλά έστω μία μέρα μονάχα;

Μπαίνω στον ηλεκτρικό και μια συνηθισμένη καθημερινή σκηνή ξετυλίγεται. «Κυρίες και κύριοι, καλημέρα σας. Είμαι συνταξιούχος του ΤΕΒΕ». Δε χρειάζεται να πει τίποτα περισσότερο για να κατανοήσουν την ανάγκη του.

Είκοσι χρόνια μετά, τι άλλαξε;

ΤΕΤΑΡΤΗ

3

Οι Δύο Επισκέψεις

Κύματα και διακυμάνσεις

Μια σειρήνα ακούγεται μακριά, σαν από αεροπορική επιδρομή. Πλησιάζει, πλησιάζει γίνεται στρόβιλος, αρπάζει, απορροφά τους ήχους και μετατρέπεται σ' ένα παρατεταμένο σφύριγμα. Ύστερα σπάει, τεμαχίζεται σαν γυαλί, γίνεται νότες. Μια αγχωτική διαπεραστική μουσική. Ξεκίνησε από το βράδυ αργά, με τους ατμούς, αλλά τώρα έχει δυναμώσει και ακούγεται πλέον ακατάπαυστα. Δεν παραξενεύομαι, συμβαίνει αληθινά.

Ζω σ' έναν κόσμο εξωπραγματικό, όπου νομίζω πως ό,τι σκέφτομαι, κατανοώ, αντιλαμβάνομαι να συμβαίνει γύρω μου, είναι σύμφωνο με τη λογική.

Με κυριεύει για τα καλά η ιδέα πως θέλουν να με αφανίσουν. Εξακολουθώ να παλεύω με τα φάρμακα, βυθιζόμενος σε χάος, με τις απειλητικές σκιές, την ασφυξία, το κίτρινο να μου αφαιρεί τη γη κάτω απ' τα πόδια, τα σχοινιά, κι αυτά τα σφυρίγματα, τη

μουσική να μου τρυπάνε το μυαλό. Υπάρχουν μικρά διαλείμματα, όταν τελειώνει η μία φιάλη μέχρι να μπει η επόμενη. Σταματάνε οι ατμοί, μαλακώνει η δύσπνοια και η σκέψη δε διασκορπίζεται τόσο. Τότε βρίσκω τη δύναμη να επιτεθώ. Και την ευκαιρία, γιατί κάποιος έρχεται για την αλλαγή της φιάλης.

«Θα σας καθαρίσουν οι φίλοι μου», φωνάζω, «έχουν τη λίστα... κανείς δε θα γλιτώσει μ' αυτά που κάνετε». Μάταια. Προσπαθώ με μανία να λυθώ. Σπάει ο ένας ιμάντας και ελευθερώνεται το πόδι που είναι δεμένο πάνω στην πληγή. Τι ανακούφιση! Όχι για πολύ, το ξανάδεσαν αστραπιαία πιο σφιχτά, η πληγή χειροτερεύει. Στο διαλυμένο χέρι το σχοινί έσφιξε τόσο, που γέμισε το κρεβάτι πύον. Αισθάνομαι βελόνες. Δύο μέρες τώρα δεν ήρθε κανείς ν' αλλάξει τους επιδέσμους.

«Τώρα έχουμε άλλη προτεραιότητα», μου απάντησε κοφτά κάποιος, μετά από πολλές διαμαρτυρίες.

Δεν αστειεύονται. Με κρατάνε κάπου κρυφά, απομονωμένο. Δεν ειδοποιούν κανέναν, δε μου λένε πού βρίσκομαι. Ποιοι είναι; Με περιτριγυρίζει ένας αλλοπρόσαλλος συρφετός. Δεν εκπληρώνουν καθήκοντα ή υποχρεώσεις, δε συμπεριφέρονται σαν γιατροί, σαν νοσηλευτές, δεν τηρούν υποσχέσεις ή ιατρικούς όρκους. Υπακούνε σε εντολές. Τη μεγαλύτερη εξουσία, μέχρι τώρα, ασκεί η προϊσταμένη, μια μέγαιρα, απ' τη φωνή γύρω στα εξήντα.

Μου απαγορεύουν δικηγόρο, συγγενείς, φίλους.

Θα ζητήσω να παραδοθώ, να φύγω απ' αυτή την κόλαση. Ας με δικάσουν για ό,τι κατηγορούμαι. Θα ζητήσω να με παραδώσουν στην αστυνομία, μήπως ξεγαντζωθώ απ' τα νύχια τους. Αν με συλλάβουν, έχω ακούσει ότι είναι υποχρεωμένοι να επιτρέψουν και δικηγόρο. Πιστεύω ότι με κρατάνε ξένοι, γι' αυτό σ' όποιον πλησιάζει ζητάω ειδικά την ελληνική αστυνομία. Όχι για να παζαρέψω ή να πουλήσω, να πουληθώ· αυτό το βλέπουν, είναι προφανές, γι' αυτό δεν παρουσιάζεται κανείς εκείνη την ώρα. Αλλά πρέπει να φύγω από 'δώ μέσα με κάθε τρόπο, δεν μπορώ να μείνω άλλο γιατί θα καταντήσω φυτό, εφόσον ελέγχουν το μυαλό μου με φάρμακα.

Έλεγχος, φάρμακα, φυτό, είναι μια σκέψη που έρχεται και μετά την ξεχνάω. Σκέψη που δε θα γεννιόταν, αν η πτώση από τη λογική στον παραλογισμό ήταν ευθύγραμμη και ομαλή. Αλλά αυτό γίνεται με διακυμάνσεις. Επανέρχεται κάθε φορά και λιγότερο, ως ένα σημείο, η λογική και αμέσως μετά ακολουθεί ενισχυμένη μια εφιαλτική αποδιοργάνωσή της. Όταν η δεύτερη υποχωρεί ελάχιστα, μπορώ να κάνω ένα στοιχειώδη απολογισμό. Άλλες φορές καταφέρνω να βάλω κάποιους στόχους· από ασήμαντους έως αστείους, αλλά τόσο δύσκολους έως ακατόρθωτους, όταν προσπαθήσω να τους πετύχω, κόντρα στον παραλογισμό, που επικρατεί σε κάθε επόμενο κύμα χάους.

Και δεν άργησε, έρχεται, δυναμώνει η μουσική. Ποιος τραγουδάει; Απέναντί μου, σε απόστα-

ση, βλέπω ένα γέρο σκυφτό, αεικίνητο, με μια διαπεραστική φωνή. Φοράει καλογερόσκουφο και ρούχα γκριζογάλαζα, φτιαγμένα από τα σεντόνια που είναι στοίβα πίσω του. Ένα ζευγάρι γυαλιά με χοντρούς φακούς δείχνει τα μάτια του τεράστια. Είναι πίσω από μια παλιά ραπτομηχανή, που την παινεύει και της τραγουδάει ώρες, πριν καθίσει να κάνει ένα γαζί στο ρυθμό της μουσικής. Τη λαδώνει, τη γυαλίζει τραγουδώντας, περνάει την κουβαρίστρα, που μεταμορφώνεται σε φυσαρμόνικα στα χέρια του και παίζει απορροφημένος, σοβαρός, με πάθος. Μετά πάλι αυτή η γεροντίστικη διαπεραστική φωνή. Ακούω και τα λόγια...

«Κουρέλι, κουρελάκι, κουρελομηχανή, γεράσαμε μαζίιι... γαζίιι... γαζίιι δε σου ξεφεύγει, κουρελομηχανή...», λόγια που επαναλαμβάνει ασταμάτητα. Μοιάζει με παιδικό τραγούδι, αλλά βγαίνει με πολύ πόνο και αναστεναγμούς, αγωνία και άγχος, ακαθόριστη νοσταλγία και θλίψη. Γύρω, αντικείμενα που κινούνται μόνα τους, άνθρωποι ασώματοι με σάρκες στα μάτια ή με φτερά από διογκωμένη πολυστερίνη. Άλλοι να δουν, άλλοι ν' αρπάξουν. Και τα πάντα συμμετέχουν, υποτάσσονται στο ρυθμό και τα συναισθήματα της μουσικής.

Ο κύριος διευθυντής

«Σάββα», ακούγεται μια φωνή και φεύγουν όλοι σαν κυνηγημένοι, «είμαι ο διευθυντής του Τζάνειου».

Καθάρισε το τοπίο, ησυχία, μόνο οι ατμοί επιμένουν. Πού πήγε τόσος κόσμος; Γυρνάω και βλέπω το ράφτη να κάθεται κουρασμένος, ακουμπώντας το ένα χέρι στη ραπτομηχανή, με το κεφάλι σκυφτό και να ρίχνει ένοχες ματιές προς τον διευθυντή. Εκείνος στέκεται απέναντί μου και συνεχίζει τις συστάσεις:

«Από 'δώ η προϊσταμένη. Μαζί φτιάξαμε το Τζάνειο, πριν από τριάντα χρόνια, όταν γύρισα από την Αμερική. Ήταν νοσοκόμα όταν την παντρεύτηκα και σιγά σιγά χτίσαμε αυτό το νοσοκομείο».

Πάλι αυτή η μέγαιρα βάζει εμπόδια, σκέφτομαι, ζητάω την αστυνομία και μου φέρνει τον άντρα της. Ένας διάλογος όμως είναι σωσίβιο εκείνη την ώρα και πιάνομαι πάνω του απεγνωσμένα.

«Συγχαρητήρια κύριε διευθυντά, καιρός ήτανε να γίνει κι ένα έργο στον Πειραιά, όλα στην Αθήνα γίνονται».

«Ακόμη προσπαθούμε κατά το δυνατόν να το εκσυγχρονίσουμε».

Μιλάει για εκσυγχρονισμό σ' ένα χώρο, που μοιάζει με υπόγειο γκαράζ. Γυρνάει την κουβέντα από 'δώ και από 'κεί άσκοπα, με ανώφελες και ανούσιες ερωτήσεις. Έχει το μονοπώλιο, δεν προλαβαίνω να λύσω τις δικές μου απορίες. Άλλωστε μόλις βρήκα παρέα, τις ξέχασα.

Μπαίνει και στα πιο σοβαρά θέματα:

«Τι ομάδα είσαι;»

«Δεν έχω ασχοληθεί με το ποδόσφαιρο».

«Ούτε μικρός;» επιμένει.

«Εμάς, σαν παπαδοπαίδια, μας γράφουν εξ ορισμού στην ΑΕΚ».

Οι λέξεις, από την εξάντληση, βγαίνουν μία μία, με κόπο και πολλές φορές μισές από τη δύσπνοια, αλλά κάνω κουράγιο, γιατί υπάρχει αμοιβαίο όφελος. Παρόλο όμως που από τη μεριά μου πιστεύω απόλυτα ό,τι τερατολογία ή γελοιότητα εκστομίζει, το αποτέλεσμα σαν να μην τον ικανοποιεί, γιατί εκδηλώνει κάποιον εκνευρισμό.

Αυξάνεται η δόση

Φύγαν. Με το που χτυπάει η πόρτα πίσω τους, λες και πάτησαν το κουμπί, ξεκινάει ο ράφτης το τραγούδι με την τσιριχτή φωνή του. Οι παραισθήσεις, που βρίσκονταν κάπου εκεί γύρω, ξανάρχονται απειλητικές και με τριγυρίζουν, με ταλαιπωρούν. Παλεύω με τους ατμούς και το χρόνο. Έχω μετρήσει ήδη έξι φιάλες και μετά άλλες δέκα και μετά μπερδεύτηκα, ίσως άλλες δέκα, δεν ξέρω, γιατί τώρα οι ατμοί είναι συνεχόμενοι, δεν αφήνουν κενό ανάμεσα στις αλλαγές. Αυξάνεται το κίτρινο ραγδαία. Βλέπω σαν να ρίχνουν στρώματα πάνω μου πολλά, κοντεύω να σκάσω. Μείναν εκεί ώρα, μέχρι που δεν άντεχα άλλο. Κάποτε φύγανε ένα

ένα και τότε άρχισαν όλα γύρω μου να μεγαλώνουν κι εγώ να μικραίνω, να γίνονται όλα τεράστια, να με απειλούν. Τα μάτια μου κάτι έχουν. Δε λειτουργούν σωστά, βλέπουν περίεργα πράγματα. Όλα όμως εντάσσονται στην αγωνία και το ρυθμό του ράφτη. Φώτα που μεγεθύνονται και ορμούν, αντικείμενα, ήχοι· ακούω ακόμα και τον ιδρώτα που εξατμίζεται, το ρεύμα του αέρα όταν κάποιος μετακινείται. Κι όλα μου φαίνονται φυσιολογικά.

Οι ελάχιστες πληροφορίες που παίρνω διάσπαρτα ή τα συμπεράσματα που βγάζω, ορθά ή λανθασμένα, ισχύουν κάθε φορά μόνο για κείνη τη στιγμή. Αμέσως μετά ή τα ξεχνάω ή δεν μπορώ να τα συνδέσω μεταξύ τους. Για ό,τι συμβαίνει γύρω μου, για κάθε νέο δεδομένο, δεν μπορεί να ανασύρει η μνήμη τα συναφή ή ομοειδή μ' αυτό ή τ' αντίθετα ή τα αντικρουόμενα. Δεν υπάρχει η δυνατότητα να συνδυάσω άλλες παλιότερες πληροφορίες, που θα είχαν με το νέο αυτό δεδομένο μία όποια θετική ή αρνητική σχέση.

Αλλά ούτε νεότερες μπορώ να συνδυάσω, σαν αυτές που ίσως κατόρθωνα να αντλήσω κι από την, έτσι κι αλλιώς, παράλογη ερμηνεία τής πιο πρόσφατης, των τελευταίων ωρών, εμπειρίας. Μια διεργασία, η οποία θα με οδηγούσε ενδεχομένως σε ορθότερα συμπεράσματα. Εφ' όσον λοιπόν, μ' αυτόν τον τρόπο, αποκλείεται όλη η προηγούμενη εμπειρία, κάθε καινούργια στιγμή είναι απομονωμένη, αποκομμένη απ' το παρελθόν. Τη δέχομαι αυτούσια, με

τους κανόνες της, χωρίς καμία επεξεργασία. Είναι αληθινή, είναι η πραγματικότητα και ό,τι συμβαίνει κάθε φορά, είναι για τη στιγμή εκείνη, απόλυτα φυσιολογικό.

Ο σκοτεινός θάλαμος

Η συνεχώς αυξανόμενη αποδιοργάνωση της λογικής αφαιρεί τον αντίποδα του συναισθήματος, που τείνει να εξουσιάσει τα πάντα, ενώ ταυτόχρονα το ίδιο ελέγχεται απόλυτα, από την αγωγή με το κίτρινο. Τον ίδιο σκοπό εξυπηρετεί και το σκοτάδι. Όταν ένας άνθρωπος, στην καθημερινή του ζωή, σκέφτεται διαφορετικά τη μέρα και διαφορετικά τη νύχτα, όταν δηλαδή για το ίδιο θέμα καταλήγει σε διαφορετικό συμπέρασμα ή στο ίδιο περίπου, αλλά από διαφορετικό δρόμο – καθώς κατά κανόνα τη μέρα βαραίνει περισσότερο η λογική και τη νύχτα το συναίσθημα – τότε, σ' αυτή την οριακή κατάσταση, ο αποκλεισμός από το φως, από την επαφή με το χώρο, απομακρύνει και την παραμικρή ελπίδα για διέξοδο.

Ο θάλαμος έχει πολλές σκιές από κάποιες αμυδρές αχτίνες που αχνοφέγγουν κι αλλάζουν σχήματα, κινούνται, μετατρέπονται σε πέπλο χλωμό, απ' όπου αναδύονται, παίρνοντας ύλη και πνοή, οι παραισθήσεις. Μ' αυτό το λιγοστό φως κάνουν τις εργασίες τους οι νοσοκόμες, που πολύ σπάνια και

μόνο για τα... δύσκολα, χρησιμοποιούν φακό. Κάποιος εκεί γύρω, που κάνει απλά τη βάρδια του, πάσχει όπως κι εγώ από έλλειψη παραστάσεων. Ανοίγει λίγο την κουρτίνα και μπαίνει φως. Όχι για πολύ, ακούγονται κάτι αγριοφωνάρες και την ξανακλείνει. Ήταν όμως αρκετό. Διασκόρπισε τη θολούρα, άνοιξε δρόμο, υπάρχει φως, υπάρχει μέρα ακόμα, δεν έχει καταργηθεί. Για μένα ίσως έχει νυχτώσει για πάντα. Δεν ξέρω αν ποτέ βγω απ' αυτό το σκοτάδι. Αυτή η ακτίνα ίσως είναι η τελευταία και τη δέχομαι με τόση δίψα! Αρπάζεται ο νους. Είναι κάτι σταθερό από το παρελθόν που αναζητεί, για να στηρίξει μια ακόμη ελπίδα. Μια σκέψη ξαναγεννιέται. Επικοινωνία με τον έξω κόσμο. Θα αναζητήσω μια άλλη διέξοδο, αν είναι νοσοκομείο θα έχει παπά. Ξέρω ότι επιτρέπεται να έρθει και στην εντατική. Κάποιος φώναξε πριν και έδιωξε τις σκιές. Βρίσκεται εκεί κοντά. Μιλάω, δεν ξέρω αν με ακούει...

...και ο σκοτεινός τύπος

Μετά από ώρες αναμονής, ακούω μια γνώριμη φωνή.

«Σάββα, είμαι ο διευθυντής του Τζάνειου. Ζήτησες πνευματικό;»

Πάλι αυτός. Είτε αστυνομία ζητήσω, είτε παπά, αυτός έρχεται.

«Ζήτησα τον παπά του Τζάνειου».

«Δεν έχει παπά το Τζάνειο, αν χρειαστεί φωνάζουμε από δίπλα», λέει και αρχίζει να μιλάει για τη ζωή του με τεθλιμμένο ύφος.

«Εμένα Σάββα που με βλέπεις, είμαι κι εγώ παπαδοπαίδι. Ο πατέρας μου ήτανε πενήντα πέντε χρόνια ιερέας. Με σπούδασε με πολύ κόπο και στερήσεις, αλλά τώρα τον έχασα. Έχω κάνει τάμα μια εικόνα του Παντοκράτορα. Εσύ τι δουλειά κάνεις;»

«Αγιογράφος»

«Θα ήθελα να μου φτιάξεις αυτή την εικόνα».

Έχω ακούσει για φακελάκια, αλλά μια παραγγελία στην εντατική νομίζω ξεπερνάει τα όρια.

«Αν μου δώσετε ένα χώρο στο Τζάνειο, θα φέρει η γυναίκα μου τα χρώματα... Έχετε τα μέτρα; Για πού είναι;».

Το λέω και το εννοώ, νομίζω ότι θα σηκωθώ να ζωγραφίζω.

«Γύρω στο ένα είκοσι. Θα την κάνω δωρεά στην εκκλησία του χωριού μου».

«Α, τότε αλλάζει, πρέπει να πάρετε άδεια από τον παπά της ενορίας. Δεν μπορεί ο καθένας να πηγαίνει ό,τι θέλει».

«Καλά, πάω τώρα γιατί έχω χειρουργείο».

«Τι εγχείρηση είναι;» προσπαθώ να τον κρατήσω όσο μπορώ για κουβέντα.

«Ένα παιδί δεκαεννέα ετών με τραύμα στο κεφάλι».

«Χτύπησε πολύ; Πώς χτύπησε;»

«Με μηχανάκι. Δε φορούσε κράνος και έπεσε με φόρα σ' έναν κοτσαδόρο σε προπορευόμενο».

«Είναι σοβαρά;»

«Μάλλον δε θα ζήσει», λέει απότομα.

Ενώ κόντεψα να τον συμπαθήσω στην αρχή, τώρα απαντάει βεβιασμένα και με κόπο συγκρατεί τα νεύρα του. Επιχειρώ να σώσω την κατάσταση όπως όπως.

«Η προϊσταμένη εδώ είναι;»

«Εδώ είμαι», απαντάει αυτόματα και ξαναβάζω ενστικτωδώς την κασέτα.

«Συγχαρητήρια τότε για το Τζάνειο. Κάνατε καλή δουλειά. Καιρός ήτανε να γίνει κι ένα έργο στον Πειραιά, όλα στην Αθήνα γίνονται».

Λέγοντας αυτό το τελευταίο, χωρίς να υπάρχει άλλος λόγος παρά να τραβήξω το ενδιαφέρον και την προσοχή τους, για να μη φύγουν, συλλαμβάνω τον εαυτό μου να προσαρμόζεται στο τι νομίζει ότι θα ήθελε ο άλλος ν' ακούσει. Οι απαντήσεις μου από την άλλη, δεν έχουν στην πραγματικότητα ειρμό, αλλά όχι τόσο όσο θα ήθελε ο διευθυντής. Κάτι που μάλλον τον εκνευρίζει αφάνταστα, γιατί φωνάζει οργισμένος:

«Δε μου λες, ΑΕΚ δεν είσαι; Ε, απόλαυσε τότε το κίτρινο...» και φεύγει.

Ξέρει τι βλέπω, χωρίς να το έχω αποκαλύψει σε κανέναν! Και το λέει με κακία, σαν να με εκδικείται μ' αυτό, για κάτι που δεν κάνω καλά. Ο διευθυντής, που έρχεται από εγχείρηση και επιστρέφει να συνεχίσει, χωρίς να φοράει εν τω μεταξύ ιατρική μπλού-

ζα. Ο γιος του παπά. Ποιος είναι;

Πρέπει να προσέχω τι λέω, να μην τους εκνευρίζω, γιατί φεύγουν. Δε θυμάμαι, δεν τυπώνω κανένα από τα προηγούμενα συμπεράσματα. Το μόνο που ξέρω είναι πως όταν μιλάω με το διευθυντή οι παραισθήσεις και η μουσική λείπουν. Τώρα... χωρίς καμία εμφανή αιτία, εισβάλλει ένας αδικαιολόγητος φόβος.

«Είναι κανείς εδώ;»

Σαν σε άδεια αίθουσα, ακούγεται η φωνή μου με αντήχηση. Απόκριση καμία.

«Είναι κανείς εδώ;» επαναλαμβάνω κάθε τόσο.

Οι ώρες περνούν. Κάποτε με λυπήθηκαν. Έρχεται μια νοσοκόμα δίπλα μου, σ' ένα πρόχειρο κάθισμα που υπήρχε εκεί και μου κρατάει για λίγο το χέρι. Πρέπει να ψήνομαι στον πυρετό, γιατί το δικό της μοιάζει παγωμένο. Δεν έμεινε πολύ, αλλά ήταν μεγάλη βοήθεια. Μ' έβγαλε από βαθύ πηγάδι τραβώντας με απ' το χέρι. Το αριστερό, το καλό. Αυτό που είναι δεμένο με ταινία απ' τον αγκώνα. Το μόνο που μπορώ να κινώ κάπως. Μεγάλη γενναιοδωρία.

Επιστράτευση

Ιούλιος '74

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ. Παίζω ήσυχα στην αλάνα ισιώνοντας σκουριασμένα καρφιά. Ο καυτός αέρας του μεσημεριού φέρνει κοντά ένα κομμάτι εφημερίδα. Μια φωτογραφία. Ένας κρεμασμένος ψηλά, πολύ ψηλά σε μια κολόνα. Εικόνα της σιωπής, της απόλυτης σιωπής· μαχαίρι που διαπερνά το στήθος. Τι άραγε είναι αυτό που καταρρέει σε μια παιδική ψυχή, τη στιγμή που αφήνει πίσω, χωρίς επιστροφή τα ανέμελα χρόνια; Όταν ένα παιδί χάνεται και κάποιος άλλος γεννιέται στη θέση του;

Ποιος είναι; Ποιος το 'κανε; Γιατί να συμβεί; Έχει και άρθρο. Είναι από τον αγώνα της ΕΟΚΑ δύο δεκαετίες πριν. Μιλάει κι ο Εγγλέζος πράκτορας, που μόλις είχε ανακαλύψει την κεραία του ραδιοσταθμού σ' ένα καμπαναριό, υπογράφηκε η συμφωνία. Πόσο απογοητευμένος ήταν, που δεν πρόλαβε να στείλει κι αυτούς στην κρεμάλα.

Τώρα... επιστράτευση. Για γέλια και για κλάματα. Γυρίζω μέσα στον αμυγδαλεώνα που στήνουν πρόχειρα αντίσκηνα. Άλλος μόνο αρβύλες, άλλος μόνο καπέλο, άλλος ένα χακί παντελόνι απ' το σπίτι του.

«Όπλα δε θα σας δώσουν;»

«Μας είπαν πως αν σκοτωθούν οι άλλοι στην πρώτη γραμμή, θα πάρουμε τα δικά τους».

Μήπως ο εχθρός είναι εντός των τειχών;

Σε λίγες μέρες, το πρώτο πείραμα. Μια βόμβα σκάει στο χωριό. Όπως η ΕΟΚΑ. Σφυρίζουν τ' αυτιά μου, τρέμουν τα πόδια μου σαν περνάω, κάνοντας τον αδιάφορο, ανάμεσα στους χωρικούς που συρρέουν στον τόπο της έκρηξης. Μετά η σύλληψη και ταυτόχρονα τιμωρία: Με πιάνει ο ενωματάρχης από τ' αυτί. Δυο τρία τούβλα που χρειάστηκα, από ένα ερείπιο δίπλα, χρεώθηκαν κι αυτά για ριφιφί.

«Τι έκανες εκεί;».

Με λόγια και χειρονομίες, προσπαθώ μάταια να του εξηγήσω το σκοπό. Είναι σαν να μιλάω από μέσα μου.

Αυτοί οι μεγάλοι δεν καταλαβαίνουν τίποτα.

ΠΕΜΠΤΗ

4

Μακριά Νύχτα
α' μέρος

Ρωγμές και όρια

Κινώ το αριστερό χέρι. Διπλώνω τα σωληνάκια, ψηλαφώ το χώρο, τα κάγκελα του κρεβατιού που είμαι δεμένος. Με βοηθάει να οργανώσω τις σκέψεις μου. Είμαι και λίγο αριστερόχειρας, αλλά το 'χω μυστικό.

Ήρθε πάλι μια νοσοκόμα δίπλα μου στο κάθισμα, όμως ήταν η τελευταία φορά. Τώρα έρχονται και φεύγουν όσο πιο γρήγορα μπορούν, όπως και στην αρχή. Πρόλαβα με μεγάλη δυσκολία να βγάλω κάποια συμπεράσματα. Είμαι ακινητοποιημένος. Με τριγυρίζουν άτομα αποφασισμένα να φτάσουν στα άκρα. Δεν υπάρχει τίποτα και κανείς να τους εμποδίσει. Ό,τι κι αν κάνω δεν αποφεύγω, μόνο αναβάλλω. Σε λίγο θα είναι αδύνατο να σκεφτώ, ν' αποφασίσω οτιδήποτε. Προσπαθώ, όσο μπορώ, να βάλω τον επόμενο στόχο. «Κάθε αναβολή είναι και μια νίκη. Αλλά πρόσεχε», λέω μέσα μου, «τύπωσε

καλά στο μυαλό σου πως όταν δυναμώσει ο φόβος, μη λυπηθείς, μην κλάψεις για τη ζωή σου. Μην εκλιπαρείς, μην ικετεύεις. Μην την εμπορευτείς. Αργά ή γρήγορα θα 'ρθει το τέλος. Να μείνεις όρθιος, μη γίνεις ερπετό».

Το ένστικτο της αυτοσυντήρησης μεταμορφώνει τον άνθρωπο χωρίς υπόβαθρο, στο πιο ανήθικο υποκείμενο. Όταν υπάρχει πραγματική αγάπη για το συνάνθρωπο, βλέποντας την αδικία να φουντώνει, να καταπνίγει, να λεηλατεί τα πάντα γύρω, η συνείδηση θλίβεται, επαναστατεί. Ο άνθρωπος αυτός βάζει τον εαυτό του τελευταίο, θυσιάζεται, παρακάμπτει – νικάει αυτό το ένστικτο.

Όποιος νικήσει αυτό το ένστικτο κρίνει έξω από το ατομικό συμφέρον, το εγώ δε σκιάζει τις αποφάσεις του. Ο ίδιος δεν είναι το κέντρο του κόσμου και ό,τι συμβαίνει σ' αυτόν δεν είναι ό,τι χειρότερο συμβαίνει στον κόσμο. Τα εφήμερα προβλήματα ή επιδιώξεις μπροστά του μικραίνουν, εκμηδενίζονται. Τις επιλογές του δεν επηρεάζουν ο φόβος, ο εκβιασμός, οι απειλές. Δε ζει με παραμύθια ή υποκρισία. Δε φέρεται επιπόλαια. Δεν παίζει ύπουλα παιχνίδια. Δεν κοροϊδεύει τους άλλους ή τον εαυτό του. Γιατί το αντίτιμο είναι βαρύ, είναι η ίδια του η ζωή.

Όποιος νικήσει αυτό το ένστικτο, ζει την κάθε στιγμή της ζωής, έχει ηθική, είναι ελεύθερος.

Μια σειρά κριτικών σκέψεων, λογικών συνειρμών, συνδυασμός βιωμάτων, επιδιώξεων, ιστορικών και σύγχρονων παραδειγμάτων, οικοδομούν κάποιες

σταθερές και με συγκεκριμένη ιεραρχία, αξίες. Τώρα κάτι τις παίρνει, τις ανακατεύει, τις ανακατατάσσει, τις καταργεί, τις διασκορπίζει στους πέντε ανέμους. Κάτι τεμαχίζει, αποδιοργανώνει, διαγράφει τη λογική· οπότε, νομοτελειακά, το χώρο καταλαμβάνει ο παραλογισμός, οι παρανοϊκές ιδέες, ο φόβος. Και συμβαδίζουν μ' αυτό, του οποίου την όψη αντιλαμβάνομαι σαν κίτρινους ατμούς, που τώρα ξεπηδάνε από παντού με μεγάλη φόρα. Ή έχει ποτίσει τόσο πολύ το σώμα μου, ώστε να ξεχειλίζει. Καταποντίζομαι μαζί του, και μαζί μου σιγά σιγά μέχρι και η πιο απλοϊκή σκέψη.

Μια άλλη μέθοδος

Ο χώρος πάλι αρχίζει ν' αλλάζει. Ο ράφτης κάποια στιγμή, πότε δε θυμάμαι, έφυγε και τραγουδάει τώρα κάπου δίπλα. Άνθρωποι με κουκούλες ή γυναικείες κάλτσες στα πρόσωπα, τριγυρίζουν με περιέργεια το κρεβάτι. Κάτι ετοιμάζουν. Μια νοσοκόμα μ' ένα σχοινί στο χέρι πλησιάζει. Μου το περνάει από τις μασχάλες. Όσο κι αν διαμαρτύρομαι, κάνει κυνικά τη δουλειά της, αμίλητη, σαν να μην καταλαβαίνει τι της λέω. Δένει το σώμα μου στο κρεβάτι και φεύγει. Μια άλλη σκιά πλησιάζει. Κάποιος με μαύρα ρούχα έρχεται δίπλα μου στο κάθισμα. Φτάνει πολύ κοντά στο πρόσωπό μου και κάτι προσπαθεί να κάνει. Πιάνει το χέρι μου. Ακού-

γεται ένας αργός, ρυθμικός ήχος, σαν κομπολόι από κεχριμπάρι. Δεν το κρατάει αυτός, γιατί με το άλλο χέρι με χτυπάει φιλικά στο κεφάλι.

«Ποιος είσαι;».

Έχει αλλού το νου του. Απαντάει κοφτά, κάτι δεν του βγαίνει, δυσανασχετεί. Παιδεύεται κάμποση ώρα, φεύγει, ξανάρχεται, πάει πιο πέρα και περιμένει, επιστρέφει, ξανά το κομπολόι, το χέρι, τα φιλικά χτυπήματα, ξαναφεύγει. Και ξαφνικά εισβάλλουν με φόρα μέσα δύο άτομα.

«Αστυνόμος Στέλιος, αστυνόμος Γιάννης», ανακοινώνουν με στόμφο, πανηγυρικά και συνεχίζουν αγριεμένοι με απειλητική φωνή.

«Μας κάλεσες, λέγε τι θέλεις;»

«Να... να παραδοθώ», λέω έντρομος.

Μένουν για λίγο αμίλητοι, σαν να περίμεναν άλλη απάντηση, και μετά απομακρύνονται φωνάζοντας με αγανάκτηση.

«Τι μας έφερες εδώ; Μας δουλεύεις;» με συνοδεία χυδαίες βλαστήμιες.

Δεν ξέρω αν απευθύνονται σε μένα ή σε κάποιον άλλον, αλλά χτυπώντας την πόρτα πίσω τους ένας κόμπος ανεβαίνει στο λαιμό και μου πλακώνει ένα βάρος το στήθος. Έχω ενοχές γιατί τους κορόιδεψα. Χωρίς να γνωρίζω ποια υπόσχεση έχω αθετήσει. Ενοχές χωρίς λόγο και λογική. Τα συναισθήματά μου έχουν γίνει τόσο εύπλαστα, ώστε ευθυγραμμίζονται και ανταποκρίνονται σε όποιο ερέθισμα τοποθετείται απέναντί τους.

Στράτευση παραισθήσεων

Αρχίζει ο χώρος ν' αδειάζει, να ερημώνει. Ένα καταθλιπτικό, κρύο κενό απογυμνώνει την ψυχή. Αργά, βουβά ανεβαίνουν οι ατμοί στο ταβάνι. Βαθιά σιωπή απλώνεται, λες κι έχει καταργηθεί ο ήχος. Το κρεβάτι σιγά σιγά αρχίζει να ανυψώνεται, να αιωρείται. Και ξαφνικά εισβάλουν οι ήχοι, ο φόβος, οι κουκουλοφόροι. Κάποιος έρχεται δίπλα στο αυτί μου και οπλίζει. Κροταλίζουν τα μέταλλα κι αυτό είναι αρκετό για να αναλάβουν τα υπόλοιπα οι παραισθήσεις. Ετοιμάζουν σκηνοθετημένη αυτοκτονία. Μια πόρτα ανοίγει διάπλατα και το δωμάτιο πλημμυρίζει κόσμο από κάθε φυλή και ηλικία. Έρχονται να με δουν πριν με καθαρίσουν. Μικρά παιδιά στους ώμους των γονιών τους, ράπερ που χορεύουν σαν πολύσπαστα, μαύροι έφηβοι με φαρδιά ρούχα, άλλοι που στήνουν μηχανήματα του θεάτρου. Ένας με μια καμπαρντίνα κατεβαίνει με το γερανάκι δίπλα μου, σαν τον από μηχανής θεό, κρατώντας ένα πιστόλι και πλησιάζει σημαδεύοντάς με στο κεφάλι. Προσπαθώ να τον εμποδίσω με το μισοδεμένο χέρι και αγγίζω, πιάνω το όπλο ολοζώντανα. Άλλος, μ' ένα μαύρο ράσο όλο μπαλώματα, έρχεται κρατώντας κι αυτός όπλο. Άλλος πειράζει τα σωληνάκια. Μέσα σ' αυτή την αταίριαστη κοσμοσυρροή, βλέπω τον εαυτό μου γονατιστό στην άκρη του κρεβατιού, με σώμα διάφανο, να με κοιτάει μ' ένα πικρό χαμόγελο, έτοιμος να φύγει μ' ένα τίναγμα. Σκόρ-

πια και μπερδεμένα λόγια, φράσεις ασυνάρτητες, παραμιλητά, κατεβατά ολόκληρα από κείμενα παλιά που απαγγέλλω, προκαλούν ένα κύμα άγριας ικανοποίησης, που εκδηλώνεται με χλευασμούς και ειρωνεία. Κάποιος δίπλα μου κουνάει το χέρι του δεξιά αριστερά, όπως όταν λένε «πάει αυτός» ή «τι ακούν τ' αυτιά μου» ή «κοίτα κατάντια». Ένας ένας και όλοι μαζί, συναγωνίζονται στα σχόλια, όπως γίνεται με τον καθυστερημένο του χωριού. Και μέσα σ' όλα αυτά, ο νοσηλευτής με τα μαύρα ρούχα, που πλησιάζει και μου πιάνει το χέρι.

Το τέλος που δεν έρχεται

Πάνε κι έρχονται, ετοιμάζουν την εκτέλεση. Ο νοσηλευτής με τα φιλικά χτυπήματα στο κεφάλι, φαίνεται αγανακτισμένος, γιατί τώρα το πιέζει τόσο βίαια, που προσπαθώ να τον αποφύγω. Συνεχίζει τα πήγαιν' έλα, σηκώνεται, κάθεται, απομακρύνεται, επιστρέφει, φεύγει. Μόλις μένω μόνος, ξεκινάνε καταπάνω μου άνθρωποι και παραισθήσεις, με σαδιστικά αργούς ρυθμούς. Αυτός με την καμπαρντίνα ρυθμίζει την κλίση του όπλου, ώστε να φαίνεται αυτοκτονία. Ο άλλος, με τον μπαλωμένο χιτώνα, μοιάζει ακίνητος, αλλά κάθε φορά που τον βλέπω είναι και πιο κοντά. Κι ο ρυθμικός ήχος ξαναρχίζει και αντηχεί μέσα στο μυαλό μου.

Συνομιλώ με τις παραισθήσεις. Ξεχωρίζουν από

τα πραγματικά πρόσωπα, γιατί εκτός από τις αφύσικες και νευρικές κινήσεις, έχουν φτάσει σε σημείο να κάνουν ό,τι τους λέω ή ό,τι σκέφτομαι πως θα κάνουν. Για λίγο, αλλά είναι αρκετό για να γίνει ο διαχωρισμός. Μετά από ώρες τυραννίας, ήρθε η στιγμή της εκτέλεσης. Είμαι έτοιμος, περιμένω, αλλά αργούν.

«Τελειώνετε», φωνάζω. Τα κατάφερα. Αγνόησα, νίκησα το φόβο. Ίσως οι σκέψεις που έκανα, ίσως η στιγμή, ίσως οι στόχοι που είχα βάλει και μετά ξέχασα, να δούλεψαν ενδόμυχα. Τα κατάφερα. Μοιάζουν όμως να μην καταλαβαίνουν τι τους λέω. Γυρίζω σ' αυτόν που πειράζει τα σωληνάκια, που δεν είναι παραίσθηση, και του μιλάω αγγλικά.

«Τελείωνε τη δουλειά σου».

Μένει για λίγο κόκαλο και μετά φεύγει βιαστικά.

Δε θέλουν να με σκοτώσουν, όχι, να με συνθλίψουν θέλουν. Εκφοβίζουν, ως να φουντώσουν οι παραισθήσεις κι αυτό για την ώρα τούς αρκεί. Άλλωστε το νέο δόγμα επιβάλλει άλλα: «Γιατί να καταφύγουμε στη φυσική εξόντωση κάποιου, όταν μπορούμε να τον εξευτελίσουμε». Η ζημιά που κάνει ο ηθικός διασυρμός είναι δυσανάλογα μεγαλύτερη για τον ίδιο, που παρουσιάζεται σαν δειλός, πουλημένος, ασταθής, αναξιόπιστος, αμαθής, ηλίθιος, αλλά και ταυτόχρονα απογοητεύει όποιον αναζητεί κάπου να στηρίξει μια ελπίδα ή προσπαθεί απλώς και μόνο να διαμορφώσει μια προσωπική άποψη.

«Τελειώνετε...», φωνάζω πάλι, ενώ οι κίτρινοι ατμοί έχουν καλύψει τα πάντα. Μια φωνή ακούγεται να τραγουδάει σιγανά, ξεψυχισμένα, κάπου μακριά.

«Θα πεθάνω, θα πεθάνω, θα πεθάνω...»

Πόσο μοιάζει με τη φωνή μου, αλλά δε βγαίνει από μένα.

«Δεν πεθαίνω, δεν πεθαίνω», απαντάω με πείσμα. Έχω όμως ήδη φύγει. Είμαι στην πλαγιά του λόφου, σ' ένα ειδυλλιακό νεκροταφείο. Πυκνό, μαύρο σκοτάδι, ελαφρύ σαν πουπουλένιο πάπλωμα, με σκεπάζει. Μια μουσική από τσέλο ακούγεται μακριά και πλησιάζει, όλο πλησιάζει. Μια μουσική, ένα τραγούδι, μια διάχυτη θλίψη, ένας πόνος από μια γλυκιά ανάμνηση. Κάποια αλλόκοτη μορφή, σαν μέδουσα, σιγομουρμουρίζει στο αυτί μου τον ίδιο σκοπό, τόσο κοντά, που μια παγωμένη ανάσα με διαπερνά. Μακριά ακούγεται η σιγανή, αδύναμη φωνή που λέει ένα τραγούδι.

«Όπου και να βρίσκεσαι, μη με περιμένεις.
Αχ, Αλίθια σ' αγαπώ, μα τι να κάνω
θα σ' αφήσω, δεν αντέχω,
δεν αντέχω, θα πεθάνω»

«Δεν πεθαίνω, δεν πεθαίνω», απαντάω με πείσμα.

Η άλλη όψη

Άνοιξη '77

ΠΑΝΩ στο πρώτο ανοιξιάτικο χορτάρι στρώσαμε την κουβέρτα. Στην άκρη το καλάθι με τα τρόφιμα. Γεύμα στη χλόη, στο βουνό, όλη η φαμίλια στο ξέφωτο δίπλα στον Άγιο Φανούριο. Μπροστά απλώνεται ο κάμπος της Φλώρινας, με τα χωράφια και τις λεύκες δίπλα στο ποτάμι. Σαν έργο μονόπρακτο πέρασε ο χειμώνας και τώρα ήρθαν οι πρώτες λιακάδες με τέτοια διαύγεια, τόσο καθαρό φως, που εγκαταλείψαμε τη μονοτονία της μέρας αναζητώντας το.

«Γεια σας γείτονες...».

Πέρασε μπροστά μας ένας ιδιόρρυθμος τύπος, μ' ένα ξύλινο βαλιτσάκι. Μοιάζει με ξωτικό του δάσους. Έχει μαλλιά και γένια, χωρίς να είναι παπάς. Τα μάτια του τη μια διαπερνούν τα πάντα και την άλλη στιγμή κοιτάνε το χώρο αόριστα. Ο ζωγράφος, που τον χωρίζει απ' το σπίτι μας το μικρό δασάκι

με τις άγριες ακακίες.

Μετά από ώρα βρίσκεται να ταξιδεύει μέσα στο έργο του κι εγώ αμίλητος να παρακολουθώ τις σκέψεις μου. Στην αρχή έκανα τις ερωτήσεις βροχή, για ν' ακούσω: «Μη βιάζεσαι, μόνο κοίτα», «Βλέπε και κατανόησε», «Άνοιγε τα μάτια, όχι το στόμα». Σαν τους ακουστικούς του Πυθαγόρα.

Τράβηξε πρώτα μερικές γραμμές με το κάρβουνο. Μετά καθόρισε αυστηρά το σχέδιο και αμέσως άρχισε να το παραβαίνει. Δεν επιδιώκει μια επιφανειακή απεικόνιση. Κυνηγάει το φως. Αποτυπώνει τη διαρκή κίνηση, τη δημιουργία, όχι την εφήμερη στιγμή. Πόσα χρώματα υπάρχουν σε μία μόνο λεύκα, ποτέ δεν το 'χα προσέξει. Υπάρχουν γύρω κόσμοι μαγικοί, πεδία ελεύθερα στα ταξίδια της φαντασίας, όσο υπάρχει η εσωτερική ανάγκη.

Σήμερα άνοιξε μπροστά μου μια τέτοια πόρτα κι έριξα μια κλεφτή ματιά. Κι αυτό, στη δεκαετία του τετραγωνισμού και της αποκαθήλωσης. Αυτή του '70, που σε λίγο θα δύσει. Την καθημερινή ζωή, την ανθρώπινη συμπεριφορά προσπαθούν να υποβάλλουν η επιστήμη, η φιλοσοφία, η ψυχολογία, κάτω από μηχανικούς νόμους και κανόνες. Ανάγουν επιμέρους παραμέτρους της ζωής σε κυρίαρχα ρεύματα, που το καθένα απ' αυτά θεωρούν από μόνο του πανάκεια, για κάθε είδους πρόβλημα. Ό,τι δεν ερμηνεύεται, ονοματίζεται κι αυτό νοείται σαν ερμηνεία. Ακόμα και οι πιο προσωπικές στιγμές αναλύονται μέχρι του σημείου να χάσουν το πραγματικό τους περιεχόμενο. Ποιος μπορεί να ζήσει σ' έναν τέτοιο κρύο κόσμο;

Παρατηρώ τη μαγεία αυτού του πίνακα. Αναρωτιέμαι πού σταματάει η απεικόνιση και που αρχίζει η τέχνη. Μια πιστή αντιγραφή της φύσης θα δικαίωνε τον Πλάτωνα, που αποφαίνεται ότι η ζωγραφική εξαπατά τους οφθαλμούς. Πού βρίσκεται η αλήθεια, μήπως στην υπέρβαση; Καλοί οι κανόνες και η συμμετρία, αλλά αδιάφοροι. Κάτι σαν το φιλήσυχο, άρα άχρηστο, πολίτη του Περικλή. Η παράβαση εκφράζει, προκαλεί, κεντρίζει τη σκέψη. Παράβαση που γίνεται υπέρβαση. Η απέναντι ματιά.

Πράξεις, έργα, είναι ώρα να δω τη ζωή στα σοβαρά. Όχι όπως την παρουσιάζουν σε μία συγκεκριμένη, άχαρη στιγμή, αλλά στη διαρκή της κίνηση, στη διαρκή εναλλαγή. Καμιά παλιά λύση, όσο κι αν είναι πετυχημένη, δεν μπορεί να ταιριάξει σ' ένα καινούργιο πρόβλημα. Δεν υπάρχει τίποτα έτοιμο, παρά μόνο θεωρίες για να εγκλωβιστούμε, που η ιστορική τους εμπειρία είναι χρήσιμη, μόνο για να μπορέσουμε να παραβιάσουμε τα όριά τους. Ένας διαρκής αγώνας. Κυνηγώντας το φως.

«Σάββα, έλα γιατί θα μείνεις νηστικός».

Κάθομαι σε μια άκρη σιωπηλός. Η ματιά μου ταξιδεύει πέρα, στα βουνά.

«Τι έχεις, γιατί δε μιλάς;»

«Γιατί ακούω... και βλέπω».

ΠΕΜΠΤΗ

4

Μακριά Νύχτα
β΄ μέρος

Εμ-φύτευση

Χωρίς έλεος, συνεχίζουν το έργο τους. Τα παραληρήματα, οι συνομιλίες με τα φαντάσματα, οι φωνές, το ότι προσπαθώ όσο μου επιτρέπουν τα σχοινιά να δείρω τον αέρα, το ότι περιγράφω φανερά τις φοβίες μου ή ότι σπαρταράω σ' ένα θάλαμο εντατικής, κρίνονται ανάξια αντιμετώπισης. Δεν υπάρχει λόγος, αφού τα επιδιώκουν, τα προκαλούν και τα εκμεταλλεύονται οι ίδιοι. Κάθε αδύνατο σημείο που εκδηλώνεται, είτε το μάθουν από μένα, είτε το διαπιστώσουν, είτε το γνωρίζουν εκ πείρας, είναι όπλο στα χέρια τους. Ο χρόνος είναι κι αυτός εναντίον μου. Προχωράει διασπώντας τη συνοχή της λογικής και συσσωρεύοντας πάνω μου δυσβάστακτες αδυναμίες. Κάποτε θα βρουν την κερκόπορτα.

Ένα πλήθος ανθρώπων και παραισθήσεων συνεχίζει την πολιορκία. Σπρώχνονται ποιος θα φτάσει πιο κοντά στο κρεβάτι. Άλλοι κρύβονται πίσω μου

και με απειλούν, άλλοι με ποδοπατούν, άλλοι κουνάνε τα σωληνάκια.

«Νάτος, νάαα... κατεβαί... βαίνει...». Είναι ο εκτελεστής, που τον κατεβάζει το γερανάκι. Χαμηλώνει πόντο πόντο, βγάζοντας ένα ρυθμικό, μονότονο χτύπημα. Μια φωνή ακούγεται από μακριά. Πλησιάζει. Είναι σαν τη φωνή μου, αλλά βγαίνει από αλλού.

«Θέλω ν' αλλάξω στρατόπεδο, θέλω ν' αλλάξω στρατόπεδο», επαναλαμβάνει. Την ακούω, τρέμω σύγκορμος. «Θέλω ν' αλλάξω στρατόπεδο».

Την τελευταία φορά ακούγεται μ' έναν τρόπο παράξενο. Βγαίνει αυτόματα, με μια φωνή που δεν είναι δικιά μου, αλλά ντουμπλαρισμένη στο στόμα μου, και τρέχει, κυλάει σαν νερό στην κατηφόρα. Ακούγεται αλλόκοτα, ενώ το μυαλό μου είναι αμέτοχο. Δεν έχει προηγηθεί κανένας λογικός ή παράλογος συνειρμός, καμία συγγενής σκέψη, καμία επεξεργασία, καμία αμφιταλάντευση ή ηθικός φραγμός και, κυρίως, καμία απόφαση.

Μια φράση που ξεφύτρωσε από το μηδέν και την ακολουθεί έκπληξη και απορία. Αυτή η λέξη «στρατόπεδο», πού βρέθηκε στο λεξιλόγιό μου; Ούτε νεοσύλλεκτος δεν την έχω χρησιμοποιήσει. Απ' την άλλη, ποτέ δεν θεώρησα ότι ανήκω σε οποιοδήποτε στρατόπεδο, παρά μόνο στη λαϊκή τάξη. Κι ο αγώνας δε δόθηκε και δίνεται από κάποιο μετερίζι πάνω και ξέχωρα απ' αυτήν, αλλά μέσα απ' αυτήν. Όχι σαν συμπαράσταση ή δίπλα στα προβλήματα, αλλά μέσα από τα προβλήματά μας ως κοινωνικό

σύνολο.

Αμέσως μετάνιωσα γι' αυτό που είπα, παρότι εκστομίζω μια τέτοια φράση τόσο αναίσθητα. Όμως ένα αόρατος ιστός σαν να μ' έχει δεσμεύσει μαζί της. Έχει ακουστεί το «τι θέλω» από το ίδιο μου το στόμα και εφόσον έτσι συνηθίζεται, προφανώς θα εκφράζει δική μου απόφαση. Η σταθερότητα, η εμμονή σ' αυτήν εξαρτάται πλέον από το μέγεθος του εγωισμού.

Την ώρα που βγαίνει αυτή η φράση από το στόμα μου, αντιλαμβάνομαι απέναντί μου τους αστυνόμους Στέλιο και Γιάννη. Την ακούνε σαν απάντηση σε δική τους ερώτηση, που έχει προηγηθεί, σ' ένα διάλογο, που δεν κατάλαβα πότε ξεκίνησε. Σ' ένα διάλογο, που αναδύθηκα στα μισά, μόνο για να πω τις συγκεκριμένες λέξεις, χωρίς να θυμάμαι πότε αυτοί μπήκαν στην εντατική ή πώς βρέθηκαν ξαφνικά μπροστά μου. Και συνεχίζουν...

«Είσαι δεκαεφτά Νοέμβρη; Λέγε ρε, ποιος είναι ο Πουφτσής;» Έχουν βρει το σπίτι-γιάφκα, νοικιασμένο σ' αυτό το όνομα, της οδού Πάτμου. Δε μιλάω, γιατί βλέπω και μοιρολογάω την κατάντια μου. Εκνευρίζεται ο αστυνόμος Στέλιος και βγάζει άναρθρες κραυγές.

«Πάμε να φύγουμε», φωνάζει απευθυνόμενος στον αστυνόμο Γιάννη, ενώ με περιλούζει με βρισιές. «Νομίζεις ότι μπορείς να παίζεις μαζί μας; Ζητάς συνεργασία και μετά μας γράφεις;»

Φεύγουν βλαστημώντας κι εγώ βρίσκομαι μαζε-

μένος, αμίλητος, σκυθρωπός σε μιαν άκρη, με βλέμμα απλανές και τρομαγμένο, όπως το μόλις ευνουχισμένο ζώο, που δεν ήξερε τι έπαθε.

Υπό επίβλεψη

Κάποιος οπλίζει για πολλοστή φορά και δίνει το εναρκτήριο λάκτισμα, για να ξεκινήσουν αργά αργά οι απειλές. Ετοιμάζουν πάλι την εκτέλεση. Μαζεύεται το πλήθος και πανηγυρίζει για το θέαμα. Αυτοί με τις κουκούλες κάτι ετοιμάζουν, στήνουν απέναντί μου ένα τρίποδο και συγκεντρώνονται γύρω μου. Φωτογράφηση! Πλησιάζουν τα κεφάλια τους, κάποιος κάνει άσεμνη χειρονομία μπροστά μου, με το δάχτυλο προς τα έξω, όπως οι ξένοι. Ακούω το διάφραγμα της μηχανής έξι εφτά φορές. Υπάρχει κάποιος υπέρβαρος, που έρχεται πολύ κοντά στο πρόσωπό μου και τραβάει με μια μικρή μηχανή τρεις τέσσερις φωτογραφίες με το Βήτα. Για ορισμένους το σαφάρι έχει λάβει τέλος.

Φύγαν, αφήνοντας γύρω μου τις παραισθήσεις. Μετά από ώρα να παραμιλάω ή να ζητάω βοήθεια, όταν κορυφώθηκε η αγωνία, ηχεί ένα κουδούνισμα τηλεφώνου. Είναι από αυτά που προλαβαίνουν μια εκτέλεση. Οι παραισθήσεις κοιτάζονται μεταξύ τους με απορία. Μπαίνει τότε μέσα ο αστυνόμος Στέλιος και φωνάζει δυνατά και πρόσχαρα.

«Μη φοβάσαι, Σάββα. Όλοι εδώ δικά μας παιδιά

είναι».

«Ναι, αλλά...».

Δεν πρόλαβα να του εξηγήσω τι κάνουν τα δικά του παιδιά, όταν λείπει. Φεύγει όπως ήρθε, και τα φαντάσματα συνεχίζουν με ανακούφιση το έργο τους.

Μια σκιά με πολιτικά βρίσκεται κοντά στο κρεβάτι, ίσως μπορέσω να μιλήσω.

«Εσείς από τα παιδιά του Στέλιου είστε;»

«Ναι», απαντάει απότομα.

Προσπαθώ να πιάσω γραμμή, αλλά όσο ρωτάω τόσο απαντάει με νεύρα.

«Γιατί μου φέρεστε έτσι εχθρικά», λέω με παράπονο. Με πολύ βία και κόπο προσπαθεί να μαλακώσει τον τόνο της φωνής, αλλά πάλι τα λόγια του βγαίνουν μέσα από σφιγμένα δόντια. Η φωνή του μοιάζει καταπληκτικά με του πρωθυπουργού. Μάλλον έχει διορίσει τον αδελφό του στην αστυνομία. Δεν ξέρω τι είναι αυτό που τον εκνευρίζει, αλλά όσο διάστημα με πνίγουν οι κίτρινοι ατμοί αυτή η φωνή με συνοδεύει. Με την πρώτη του επίσκεψη, σαν ψυχίατρος του Τζανείου, ξεκίνησαν και με την τελευταία του εμφάνιση, σαν αστυνομικός που φυλάει σκοπιά, δεν επανεμφανίζονται. Από τη στιγμή μάλιστα που βγαίνει ο μηριαίος φλεβοκαθετήρας, γιατί κάποιος μετά δύο μέρες τον αφαίρεσε.

Με πλήρη διαύγεια

Οι παραισθήσεις παρ' όλα αυτά δε μ' εγκαταλείπουν. Μόνο η ασφυξία. Με την απαλλαγή της, μια αόριστη ελαφρότητα έχει απλωθεί στο στήθος μου, που ωθεί προς τα πάνω και συμπαρασύρει λέξεις, φράσεις, παράνοιες. Βγαίνουν έξω με φόρα, σαν καλολαδωμένες, με μια συνεχόμενη ροή που μοιάζει περισσότερο με ριπή, παρά με ομιλία. Ακατάστατα, χωρίς χαλινάρι, χωρίς φίλτρο, χωρίς φραγμό, χωρίς διαδικασία σύλληψης – σκέψης – επεξεργασίας – απόφασης, χωρίς επίγνωση αν ζω έναν εφιάλτη ή συμβαίνει πραγματικά, αν μιλάω ή σκέφτομαι, αν υπάρχω ή έχω πεθάνει, χωρίς λογικά συναισθήματα, χωρίς αξίες, χωρίς δικαίωμα στο δικαίωμα επιλογής, χωρίς βούληση, χωρίς ψυχή.

Η μοντέρνα μέθοδος· εξάλειψη της λογικής, έκπτωση της κριτικής αντίληψης μέχρι την ισοπέδωση των αξιών, αλλά και μια άκρατη ευφορία που αποσκοπεί στη λογόρροια και την εκδήλωση συμπάθειας προς το βασανιστή. Αυτός θα αναλάβει τη διαχείριση. Διαχείριση, όμως, κάποιου με νοητικές λειτουργίες ενός πεντάχρονου παιδιού, με απροσάρμοστο χαρακτήρα. Ενός παιδιού, που δεν έχει συναίσθηση της πραγματικότητας, που χαζεύει, κάνει βλακώδη σχόλια, άλλοτε έχει έμμονες ιδέες, φοβίες, πετάει από θέμα σε θέμα και κυρίως δεν καίγεται να λύσει τα προβλήματα του ανακριτή.

Η τύχη των ερωτήσεων είναι αμφίβολη και τις

περισσότερες φορές η προσπάθεια καταλήγει σε αδιέξοδο. Μια επιπόλαια απάντηση θα επισύρει απειλές. Η απειλή συνήθως σοβαρεύει και λογικεύει ένα παιδί, μήπως απαντήσει. Όμως τερματίζει τη φιλία και η τυχόν λογική, που επήλθε, τοποθετείται απέναντι.

Τότε προβάλει η ανάγκη της επιβολής μέσω ενός οργισμένου ανακριτή, που ο φαύλος κύκλος και η προηγούμενη αποτυχία, του προσθέτει κακία και μια τάση άγριας εκδικητικότητας. Μια ανελέητη επίθεση, μέχρι αυτή να διαρρήξει την ολοένα αυξανόμενη αντίδραση, που η ίδια δημιουργεί.

...και ήρεμη ψυχική κατάσταση

Σαν τα λυσσασμένα σκυλιά που βρήκαν κομμάτι κρέας, πέφτουν πάνω μου τρία άτομα και το διεκδικούν ο καθένας για πάρτη του. Ένα κομμάτι κρέας τεμαχισμένο και πεταμένο στο πάτωμα της εντατικής, που από μια σχισμή προβάλλει η επιγλωττίδα και ξερνάει φθόγγους. Περίμεναν προηγουμένως δύο ώρες, μέχρι να κορυφωθεί ο τρόμος και όταν δεν άντεχα άλλο, εισέβαλαν αφηνιασμένοι, βλαστημώντας, βρίζοντας, απειλώντας. Οι παραισθήσεις, μόλις τους είδαν, παρεξηγήθηκαν. Τρέξαν προσβεβλημένες στην άκρη και κάθισαν κάτω, με την πλάτη στον τοίχο, κάνοντας κάτι μούτρα μέχρι το πάτωμα.

«... αστυνόμος Στέλιος και Γιάννης...», ακούγεται ανάμεσα σε κραυγές.

«Αστυνόμος Φώτης...». Φέραν και παρέα.

«Πώς;»

«Φώτης».

Ξέχασα αμέσως το όνομά του, το μπέρδεψα και έγινε έξω φρενών. Στην προσπάθειά μου να γλιτώσω, αναρωτιέμαι αν είμαστε μόνοι.

«Ο διευθυντής εδώ είναι;»

«Εδώ είμαι», απαντάει η γνώριμη φωνή.

«Η προϊσταμένη εδώ είναι;»

«Εδώ είμαι», απαντάει κι αυτή.

Μέσα στο πυκνό σκοτάδι, πολλά ζευγάρια μάτια και αυτιά παρακολουθούν, αφουγκράζονται, περιμένουν. Μπροστά τους διαδραματίζεται ένας αγώνας μελλοθάνατων μονομάχων. Δεν έχουν αγωνία για το τέλος. Μοιάζει με το χρονικό ενός προαναγγελθέντος θανάτου. Μόνο περιμένουν σαδιστικά τον όσο πιο αργό, βασανιστικό, βίαιο, εξευτελιστικό και με όσο μεγαλύτερη ακροβατική φαντασία και επίδειξη θάνατο.

Ένα κατάλληλο στάδιο για ανακρίσεις. Βρίσκομαι σε άθλια κατάσταση, διαλυμένος ψυχικά, με κονιορτοποιημένη θέληση, άφαντη λογική και όχι μόνο, πριν πέντε μέρες ανατινάχτηκα. Είμαι σε θάλαμο εντατικής, ετοιμοθάνατος, με κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις, κατάγματα στο κρανίο, στα πλευρά, στο χέρι, ακρωτηριασμένος, με πολλαπλά τραύματα, αιμορραγία στους πνεύμονες, υψηλό πυρετό και πολλαπλά εγκαύματα, βαρύτατη κώφωση και τύφλωση, δεμένος χειροπόδαρα με σχοινιά και ιμάντες, γυμνός σ' ένα σκοτεινό χώρο, με άγριες απειλές από πραγματικά και φανταστικά τέρατα, δικά τους δημιουργήματα, και άυπνος μέχρι στιγμής επί τρεις ημέρες. Μέχρι στιγμής...

Η χειρότερη απειλή, οι παραισθήσεις, μοιάζουν αδύναμες μπροστά στους ανακριτές. Αυτοί βρίζουν, φωνάζουν, χτυπούν τα πόδια με κακία στο πάτωμα, μεταχειρίζονται κάθε μέσο. Αυτές, μόνο με την παρουσία των τελευταίων πετιούνται στην άκρη· γιατί είναι δικά τους παιδιά. Οι ανακρίσεις, παρ' ότι εκμεταλλεύονται μια ήδη αποδομημένη εσωτερικά οντότητα, λογαριάζονται σαν εξωτερική επίθεση. Επιπλέον, αναστέλλουν τον εφιάλτη των παραισθήσεων και κάποτε σταματούν. Οι ίδιες όμως οι παραισθήσεις κατατρώγουν την ψυχή· επιτίθενται από μέσα και κυρίως βρίσκονται πάντα εκεί. «Το μη χείρον», η όποια φυσική παρουσία, ακόμα και εχθρική.

Ξεκινάει η... κουβεντούλα

«Ποιος ήταν μαζί σου στον Πειραιά;», αντηχεί η αγριοφωνάρα του αστυνόμου Στέλιου. Βρίσκεται δεξιά μου στο κρεβάτι, από 'κεί που έχω τα μεγαλύτερα τραύματα. Όλες οι ανακρίσεις γίνονται από δεξιά, παρόλο που το αριστερό αυτί είναι σε κα-

λύτερη μοίρα. Αριστερά μου και πίσω, αμίλητος, ο αστυνόμος Γιάννης. Επαναλαμβάνουν τις ίδιες και τις ίδιες ερωτήσεις. Ο αστυνόμος Φώτης ανοίγει τα κατάστιχα, κρατάει σημειώσεις. Οι ερωτήσεις βροχή.

«Ποιο ήταν το ζευγάρι που ήρθε στο Τζάνειο;».

Κάτι παράξενο συμβαίνει. Με την τελευταία ερώτηση σχηματίστηκε στο μυαλό μου μια ιστορία, που ήμουν σίγουρος ότι την έχω ζήσει: Εγώ τραυματίζομαι από τη βόμβα και ο φίλος μου σταματάει το πρώτο αυτοκίνητο, ένα κόκκινο φορντ, με βάζει στο πίσω κάθισμα και με μεταφέρει στο Τζάνειο. Το αυτοκίνητο ανήκει σε μια κοπέλα, που τον βοηθάει μέχρι το νοσοκομείο και μετά φεύγει. Αυτό πιστεύω ακράδαντα και υποστηρίζω με πείσμα στις ανακρίσεις. Πέρασαν πάνω από έξι μήνες για να πληροφορηθώ, κατά τύχη, τι έγινε και τότε βρήκα, στο βάθος της μνήμης, μια ξεθωριασμένη εικόνα για κάποιο ασθενοφόρο. Πέρασαν άλλοι τόσοι μήνες, μέχρι να ζωντανέψει στο μυαλό μου η πραγματικότητα και με πολύ μεγάλη δυσκολία, να αντικαταστήσει το ψεύτικο βίωμα.

«Ποια ήταν η κοπέλα;» επιμένουν. «Ποιο ήταν το ζευγάρι που σ' έφερε; Πού έχεις τη μηχανή; Με τι αυτοκίνητο κατεβήκατε στον Πειραιά;». Όλες μαζί και μία μία, ανακατεμένες και με τη σειρά, επαναλαμβάνονται, με σφυροκοπούν πάλι και πάλι, οι ίδιες και οι ίδιες ερωτήσεις.

Προσπαθούν να μπλέξουν πρόσωπα από το οι-

κογενειακό και φιλικό περιβάλλον. Εκατό φορές να πω «όχι» και μισή κάτι άσχετο, εκείνο θα διαλέξουν. Επιμένουν πολύ και για τη μηχανή. Όσο κι αν στύβω το κεφάλι μου, δεν μπορώ να θυμηθώ πού την έχω παρκάρει. Όλα τα γεγονότα από την έκρηξη και πριν, όσο πιο κοντά σ' αυτή βρίσκονται, τόσο λιγότερο τα θυμάμαι.

Τους εξόργισα, αλλά στο τέλος, με τα πολλά, θυμήθηκα, κατά τη γνώμη μου, πού βρίσκεται. Μόλις το σημείωσαν, άρχισαν να μαζεύουν βιαστικά τα χαρτιά τους. Στο δρόμο ξεκινά η κίνηση. Πρωί. Νυστάζω τόσο, αλλά δεν μπορώ να κοιμηθώ, σε λίγο αρχίζουν κι οι γιατροί. Γυρίζω να δω τι κάνουν οι παραισθήσεις. Μετά τις ολονύχτιες ανακρίσεις, έχουν κουραστεί περισσότερο από μένα· κοιμούνται μακάρια. Πόσο τις ζηλεύω!

Οι ανακριτές φεύγουν, μ' εγκαταλείπουν στα νύχια των παιδιών τους, που σιγά σιγά ξυπνάνε.

«Ο διευθυντής εδώ είναι;» ρωτάω έντρομος.

«Εδώ είμαι».

«Η προϊσταμένη;»

«Εδώ είμαι».

Όσο πατάει η γάτα

Δεκέμβριος '82

ΗΡΘΕ μια παρέα αργά κι έφαγε τα μακαρόνια, που είχαμε για την Πρωτοχρονιά. Μου έκανε εντύπωση, που πρόλαβα αυτή τη φορά κρεβάτι. Κατάλαβα το γιατί, όταν ήδη είχα γεμίσει ψείρες. Συνήθως κοιμόμουν στο σανιδένιο πάτωμα, τυλιγμένος στο παλτό, μέχρι που ήρθε κάποιος που κρύωνε.

«Έχω ένα παλτό κι ένα μπουφάν. Διάλεξε...»

«Θα πάρω το παλτό για μένα και το μπουφάν για ένα φίλο μου».

Ευτυχώς που μου έδωσαν κλειδιά απ' αυτό το σπίτι για το χειμώνα, μέχρι να μας κάνουν έξωση. Δεν υπάρχουν λεφτά για το νοίκι, αλλά δε δου λεύουμε γιατί δεν μπορούμε τ' αφεντικά. Χάνω συνέχεια βάρος, ενώ ταυτόχρονα μεγαλώνουν τα χρέη και τα φέσια. Οι άλλοι μάλλον έχουν πιο γερή κράση. Πάντως είναι διακριτικοί, όποτε μένει στο σπίτι

μόνο ζάχαρη, δεν έρχεται κανείς για φαΐ.

Και το βράδυ στην πλατεία. Ο καθένας έχει τη θέση του, έχουμε βγάλει ρίζες. Μια παρήγορη σκέψη, ένα ποίημα που μου 'λεγε η γιαγιά μου μικρός: «...Πλην το πτώμα αυτό, που 'ναι εκεί ξαπλωτό, τι νομίζετε· εν καιρώ της νυκτός, ωσάν λέων φρικτός, αγωνίζεται...».

Επρόκειτο για ένα χοντρό γάτο, που είχε κι αυτός μια μόνιμη θέση «στη θερμάστρα εμπρός». Ένα καλό επιχείρημα – τουλάχιστον για να περιθάλψει κανείς ένα γάτο.

Εμείς, για την ώρα, δεν ξέρω για ποιο λόγο επιμένουμε, αλλά όλοι αυτό κάνουν. Θα περιμένω να δω τι θα γίνει.

Ζω, καιρό τώρα, μια γνήσια, ειλικρινή, βαθιά, εκούσια μιζέρια. Μέχρι πού μπορεί να φτάσει; Όταν η μιζέρια τελικά γίνεται φιλοσοφία, τότε τα αδιέξοδα διαδέχονται το ένα τ' άλλο, σαν καρπαζιές.

Από λάθος πόρτα μπήκα στην Αθήνα. Πρέπει να βγω και να ξαναμπώ.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

5

Ο Φόβος & η Νύστα

Εικονική εκτέλεση

Σέρνουν ένα μηχάνημα σαν φορητό ραντάρ. Το κινούν αργά αργά από τη μια άκρη του κρεβατιού στην άλλη και πάλι πίσω. Με ψήνουν με μικροκύματα. Αυτοί όταν περνάνε ανάμεσα, κλείνουν το διακόπτη.

«Ψήνομαι... Σταματήστε το...».

Ήρθε μια νοσοκόμα. Υψηλός πυρετός. Άλλοτε τρέμω από το κρύο, σαν να φυσάει παγωμένος βοριάς. Κόσμος έρχεται στη γραμμή και μου ρίχνει κουβέρτες, αλλά πριν φτάσουν πάνω μου χάνονται. Άλλοτε πάλι στοιβάζουν πάνω μου πολλά σκεπάσματα, μετά στρώματα, μετά έπιπλα ή ό,τι βρίσκουν μπροστά τους. Μία ακόμα ασφυξία. Άλλοτε ισχυρός πονοκέφαλος, ο μοναδικός σ' όλη τη νοσηλεία μου, που εκδηλώνεται πίσω απ' τα μάτια. Με αντιπυρετικά και παυσίπονα και τις καταστάσεις αυτές να εναλλάσσονται ή να συνδυάζονται, προχωράει η

μέρα. Για όλα, υπεύθυνα θεωρούνται τα φαντάσματα, που μου κάνουν διάφορα μαρτύρια, σαν να με δοκιμάζουν σ' όλες τις ακραίες συνθήκες. Εναγωνίως περιμένω μία ακόμα μέρα, να προχωρήσει και λίγο η νύχτα, κατά τα μεσάνυχτα, για να' ρθουνε όπως εχτές οι Εφιάλτες, που εξουσιάζουν αυτά τα φαντάσματα.

«Ποιος ήταν μαζί σου στον Πειραιά;».

Η γνωστή αγριοφωνάρα του αστυνόμου Στέλιου. Το βαρύ αντίτιμο. Από την κόλαση των παραισθήσεων στην άλλη των ανακρίσεων. Στο πάτωμα αριστερά, ο αστυνόμος Φώτης με τα χαρτιά κι ένα μικρό, σχεδόν ανύπαρκτο φωτάκι. Πίσω του, δίπλα στο κεφάλι μου, ο αστυνόμος Γιάννης. Συνεχίζουν με την ίδια μανία, με τις ίδιες ερωτήσεις. Δεν τους αρέσουν οι απαντήσεις. Εξαγριώνονται μέχρι υστερίας.

«Τι έγινε με τη βόμβα;»

«Την πίεσα κι έσκασε... μόνη της».

Ένα «κλαπ» με τα δάχτυλα και δίνει σήμα στον αστυνόμο Γιάννη, που ακούω να οπλίζει δίπλα στο αυτί μου.

«Χτες μας είπες άλλα», ουρλιάζει ο αστυνόμος Στέλιος συμπληρώνοντας βλαστήμιες.

«Όχιιι...» σκληρίζω σαν γουρούνι που το σφάζουν, «κοιτάξτε τα χαρτιά, τις σημειώσεις, σταματήστε, περιμένετε...». Με πιάνει βήχας και ανεβαίνει στο στόμα μου αίμα.

«Καλά, καλά», λέει με ειρωνεία, υπονοώντας

απειλή.

Διαμαρτύρομαι, κάνουν πως ψάχνουν τις σημειώσεις.

«Αλήθεια λέει», αποφαίνεται ο αστυνόμος Φώτης και κατεβάζει το όπλο.

Προχωρούν οι ανακρίσεις και η νύχτα. Ίδιες ερωτήσεις, ίδιες απαντήσεις, ένα «κλαπ» – το σήμα – πάλι και πάλι οπλίζει ο αστυνόμος Γιάννης και κάθε φορά μια παγωμένη ανατριχίλα, το άγγιγμα του θανάτου, με διατρέχει. Με τη λάθος κίνηση έρχεται το τέλος.

Οι δύο μέθοδοι, μοντέρνα και κλασική, στην προσπάθειά τους να συμπληρώσουν η μία την άλλη και να συνδυαστούν, πολλές φορές αλληλοπαγιδεύονται. Μια πρωτόγνωρη κατάσταση λειτουργεί σαν επιταχυντής φόβου, που όμως κάποιες στιγμές μεταστρέφεται στον καλύτερο σύμμαχο.

Οι απειλές ανάβουν το φόβο. Ο φόβος προκαλεί εγρήγορση. Αυτή εγείρει ψήγματα λογικής εις βάρος της μοντέρνας μεθόδου. Η λογική κινητοποιεί την κρίση. Η κρίση ανακινεί κάπως την πρωτοβουλία, που ξυπνά τη συνείδηση και προβάλλει αντίσταση. Η αντίσταση αναμένει αντίδραση, ακολουθείται από φόβο. Ο φόβος οδηγεί στην εγρήγορση, η εγρήγορση στη λογική, η λογική στην αντίσταση, η αντίσταση στο φόβο, ο φόβος...

Επιτροπή συμπαράστασης

«Για όνομα του Θεού και της Παναγιάς».

Μια σπαρακτική κραυγή σκίζει το σκοτάδι. Μια γυναικεία φωνή, που τόλμησε ό,τι δεν μπόρεσε να πει, ούτε ψιθυριστά, ολόκληρη η πολιτεία.

Ένα ποδοβολητό από κτήνη ακούγεται, που καταπνίγει την εξέγερση.

«Τι ήτανε;» ρωτάω.

Ο αστυνόμος Στέλιος, από θρασύτατος ανακριτής, ξαφνικά αποκτάει ύφος εγκληματία, που πιάστηκε επ' αυτοφώρω. Χάνει την αυτοπεποίθησή του κι απαντάει σαν χαμένος, μ' ένα ηλίθιο χαμόγελο, προσπαθώντας να κρύψει τη ζημιά.

«Τίποτα, τίποτα, δεν ήτανε για μας».

Το πίστεψα. Μάλλον κάτι γίνεται παραπέρα, αλλά αυτόν δεν τον εμπιστεύομαι.

«Ο διευθυντής εδώ είναι;» η ενστικτώδης αντίδραση και η γνώριμη φωνή, για άλλη μια φορά.

«Εδώ είμαι».

«Η προϊσταμένη εδώ είναι;»

«Εδώ είμαι».

Ο αστυνόμος Στέλιος δεν αργεί ν' αποκτήσει αυτοέλεγχο και συνεχίζει με την ίδια σφοδρότητα.

«Μας εξαπάτησες εχθές. Πήγαμε σαν κορόιδα στο Παγκράτι για τη μηχανή, νομίζεις θα μας δουλεύεις καιρό;»

«Εκεί δεν ήταν;»

«Ψάξαμε όλη την περιοχή, ψεύτη, μέχρι τον Προφήτη Ηλία, πάνω».

«Κλαπ» το σήμα στον αστυνόμο Γιάννη, οι απειλές, η ανατριχίλα, ο κρύος ιδρώτα.

«Όχι, περιμένετε... σε λάθος ανηφόρα... μπορεί στην απέναντι μεριά».

Ποιος ξέρει πού τους είχανε στείλει τα παραμιλητά μου. Με ασυνάρτητα λόγια, προσπαθώ να εξηγήσω πάλι πού βρίσκεται. Προσπαθώ απεγνωσμένα να τους πείσω ότι λέω την αλήθεια, μια αλήθεια που φαντάζομαι και πιστεύω πραγματικά. Όσο περισσότερες απαντήσεις τόσες εκδοχές, τόσες αντιφάσεις, τόσο μεγαλύτερη λύσσα, τόσο πιο αχόρταγοι, τόσο περισσότερο επιμένουν. Εκεί που έχουν φουντώσει, σαν να τους τραβάει κάποιος απ' το μανίκι, σταματάνε απότομα, τα μαζεύουν και φεύγουν.

Με κάθε τρόπο

Λείπουν δυο ώρες. Εν τω μεταξύ, τα παιδιά τους δεν έχασαν ευκαιρία, έχω ψηθεί καλά. Μπαίνουν τότε μέσα οι δύο, ο αστυνόμος Στέλιος και Γιάννης, αλλαγμένοι, σκυθρωποί, στη γραμμή ο ένας πίσω από τον άλλο, αργά αργά, με το κεφάλι κάτω, σαν να πηγαίνουν σε μνημόσυνο. Ο αστυνόμος Φώτης λείπει. Καλύτερα, γιατί δεν τον ήθελα. Παραλίγο να με εκτελέσουν προηγουμένως εξαιτίας του, όταν δεν έβρισκε τις σημειώσεις.

Ένας άγαρμπος, φαρδύς αναστεναγμός ακούγε-

ται. Ο αστυνόμος Στέλιος πέφτει στραβά στην καρέκλα κι αρχίζει να μου εξιστορεί τα βάσανά του.

«Σάββα, είμαι δυστυχισμένος... έκανα κι εγώ μια οικογένεια... δύο παιδιά... τι να κάνω... γυρίζουν όλη νύχτα στα μπαρ... δε μ' ακούνε... ο ένας από 'δώ, η άλλη από 'κεί... τι να κάνω Σάβααα, δεν υπάρχει λύση... Έχω μείνει και μόνος στον κόσμο... Πέθανε ο πατέρας μου πριν δύο χρόνια... δεν μπορώ πια να πάω στο χωριό... μου φαίνεται άδειο... νομίζω ότι θα πάω και θα τον βρω στο καφενείο... αααχχχ, έμεινα ορφανός».

Ένας αναστεναγμός, που προσπαθεί να βγάλει πόνο αλλά κρύβει πίσω του μια άγρια χαρά. Λέει, λέει ώρες. Αραδιάζει λυπητερές ιστορίες και απαριθμεί δυστυχίες. Η μοίρα τον έχει χτυπήσει αλύπητα, μέχρι που φτάνει στον επίλογο.

«Να ξέρεις, Σάββα, ότι μπορώ να σε βοηθήσω...»

Σηκώνεται, βάζει τα χέρια πίσω και βηματίζει στην εντατική πάνω κάτω.

«Ξέρεις... εμένα... εγώ δεν είμαι η τελευταία τρύπα του ζουρνά, είμαι ο αρχηγός της αντιτρομοκρατικής... ο στρατηγός Σύρος... ό,τι χρειαστείς...». Σταματάει απότομα, γυρίζει προς το μέρος μου και μου ρίχνει το διά ταύτα. «Αλλά θέλουμε κι εμείς τη βοήθειά σου».

Σαν να είναι κάτι εντελώς φυσικό και συνηθισμένο, ένας στρατηγός στην εντατική, ακούω με μια επίπεδη και άχρωμη αίσθηση τους τίτλους και

τα αξιώματα. Και στις προτάσεις του για βοήθεια, αισθάνομαι ένα απόλυτο κενό. Μόνο, συγκινημένος από το προσωπικό του δράμα, άρχισα πραγματικά να τον λυπάμαι.

Υποβολή βήμα βήμα

Είναι πράγματι αξιολύπητοι, ή μάλλον αξιοθρήνητοι. Υποκρίνονται πως παρακαλάνε ένα πτώμα, ενώ κοντεύουν να το ξαποστείλουν μια ώρα αρχύτερα. Μιλάνε, ζητάνε, όμως ξέρουν ότι δεν έχω τον τρόπο, τη δυνατότητα ν' αποφασίσω. Γνωρίζουν ότι αυτό το κέντρο έχει σχεδόν καταργηθεί. Αυτό που κάνουν τώρα, είναι να παίζουν με τις πιο ευαίσθητες χορδές της ανθρώπινης ύπαρξης, τα συναισθήματα. Δε με ρωτάνε, μου υποβάλουν με τον πιο ύπουλο τρόπο.

«Μη νομίζετε... ότι είμαι ο... το αρχείο της Οργάνωσης».

Αυτή η φαινομενικά αθώα απάντηση, που τότε μου φαινόταν σαν ξεκάθαρη, σαν κάθετη άρνηση, κάτι σαν «αφήστε με ήσυχο, δεν ξέρω τίποτα», κρύβει όλη την επιτυχία του καταχθόνιου σχεδίου τους. Μεταφρασμένο στη γλώσσα τους, είναι σαν να λέω: «Δεν είμαι βέβαια το αρχείο της Οργάνωσης, αλλά προκειμένου να σας βοηθήσω είμαι στη διάθεσή σας». Δεν υπάρχει καμία δυνατότητα να καταλάβω τι πιθανές προεκτάσεις έχει ή θα μπορούσε να απο-

κτήσει αυτός ο λόγος, κάτω από τη δική τους επίβουλη καθοδήγηση, όταν έχουν να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένους στόχους και συμφέροντα ή να επιβεβαιώσουν τα προσωπικά τους σενάρια ή γνώμη για την Οργάνωση.

Αρπάζουν την ευκαιρία απ' τα μαλλιά και ζητάνε ονόματα.

«Δεν ξέρω κανέναν με το πραγματικό του όνομα».

«Πες αυτά που ξέρεις, θα τα ταιριάξουμε εμείς».

Αμέσως μετάνιωσα, όπως συμβαίνει συνέχεια. Όταν δεν ξέρουν τι να ρωτήσουν, δεν υπάρχει πρόβλημα. Όταν όμως τους δώσω την παραμικρή λαβή, πιάνονται και τότε είναι σχεδόν αδύνατο να μην απαντήσω ο,τιδήποτε. Αρκεί να κάνουν κάποια ερώτηση από αυτές, που νομίζω ότι είμαι υποχρεωμένος να απαντήσω. Σ' αυτή την περίπτωση, με καταλαμβάνει μια έμμονη ιδέα, ότι αν κάνω κάποιο λάθος θα το καταλάβουν αμέσως. Έτσι ερμηνεύει το μυαλό μου το «Αν δεν τους αρέσει η απάντηση, θα αντιδράσουν αμέσως». Τότε αναγκαστικά θα ακούσουν, προσαρμοσμένο στη θέλησή τους, ό,τι έρθει, υπαρκτό και ανύπαρκτο, φανταστικό και πραγματικό, είτε σχετικό είτε άσχετο. Αυτοί θα τα ταιριάξουν ανάλογα με τις ανάγκες, είναι δική τους δουλειά.

Με αυτόν τον τρόπο προέκυψαν ορισμένα ψευδώνυμα, που μόλις τα κατέγραψαν, άρχισε το βάσανο της επανάληψης και της επιμονής στα ίδια και τα

ίδια. Εδώ υπάρχει πρόβλημα, δε βοηθάει καθόλου η μνήμη μου. Έχω όμως μια ανέλπιστη βοήθεια από τα δικά τους όπλα. Εμφανίζεται απέναντί μου ένας τρισδιάστατος πίνακας, που τον βλέπω ολοζώντανο, και διαμοιράζονται εκεί τα ψευδώνυμα. Άλλο πάνω, άλλο δίπλα, άλλο πιο μακριά, δυο-δυο και τρία-τρία μαζί, και έτσι όταν τα ξαναρωτάνε τα διαβάζω.

«Λοιπόν, πάμε πάλι από την αρχή».

«Μισό λεπτό, να δω απέναντι στον πίνακα».

Το είπα δυνατά, αλλά δε με ρώτησαν τι εννοώ. Ο πίνακας είναι πάντα εκεί, ό,τι ώρα τον χρειαστώ. Καμιά φορά μου κάνει φάρσα και μουτζουρώνει τα ακριανά ή τους αλλάζει θέση, αλλά τα ξαναβρίσκω.

Εγκλωβισμός

Φύγαν πάλι. Όσο είναι μαζί μου, οι παραισθήσεις αδρανούν κι αυτό χαλάει το κλίμα. Μ' αφήνουν μόνο μέχρι αυτές να με προετοιμάσουν για την επόμενη φορά. Για κάθε μισή ώρα ανακρίσεων, απαιτείται τουλάχιστον μία ώρα εγκατάλειψης, ώστε να διατηρηθεί η αποδιοργάνωση. Όταν ξεκινάει η ανάκριση, το μυαλό είναι διασκορπισμένο, αυτοί όμως δεν ξέρουν από πού να αρχίσουν. Μόλις προχωρήσουν λίγο, έχει δρομολογηθεί κάπως η σκέψη και αντιλαμβάνομαι τον κίνδυνο, οπότε συγκρατούμαι. Κάποιος τους ειδοποιεί τότε και φεύγουν.

Κάποιος, γιατί υπάρχει σίγουρα πολυμελής ομάδα εκεί κοντά, που παραλαμβάνει το υλικό, το αξιολογεί επιτόπου και καθοδηγεί το επόμενο βήμα των ανακριτών. Καθοδήγηση, που δεν μπορούν να κρύψουν. Φαίνεται καθαρά κάθε φορά που ξεκινάει μια καινούργια ανάκριση. Είτε από το εξεζητημένο ύφος, είτε από λεπτομερείς ερωτήσεις για πράγματα που προηγουμένως είχαν προσπεράσει αδιάφορα, είτε από το ότι επιστρέφουν σε κάποιο ψέμα που τους είπα και το πίστεψαν. Κάποιοι όμως της ομάδας το ανακάλυψαν.

Μόλις φύγουν είναι η καλύτερη στιγμή για να σκεφτώ. Αίρεται ο συναισθηματικός εκβιασμός, οι παραισθήσεις δεν έχουν ακόμα μεταμορφωθεί από αδρανείς σε επιθετικές και η σκέψη έχει κινητοποιηθεί από την προηγούμενη παρουσία προσώπων. Ενώ νυστάζω αφάνταστα, μια σκοτεινή σκέψη μου περνάει από το μυαλό: «Τώρα που μάθαν αυτά που θέλαν, δε με χρειάζονται άλλο, μόλις με πάρει ο ύπνος θα με καθαρίσουν». Εδώ φαίνεται η πανουργία των μεθόδων τους. Με εγκλωβίζουν βήμα βήμα, αφήνοντας διέξοδο μόνο εκεί που αυτοί επιθυμούν. Δεν μπορώ να γνωρίζω ποια κέντρα καταστρέφουν με τα φάρμακα, εκείνο που ξέρω είναι ότι με οδήγησαν να ταυτιστώ με κάποιον χαφιέ και μάλιστα αισθάνομαι ήδη στυμμένη λεμονόκουπα, που πρέπει να πείσει ότι τους είναι ακόμα χρήσιμη.

Αναζητώ λύση, πρέπει να αναβάλω το τέλος όσο μπορώ. Αν επιχειρήσω να τους πείσω για τη χρησιμότητά μου με κάποιοι ψέμα, ύστερα θα με ταλαιπωρήσουν άγρια. Πρέπει να βρω κάτι υπαρκτό. Έχουν περάσει τέσσερις μέρες, η γιάφκα στο Παγκράτι θα έχει εγκαταλειφθεί, δε θα πηγαίνει πια κανείς εκεί. Κάποτε θα τη βρούνε, εφόσον δεν πληρώνω πλέον το νοίκι. Να κερδίσω λίγο χρόνο, μήπως γίνει κάτι μέχρι το πρωί, μήπως με βρούνε. Χρειάζομαι και ύπνο, δεν αντέχω άλλο. Έχω τέσσερα μερόνυχτα να κοιμηθώ, πόσο μπορεί να πάει ακόμα;

«Αφήστε με λίγο να κοιμηθώ και το πρωί θα σας πω κάτι που θυμήθηκα»

«Γιατί δεν το λες τώρα να ξεμπερδεύεις;».

Αν το κάνω αυτό θα με ταράξουν στις ερωτήσεις και τότε ούτε ύπνος, αλλά ούτε παράταση. Για να κοιμηθώ πρέπει να το ξέρει επίσης κι ο διευθυντής.

«Ο διευθυντής εδώ είναι;»

«Εδώ είμαι».

«Η προϊσταμένη εδώ είναι;»

«Εδώ είμαι».

Αρχίζω να βυθίζομαι. Ας ασχοληθούνε τώρα με τη μηχανή και το πρωί που θα ξυπνήσω, βλέπουμε. Τώρα όμως πρέπει να κοιμηθώ.

Έχω συμπληρώσει τέσσερα μερόνυχτα άυπνος. Στην αρχή δεν μπορούσα να κοιμηθώ, μετά δεν ήθελα γιατί πάλευα μέρα νύχτα με τους ύπουλους ατμούς και μετά δε μ' άφηναν για τις ανάγκες των ανακρίσεων.

Τέσσερα μερόνυχτα άυπνος!

Φίλοι και σύμμαχοι

Αρχές δεκαετίας του '80

ΠΑΙΡΝΩ το νυχτερινό τρένο για το Βελιγράδι. Οι αποσκευές μου, ένα μικρό σακιδιάκι με τρόφιμα. Δε θα μείνω παρά μόνο λίγες ώρες. Κάποιοι έχουν ανάγκη υποστήριξης. Όποτε η Δύση αντιμετωπίζει προβλήματα, αναζητά τον υπαίτιο στις χώρες της Ανατολής. Μια χούντα, ένας πόλεμος και τότε η θάλασσα στις ακτές της Μεσογείου ξεβράζει πτώματα. Κάποιοι θα επιβιώσουν. Το φράγμα μπάζει μετανάστες.

Το φράγμα. Κάποιοι θα το περάσουν και τότε ίσως μπορέσουν να δουλέψουν και να ξαναστείλουν κάτι πίσω. Ένα ταξίδι που εμείς κάνουμε πολύ απλά μ' ένα χιλιάρικο στην τσέπη, γι' αυτούς είναι άπιαστο όνειρο. Δε θα το καταλάβουμε ποτέ αν δεν μπούμε στη θέση τους, αν δε νοιώσουμε οι ίδιοι την αγωνία που τους ξημερώνει η κάθε μέρα.

Κάποιος έφτασε μέχρι εδώ χωρίς αποσκευές,

χωρίς χαρτιά, σε μια χώρα που μιλάει ακατάληπτα γι' αυτόν, με την ελπίδα ότι θα βρει φίλους. Δεν έπεσε έξω, σε λίγο θα ταξιδεύει για Γερμανία, όχι χωρίς βοήθεια.

Πέρασε το τρένο τα σύνορα. Το Τιτοβέλες, τα Σκόπια και τώρα Βελιγράδι. Σφραγίδες, βίζες όλα στη θέση τους, χωρίς γρυ ελληνικά. Ταξίδι στο όνειρο, ή σε μια άλλη σκληρή πραγματικότητα, δεν έχει σημασία. Μόνο η ελπίδα να μένει ζωντανή.

Γυρνώ στη χιονισμένη πόλη μόνος. Ξαστεριά. Οι δρόμοι, τα κτίρια, οι άνθρωποι, ένας άλλος αέρας μιας άλλης εποχής έχει περάσει, αφήνοντας απαλά στις καρδιές τους μια ζεστασιά. Ανυποψίαστοι ή στωικοί. Κάποιοι κάπου έχουν αρχίσει γι' αυτούς την αντίστροφη μέτρηση. Σε πολύ λίγα χρόνια, σ' αυτόν τον ήρεμο ουρανό θα σφυρίζουν ΝΑΤΟικοί, δικοί μας πύραυλοι, χτυπώντας «στρατηγικούς» στόχους: Τριακόσιες εβδομήντα κρατικές βιομηχανίες που τις διαχειρίζονταν εργάτες, την υποδομή του ηλεκτρισμού, του σιδηροδρόμου, γέφυρες, σχολεία, γηροκομεία, νοσοκομεία, καραβάνια προσφύγων...

...και δεκατέσσερα άρματα μάχης.

Χιλιάδες άμαχοι νεκροί, χωρίς αυτούς που πέθαναν ύστερα, χωρίς τους ανάπηρους που θα βασανίζονται ισόβια.

Άλλη μια κατεστραμμένη χώρα που θα χρειαστεί ανοικοδόμηση – δάνεια – κηδεμόνευση. Ο στόχος και οι παράπλευρες απώλειες. Έρχονται... Κάπου

στο πολύ κοντινό μέλλον.

Γυρίζω βιαστικά στο σταθμό. Φεύγω.

Μια ανάσα στο χειμωνιάτικο αέρα είναι αρκετή, για να νοσταλγεί κανείς έναν τόπο. Κι ας ήταν εκεί μόνο λίγες ώρες.

ΣΑΒΒΑΤΟ

6

Ο Καλός & ο Κακός

Ένας άλλος άνθρωπος

Δεν ξέρω πόσο κοιμήθηκα και αν καλά καλά έχει ξημερώσει, γιατί έξω έχει ακόμα ησυχία. Ένας δυνατός πονοκέφαλος πιέζει μονόπαντα το κεφάλι και μια πικρή γεύση πλανιέται στον αέρα από παράξενους εφιάλτες, που έβλεπα μάλλον στον ύπνο μου.

«Έρχεται ο στρατηγός», ακούγεται κάποιος.

Τώρα βάλανε και προπομπό. Σχηματίζεται αμέσως η εικόνα του Σύρου απέναντί μου. Μπαίνει μαζί με τον αστυνόμο Γιάννη και λέει φωνάζοντας με ενθουσιασμό.

«Σάββα, είμαι πολύ χαρούμενος. Μπορώ να σ' εμπιστευτώ. Ξέρεις γιατί; Εκεί ακριβώς που μας είπες, βρήκαμε τη μοτοσικλέτα! Μπράβο!»

Και μετά από μια μικρή παύση, σοβαρεύει ξαφνικά και προσθέτει χαμηλόφωνα στ' αυτί μου.

«Κάτι θυμήθηκες εχθές».

Δεν πρόλαβα να σκεφτώ τίποτα, ούτε να το ανα-

βάλω ακόμα λίγο. Κι όπως πάντα, ακολουθούν οι λεπτομέρειες και οι επαναλήψεις, που μου βγάζουν την ψυχή.

«Σε ποιον όροφο; Ποια πόρτα; Πόσα διαμερίσματα έχει ο όροφος; Τι γράφει το κουδούνι; Οι πόρτες είναι δίπλα δίπλα ή απέναντι; Έχει ασανσέρ η πολυκατοικία;...».

Δεν ξέρω τι θέλουν να κάνουν, έχουν βρει τα κλειδιά πάνω μου και βαριούνται να δοκιμάσουν δυο πόρτες, ή απλά αυτό επιβάλλει η γραφειοκρατική διαστροφή; Με την τελευταία ερώτηση πάντως, έμεινα άφωνος. Μπερδεύτηκα. Με κοιτάνε καχύποπτα και αρχίζουν πάλι από την αρχή, μέχρι που μπερδεύτηκαν περισσότερο από μένα και φύγανε. Ήταν τόσο ακριβείς οι πληροφορίες που τους έδωσα, ώστε να αναζητούν στην αρχή τη γιάφκα στον Πειραιά. Επέμενα μάλιστα, με απόλυτη σιγουριά, πως είναι κοντά στο Τζάνειο...

Ένα απόλυτο τίποτα έχει αδειάσει τα πάντα μέσα μου. Δεν είναι κενό που συνοδεύεται από βάρος, είναι το απόλυτο μηδέν. Έρχονται, φεύγουν, ρωτάνε από τα πιο τρομερά μέχρι τα πιο γελοία. Δεν αισθάνομαι τίποτα. Όλα είναι επίπεδα, χωρίς εναλλαγές. Αποκαλύπτω τη γιάφκα, σαν να είναι το πιο συνηθισμένο, το πιο καθημερινό πράγμα, απ' αυτά που κάνουμε μηχανικά. Σιγά σιγά, αργά αργά, χωρίς να το καταλάβω, έχω γίνει πρόβατο. Έχω σταματήσει να φωνάζω, να απειλώ, να αποφεύγω τα φάρμακα, να χτυπώ τους νοσηλευτές. Σε μια νοσοκόμα που με

πλησίασε σήμερα, δεν ξέρω για ποιο λόγο, άρχισα να επαναλαμβάνω: «Αποφάσισα να είμαι φρόνιμος, αποφάσισα να είμαι φρόνιμος». Δεν μπορώ να θυμηθώ τους συνειρμούς που με οδήγησαν σ' αυτή τη δήλωση. Αν υπάρχουν συνειρμοί.

Προ-φόρμα

Σήμερα κάτι έχει γίνει, γιατί έχω φοβερό ίλιγγο. Νομίζω ότι γυρίζει το κρεβάτι και όπου να 'ναι θα αρχίσει να κατρακυλάει από τις σκάλες. Εν τω μεταξύ έχει αλλάξει πάλι ο προσανατολισμός μου. Συμβαίνει συνέχεια, από την πρώτη μέρα. Χωρίς να καταλάβω πώς, ξαφνικά βρίσκομαι σ' άλλο χώρο ή το κρεβάτι αλλάζει κατεύθυνση ή εγώ βρίσκομαι οριζόντια πάνω του. Στη φαντασία μου μάλλον, γιατί όταν κατάφερα να βάλω ένα σημάδι, όπου πήγαινα ερχόταν μαζί μου. Ακόμα και τώρα, με τον ίλιγγο.

Ενώ στροβιλίζονται τα πάντα γύρω μου, κάποιος αναγγέλλει σοβαρός την άφιξη του στρατηγού. Καταφτάνει μαζί με τον αστυνόμο Γιάννη, που έρχεται στη γνωστή θέση δίπλα στο κεφάλι μου. Ο Σύρος είναι αγριεμένος. Ελλείψει προσωπικού, κάνει ο ίδιος τον καλό και τον κακό. Δεν υπάρχει πρόβλημα. Έτσι κι αλλιώς, ό,τι συναισθήματα μου δημιουργούνται είναι τόσο εφήμερα, που σβήνουν σε δευτερόλεπτα χωρίς ν' αφήσουν καμία ανάμνηση.

«Ποιος είναι ο Τάδε;» λέει με νεύρο ένα ψευδώνυμο, έχοντας το ύφος του απατημένου. Όποτε δεν τους βγαίνει κάτι, έρχονται με μια άσχετη ερώτηση, μήπως κατά τύχη βρουν κάποια άκρη. Με τις ψυχοβόρες επαναλήψεις πέρασε άλλη μια μπόρα. Πάνε για τη γνωστή καθοδήγηση και επιστρέφουν με καινούργιες οδηγίες.

«Λέγε, καθίκι, τι έγινε στην οδό Πασχαλιάς δεκατρία στο Ψυχικό;».

Ο Σύρος έχει ανάψει. Ο αστυνόμος Γιάννης κρατάει ένα μακρύ κατάλογο, σαν περγαμηνή. Τον πάει ξετυλίγοντας πάνω κάτω και ψάχνει. Κι εγώ φαντάζομαι ένα δρόμο, με ψηλούς μαντρότοιχους κι ανθισμένες πασχαλιές.

«Πού είναι το Ψυχικό;»

«Κάθαρμα», ακούγεται μέσα από τα δόντια του. Λέω όμως την αλήθεια. Ενώ γνωρίζω την Αθήνα σαν ταξιτζής, δεν μπορώ να φέρω στη μνήμη μου το Ψυχικό.

«Λέγε, ρε, τι ξέρεις για τον Μπουλούκμπαση τον Τούρκο;».

Δεν τον έχω ξαναδεί τόσο αγριεμένο. Από όλες τις ενέργειες, μεγαλύτερη λύσσα εκδηλώνει σ' αυτές των Τούρκων.

«Τι έπαθε αυτός;» ρωτάω σιγανά με απορία.

«Του γ... αυτώσατε τη μάνα. Τον σκοτώσατε».

«Θεός σχωρέσ' τον».

Μένει για λίγο σκεφτικός, γιατί στην ενέργεια αυτή υπήρχαν μόνο ελαφρά τραυματίες.

«Αλήθεια λέει, δεν ξέρει τίποτα», λέει απευθυνόμενος στον αστυνόμο Γιάννη, που παρά τη φασαρία είναι αφηρημένος.

«Τι είπε, τι είπε;» ρωτάει.

«Θεός σχωρέσ' τον», επαναλαμβάνω.

«Καλά, πάμε παρακάτω».

Με την ίδια μανία, συνεχίζει για άλλες ενέργειες, με παρόμοια αποτελέσματα. Τελικά αλλάζει τροπάριο.

«Πότε εντάχθηκες στην Οργάνωση;»

«Δε θυμάμαι...»

«Δε θυμάσαι;» βρίζει, «ποια ήταν η πρώτη ενέργεια που συμμετείχες;»

«Εκείνο στο Ψυχικό... πότε έγινε;».

Διαβάζει ο αστυνόμος Γιάννης τη χρονολογία.

«Μετά;».

Παίρνει τις ενέργειες με τη σειρά. Απαγγέλλοντας ημερομηνίες, φτάνει στο Πολεμικό Μουσείο το '90.

«Αυτή είναι η πρώτη. Τη βρήκαμε!».

Αρχίζει τότε να διαβάζει την έκθεση της αστυνομίας για το συμβάν, ενώ ο Σύρος κάθε τόσο επιτίθεται, μήπως μπορέσει να προσωποποιήσει τις κατηγορίες. Φαίνεται πως προσπαθούν να συναρμολογήσουν κάτι, που να μοιάζει με κατάθεση μέλους της Οργάνωσης. Όμως πώς μπορεί να περιγράψει κάποιος ένα χρώμα, που ποτέ δεν έχει δει; Αντί για ανάληψη ευθύνης ή πολιτική αιτιολόγηση με βάση μια επαναστατική ηθική, τους προκύπτει καταμε-

ρισμός ευθυνών με βάση τον ποινικό κώδικα και με τρόπο, που να γίνεται όσο το δυνατόν ευκολότερη η επιμέτρηση των ποινών. Οπότε, εκ των πραγμάτων, τους είναι αδιάφορα στοιχεία που θα τους χρησίμευαν, για παράδειγμα, στην αποτροπή μιας μελλοντικής ενέργειας. Δεν αναζητούν τρόπους λειτουργίας ή δράσης, δεν εκδηλώνουν καμία απορία για μεθόδους προετοιμασίας, τρόπους διαφυγής, άντλησης πληροφοριών, δεν έχουν ούτε καν περιέργεια για τα μέτρα ασφάλειας, εσωτερικούς κανονισμούς, σημεία συνάντησης. Το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι να συμπληρώσουν τα τετραγωνάκια. Τα υπόλοιπα είναι γι' αυτούς «ψιλά γράμματα». Δε νομίζω βέβαια ότι υπήρχε περίπτωση να ανταποκριθεί σε τέτοιες απαιτήσεις ούτε κάποιος πρόθυμος και υγιής. Πόσο μάλλον σε τόσο βάθος χρόνου.

Προσπάθησαν πάλι να μου εξηγήσουν πού είναι το Χαλάνδρι αυτή τη φορά, αλλά είναι αδύνατον και παραιτούνται. Μαζεύουν τα χαρτιά και φεύγουν για συνεκτίμηση με την ομάδα αξιολόγησης.

Βραχύ-κύκλωμα

Πέρασε αρκετή ώρα, όση απαιτείται για να διασκορπιστεί το μυαλό μου. Επέστρεψαν.

«Ώστε έτσι, ε; Θεός σχωρέσ' τον, ε;» αρχίζει με ειρωνεία και μια υπόγεια κακία ο Σύρος. Εξάντλησε αστραπιαία όλο το υβρεολόγιό του.

«Λέγε, ρε, ποιος άλλος ήταν μαζί σου στο Ψυχικό;» βγάζει αφρούς.

Δεν ξέρω αν οι ειδικοί της ομάδας αξιολόγησαν έτσι τη συμπεριφορά μου, αν είναι μπλόφα ή αν έβγαλαν αυτό το συμπέρασμα από κάτι που δεν μπορώ να υποθέσω, αλλά το λέει με τόση σιγουριά, έτοιμος να με σχίσει στα δύο, ώστε και μόνο αυτό είναι αρκετό να με κάνει να απαντήσω οτιδήποτε. Στον τρόπο διατύπωσης αυτής της κατευθυνόμενης ερώτησης, η συμμετοχή μου θεωρείται δεδομένη. Όταν συμβεί αυτό σε μια ερώτηση, είναι αδύνατον να το αντιληφθώ και να αναρωτηθώ αν ισχύει. Σ' αυτή την περίπτωση, το μυαλό μου υποβάλλεται και με βάση υπαρκτά και ανύπαρκτα στοιχεία, δημιουργεί μια εικόνα προσαρμοσμένη στην ερώτηση. Υπάρχει επίσης πλήρης ανικανότητα στο να αρνηθώ κάτι, όσο βαρύ κι αν είναι, με δεδομένο ότι τα βλέπω όλα με την ίδια απάθεια και ανεξήγητη αδιαφορία. Αλλά θεωρώ αδύνατο και το να αρνηθώ μια οποιαδήποτε απάντηση. Αισθάνομαι ότι είμαι υποχρεωμένος.

Έτσι, πηγαίνοντας πίσω πίσω, προέκυψε ένα άλλο σενάριο από το '87. Η σειρά είναι η γνωστή: Γράφουνε την ημερομηνία, διαβάζουν την έκθεση της αστυνομίας, την οποία κι αυτή τη μεταφέρουν επιπόλαια, με μεγάλη προχειρότητα και αυθαιρεσίες, και μετά με πιέζουν μήπως θυμηθώ ο,τιδήποτε κυκλοφορούσε στην Οργάνωση για την ενέργεια, ακόμα και «ευτράπελα», όπως χαρακτηριστικά τα

ονομάζει ο αστυνόμος Γιάννης, ώστε να τα διασπείρουν ενδιάμεσα.

Προσπάθησαν πάλι να συμπληρώσουν πέντε έξι ενέργειες από τον κατάλογο, αλλά μετά σαν να αισθάνονται ανασφαλείς για το αποτέλεσμα. Ρωτάνε κάποια πράγματα εντελώς μηχανικά ή μάλλον αναρωτιούνται, γιατί δεν περιμένουν απάντηση. Μοιάζουν να πελαγοδρομούν και φεύγουν δυσαρεστημένοι. Έχουν ανάγκη από στήριξη, γι' αυτό κάνουν ακόμα ένα μακρύ διάλειμμα.

Το καρότο

«Θα έρθει σε λίγο ο στρατηγός να σου αποκαλύψει κάτι. Σου επιφυλάσσει και μια έκπληξη». Η φωνή του προπομπού.

Δεν αργεί να φανεί και ο Σύρος. Δείχνει πολύ χαρούμενος, θέλει να με προετοιμάσει για κάτι καλό. Το σκωτσέζικο ντους συνεχίζεται. Τα προηγούμενα βρισίδια έχουν σβήσει.

«Σάββα, έχω να σου πω κάτι. Ξέρεις, δεν είσαι στο Τζάνειο αλλά στον Ευαγγελισμό. Σε μεταφέραμε ναρκωμένο».

Όλα τα μέχρι τώρα συμπεράσματα δεν είχα τη δυνατότητα να τα συνδέσω, αλλά τώρα που το επιβεβαίωσε ο στρατηγός, το δέχομαι... και με κλειστά μάτια.

«Σου 'χω μια έκπληξη», συνεχίζει με χαρά, «θα σου φέρω τον πατέρα σου. Ήρθε και σε είδε όταν κοιμόσουν».

Μήπως δεν είναι τόσο κακοί τελικά; Έχει όμως τόσο πολύ εδραιωθεί η ιδέα ότι μ' έχουν κάπου απομονωμένο, χωρίς να το γνωρίζει κανείς, ώστε μου φαίνεται κάπως περίεργο να δω οποιονδήποτε δικό μου. Ακόμα κι αν μια τέτοια επίσκεψη αναιρεί την απομόνωση, αυτή η ιδέα έχει ριζωθεί βαθιά μέσα μου μέχρι τέλους.

Για την ώρα την επίσκεψη αυτή δεν μπορώ να τη δω σαν χαρά, γιατί αυτά τα συναισθήματα προϋποθέτουν κατανόηση της σπουδαιότητας μιας τέτοιας είδησης. Ούτε σαν διέξοδο μπορώ να τη δω, γιατί αυτό προϋποθέτει ύπαρξη λογικής. Μόνο χαίρομαι αντιγράφοντας τη χαρά του Σύρου. Ωραία, θα δω και τον πατέρα μου. Έχω να τον δω χρόνια – τον είχα δει πριν από δέκα μέρες – χαίρομαι. Η είδηση απαιτεί χαρά και η συνάντηση συγκίνηση.

Δεν αργεί να φανεί ο Σύρος και μου φωνάζει από μακριά, με τραγουδιστή φωνή, όπως ένας τσομπάνης από το απέναντι βουνό.

«Σάααββααα, ποιος είμαι εγώ;» και μονολογεί υπογραμμίζοντας την απάντηση. «Ο Στέλιος. Και ποιον σου 'φερα;» ξανατραγουδάει, «τον πατέρα σου». Συνεχίζει να τραγουδάει και να 'ρχεται χαρούμενος, όπως μας τραγούδαγε μικρούς κανένας θείος, όποτε γύριζε από την πόλη και μας έφερνε λουκούμι. Είναι φανερό ότι δεν απευθύνεται σε σαραντάχρονο, αλλά σ' ένα παιδί νηπιακής ηλικίας.

Έρχονται. Όσο πλησιάζουν αναρωτιέμαι τι πρέπει να αισθανθώ, γιατί δε μου 'ρχεται τίποτα. Ετοιμάζομαι από μνήμης για βουβή συγκίνηση μετά δακρύων, αλλά μόλις φτάνουν δίπλα μου ξεσπάω σ' ένα ηλίθιο, ασυγκράτητο γέλιο. Ο πατέρας μου, στα λίγα δευτερόλεπτα που κρατάει η επίσκεψη, προσπαθεί να με συνεφέρει. Ανοίγω την παλάμη, γιατί είμαι δεμένος, να τον χαιρετίσω, όμως μια χερούκλα σαν φτυάρι, προκειμένου να κρύψει τη ζημιά, τον προλαβαίνει πρώτη. Είναι ο Σύρος, που δέχεται ικανοποιημένος συγχαρητήρια.

Μάρτυρες

Γύρω στο '83

ΚΑΘΟΜΑΙ στο καβαλέτο και ζωγραφίζω. Μετά από πολλές περιπέτειες, κατέληξα σ' αυτό που γνωρίζω καλύτερα. Αγιογραφία. Η παράδοσή μας, η τέχνη ως συνέχεια της αρχαίας ελληνικής ζωγραφικής, με τρόπο και τεχνικές που μεταδίδονται από στόμα σε στόμα ανά τους αιώνες και αντανακλούν τις εσωτερικές ανάγκες κάθε γενιάς και εποχής.

Μια παράδοση, από τις απλές, λιτές τετράχρωμες τοιχογραφίες της κλασικής αρχαιότητας, που εξυμνούν τη φυσική ομορφιά, με τρόπο που μόνο κάτω από το πρίσμα της ιονικής φιλοσοφίας θα μπορούσε να ερμηνευτεί, ως τα φαγιούμ, που με μια ελπίδα μυστική αποτυπώνουν τη χαρά της ζωής, με το βλέμμα τους να φαντάζει σαν υπερκόσμια γέφυρα μεταξύ ζωντανών και νεκρών, ως την αγιογραφία. Την τέχνη που με τις αντιθέσεις, το έντονο

μεσημεριανό φως, την ανάστροφη προοπτική, τα ταπεινά χρώματα, αποκαλύπτει τους κανόνες ενός διαφορετικού κόσμου, τον οποίο δεν περιγράφει, αλλά με απλούς συμβολισμούς «ιστορεί», διδάσκει, κατευθύνοντας το νου σε μια εσωτερική αναζήτησης. Μια τέχνη φωτισμένη με κερί, κι όμως τόσο διαυγής.

Ζωγραφίζω με ηρεμία. Έχω μπροστά μου την εικόνα του Αϊ-Γιώργη. Την ίδια ώρα στην πατρίδα του την Παλαιστίνη, στο Λίβανο, δίπλα μας, στα προσφυγικά στρατόπεδα Σάμπρα και Σατίλα, ο Αριέλ Σαρόν σφάζει αμάχους. Εμείς εδώ καθόμαστε και φιλοσοφούμε, κάνουμε σχέδια, κριτικάρουμε εκ του ασφαλούς, νομίζοντας ότι όλα θα είναι όπως τώρα, επίπεδα και ομαλά. Κάποιοι, πολύ κοντά μας, δεν μπορούν να ονειρευτούν ούτε για την επόμενη στιγμή.

Ποιος άραγε θα μπορούσε να ξυπνήσει ένα πρωί και να πει, να αναφωνήσει: «Τι ωραίος που είναι ο κόσμος! Ας έμενε έτσι για πάντα!» αν δεν είναι κάποιος, που κερδίζει πάνω στο πτώμα αυτού του κόσμου. Σε μια γυάλινη δυτική ευημερία, στην «κοινωνία της αφθονίας», που για να επιβιώσει, να παραμείνει ανέγγιχτη πρέπει να τρέφεται ακατάπαυστα με πολέμους. Απαιτεί το σώμα όχι μόνο των αμάχων αλλά, πολύ χειρότερο, το αίμα νέων πάνω στην ακμή τους, πάνω στην πιο δημιουργική τους ηλικία, την ώρα που μπροστά τους ανοίγεται διάφανο το μέλλον. Άραγε, αν ζούσε στην εποχή

μας ο Θησέας, σε ποια χώρα θα αναζητούσε το Μινώταυρο;

Βλέπω ξανά τον Αϊ-Γιώργη. Τον ελευθερωτή των αιχμαλώτων και υπερασπιστή των φτωχών. Ο Περσέας, η Αριάδνη, η Μέδουσα, ένας μύθος ενσωματωμένος στο βίο του. Ο δράκος, που απαιτεί ανθρώπινη σάρκα για να συνεχίσει να υπάρχει, αντιμάχεται με λύσσα, γαντζωμένος πάνω στη χέρσα γη.

Τόσοι στρατηλάτες στις εικόνες, τόσα φονικά όπλα, τόσοι άγιοι μάρτυρες.

ΚΥΡΙΑΚΗ

7

Αναστροφή Ρόλων

Τα γραπτά μένουν

Μ' αφήσανε. Μπορώ να εκμεταλλευτώ το κενό για λίγο ύπνο. Θα ήθελα να βρίσκεται κάποιος, που να τον εμπιστεύομαι, δίπλα μου, όταν λείπουν, να μπορώ να κοιμηθώ ήσυχος, αλλά μ' αυτή την ακαταστασία μένω αναγκαστικά άγρυπνος, όσο αντέχω. Λαγοκοιμήθηκα λίγο, έχοντας πάντα το νου μου προς τη μεριά που στέκεται, όταν έρχεται, ο αστυνόμος Γιάννης, προς τα' κεί που κρύβονται οι χειρότερες απειλές. Μάλλον πίεζα στον ύπνο μου το αριστερό μάτι, γιατί πονάει. Δεν έχει ώρα που ξύπνησα και, σαν να περίμεναν στη γωνία, καταφτάνει το γνωστό ζευγάρι. Στρατηγός Στέλιος και αστυνόμος Γιάννης.

«Καλημέρα Σάββα, θέλουμε μερικά ακόμα συμπληρωματικά στοιχεία». Μπαίνει ο Σύρος κατευθείαν στο θέμα, με μια ρουτίνα δημοσίου υπαλλήλου, που κάνει το καθημερινό του ωράριο. Υποβολή

με απόλυτη φυσικότητα, είναι ίσως κι αυτή μέρος της ανακριτικής μεθόδου. Παρά την αρχική τους προσπάθεια, όμως, να φαίνονται φυσιολογικοί, σιγά σιγά οι ανακρίσεις φουντώνουν. Εκνευρίζονται περισσότερο γιατί δεν τους βγαίνει κάτι, παρά για να με τρομάξουν. Προσπαθούν κάποια στιγμή να θυμηθούν μια λεπτομέρεια από τις προηγούμενες μέρες. Πάνω στη διαμάχη, ακούω να λένε για κάποιο αρχείο, κάποια μαγνητοσκόπηση. Κάτι σαν χορδή έσπασε μέσα μου. Ίσως με την επίσκεψη του πατέρα μου, ίσως λίγο με τον ύπνο, δεν ξέρω, αλλά ξαφνικά είδα τον εαυτό μου σαν το πιο ελεεινό υποκείμενο στον κόσμο. Διαμαρτύρομαι έντρομος, σχεδόν κλαίγοντας.

«Τι... δηλαδή τα γράφετε; Τα μαγνητοφωνείτε όλα;»

«Γιατί, δε θέλεις να σε μαγνητοφωνήσουμε;»

«Μη με ξεφτιλίσετε άλλο, μη με κάνετε σκουλήκι. Πήρατε ό,τι πήρατε, τι άλλο θέλετε από μένα;»

«Μην κάνεις έτσι, δε θα τα δείξουμε πουθενά, δεν πρόκειται να βγουν στην τηλεόραση».

Με πιάνει κάτι σαν να ξυπνάω από εφιάλτη.

«Αφήστε με ήσυχο. Φύγετε. Εγώ τα 'κανα όλα, γράψτε το, γράψτε ό,τι θέλετε, αφήστε με να πεθάνω ήσυχος».

Παρατάνε τα χαρτιά και πέφτουν πάνω μου. Μιλάνε φωναχτά και χαμηλόφωνα, σ' όλους τους τόνους, πανικόβλητοι, ένας ένας και όλοι μαζί. Ξεχωρίζει η φωνή του Σύρου.

«Τρελός είσαι; Θα φορτωθείς όλη την ιστορία μόνος σου; Είκοσι εφτά χρόνια; Είσαι νέος άνθρωπος, ο καθένας θα πληρώσει ό,τι του αναλογεί. Φασόλια έφαγες, φασόλια θα πληρώσεις, αρνί έφαγες, αρνί θα πληρώσεις». Ακολουθούν κι άλλα τρανταχτά επιχειρήματα, που αδυνατώ να πιάσω τα νοήματά τους.

Συνεχίζουν με ό,τι βρέθηκε πρόχειρο, αλλά μια τόσο σοβαρή υπόθεση δεν μπορεί να αφεθεί στην τύχη όποιων επιχειρημάτων, γιατί η πειθώ δεν μπορεί να βασίζεται μόνο στα λόγια. Χρειάζεται βέβαια και η θεωρητική υποστήριξη, αλλά τον κύριο λόγο έχει η τεχνική βοήθεια. Απομακρύνονται άρον άρον, μέχρι να τους πουν πώς θα ξεπεράσουν αυτόν το σκόπελο, ή τη γκάφα, ώστε να ξαναμπεί το νερό στ' αυλάκι.

Η πραμάτεια του αστυνόμου Γιάννη...

Πέρασαν ώρες ως να ξαναφανούν. Μπαίνουν μέσα και ακροβολίζονται, όπως κάθε φορά, αλλά πάνε αντίστροφα. Ο Σύρος έρχεται αριστερά στο κεφάλι και ο αστυνόμος Γιάννης στα πόδια, δεξιά.

«Σάββα, σήμερα θα σου μιλήσει ο αστυνόμος Γιάννης», ενημερώνει ο στρατηγός, σαν ανώτερός του. Ο αστυνόμος Γιάννης βάζει τα χέρια πίσω και βηματίζει για λίγο στην εντατική σκεφτικός, προσπαθώντας να θυμηθεί την αρχή. Ξεροβήχει...

«Σάββα, πρέπει να βοηθήσεις τον εαυτό σου... στο χέρι σου είναι... μπορείς... υπάρχει τρόπος. Εμείς γνωρίζουμε... θα σου δείξουμε... υπάρχει και νόμος... να ξέρεις... εμείς για το καλό σου νοιαζόμαστε... Εγώ δεν... Εμείς δεν κερδίζουμε τίποτα... μόνο για σένα... ούτε ο στρατηγός... τώρα, μέσα στην ατυχία σου είσαι και τυχερός... πριν δεν υπήρχε... ξέρεις... μόνο στην Αμερική... αλλά ευτυχώς τον ψήφισαν κι εδώ... είναι σαν να έχει γίνει στα μέτρα σου... έχεις πολλές επιλογές... είσαι τυχερός... εδώ είναι και Ελλάδα, πιο εύκολα... θα μιλήσουμε κι εμείς... ότι βοήθησες... αν ήσουν στην Αμερική θα ήταν αλλιώς... σου δίνει πολλές δυνατότητες αυτός ο νόμος... Ο καινούργιος... μπορείς να έχεις προστασία σ' όλη σου τη ζωή... προστασία μάρτυρος λέγεται... όσους αστυνομικούς χρειαστείς... δε θα μπορεί να σου κουνηθεί κανείς... όπου πηγαίνεις, στο βουνό, στη θάλασσα... στην κρεβατοκάμαρα, στην τουαλέτα... θα είναι πάντα δίπλα σου και θα σε προστατεύουν».

«Κι αν δεν τους θέλω;» έχω μπει στο διάλογο από κεκτημένη ταχύτητα.

«Όταν δε θα τους χρειάζεσαι πια, μετά από χρόνια... θα είναι πιο πέρα και θα σε προστατεύουν διακριτικά. Και αν πάλι τους χρειαστείς, θα ξανάρθουν... Αλλά δεν υπάρχει μόνο αυτή η πρόνοια... Έχει και κάτι καλύτερο... μπορείς λέει ν' αλλάξεις ταυτότητα... να διαλέξεις άλλο όνομα... το λέει ο νόμος, αλήθεια λέω. Θα διαλέξεις κι ένα πολύ ωραίο

μέρος στην Αμερική... θα ζήσεις ήρεμος για πάντα... δε θα μάθει ποτέ κανείς πού βρίσκεσαι...».

Αναλύει τις επιμέρους λεπτομέρειες, ενώ φαντάζομαι ήδη τον εαυτό μου με βαρίδια στις τσέπες να κάνει παρέα στα ψάρια· οι φοβίες δε μεροληπτούν, λειτουργούν προς κάθε κατεύθυνση. Παρ' όλα αυτά, το μυαλό μου υποβάλλεται υπόγεια στο ρόλο που του καθορίζουν.

«Σιγά μην υπογράψουμε και συμβόλαιο», λέω, θεωρώντας ότι αρνούμαι, αλλά ουσιαστικά δεχόμενος τη λογική τους.

«Κοίταξε (look)... συμβόλαια δεν υπάρχουν... έχουμε όμως λόγο σαν άντρες... δεν υπάρχει καλύτερη εξασφάλιση: Σου ορκίζομαι στην αντρική και την αστυνομική μου τιμή. Έτσι δεν είναι στρατηγέ;»

«Έτσι, έτσι»

«Ο λόγος του στρατηγού είναι συμβόλαιο... και κάτι παραπάνω».

Μιλάει ώρα. Έχει χάσει τον αρχικό του ενθουσιασμό και τώρα σαν να τα λέει από υποχρέωση.

«Όταν θα μπεις σ' αυτό το πρόγραμμα...». Η φωνή του σιγά σιγά ξεθυμαίνει. Ούτε ο ίδιος πιστεύει αυτά που λέει. Συνεχίζει με αντιφατικά και αυτοαναιρούμενα επιχειρήματα. Ζητάει να βοηθήσω τον εαυτό μου. Λάθος εκτίμηση έχουν κάνει οι ψυχολόγοι τους, γιατί ερμηνεύουν τα πάντα κάτω από το πρίσμα της δικής τους κοινωνικής αντίληψης. Μιας κοινωνίας του καταναλωτή, που για να

λειτουργήσει χρειάζεται μόνο έναν νευρώνα. Αυτόν του Πάκμαν, που καταναλώνει μέχρι να καταναλωθεί. Δεν πρόκειται να χωρέσει ποτέ στο μυαλό τους, ότι κάποιος άνθρωπος μπορεί να κινηθεί από κάτι άλλο εκτός, από το προσωπικό όφελος. Δεν πρόκειται ποτέ να καταλάβουν τι είναι αυτό που οδηγεί κάποιον να θυσιάσει τη ζωή του για τους άλλους, να βάλει το δικό του συμφέρον τελευταίο, από τις πιο καθοριστικές γι' αυτόν μέχρι τις πιο καθημερινές πράξεις. Που αισθάνεται ενοχές και τύψεις, όταν χρειαστεί, ακόμα και κάτι αναγκαίο και απαραίτητο για τον εαυτό του. Γιατί κάποια πράγματα είναι ριζωμένα τόσο βαθιά, τόσο στέρεα, που δεν μπορεί να τα κλονίσει κανένα ψυχοτρόπο, είτε προνόμιο είτε φάρμακο.

«... Κι όσο γι' αυτό που λέγαμε πριν...» συνεχίζει τη φλυαρία, προσπαθώντας να φέρει την κουβέντα κάπου. Δεν ξέρω ποιος είχε τη φαεινή ιδέα να τον βάλει να παζαρεύει μεταμεσονύχτια, με αντάλλαγμα μάλιστα μια τόσο δελεαστική πρόταση: Ισόβια εξορία και απομόνωση σε μια χώρα της αρεσκείας τους. Μου έχουν καταστρέψει όλες τις λειτουργίες του εγκεφάλου, έχουν κάνει ανακατάταξη, έχουν βραχυκυκλώσει τα πάντα και στο τέλος, καταφεύγουν σε μεθόδους, που θα έπειθαν δύσκολα ακόμα και οικονομικούς μετανάστες. Πόσο χαμένο κορμί μπορεί να καταντήσει κάποιος, ώστε να θέλει να ξεκοπεί οριστικά και αμετάκλητα από τις ρίζες του; Πόσο τομάρι πρέπει να γίνει; Ίσως αυτό επιδι-

ώκουν να με κάνουν, για να ολοκληρωθεί η μέθοδος, για να μην υπάρχει επιστροφή.

...που έπεσε στο κενό

«Όσο βέβαια για τη δική σου προσφορά...». Έχει μπει από ώρα στα ανταλλάγματα, αρχίζει η επαιτεία. «...Τα μέλη... πρέπει να βρούμε τα μέλη... μπορείς να μας βοηθήσεις... όχι εμάς, τον εαυτό σου».

Παρότι παρασύρομαι και υποβάλλομαι σ' έναν τόσο χαμένο διάλογο, ενστικτωδώς προσπαθώ να κερδίσω χρόνο. Αυτό έχει γίνει μια αυτόματη λειτουργία.

«Αυτό δεν είναι τόσο απλό, χρειάζεται έρευνα, τουλάχιστον δύο χρόνια, μ' αυτά που ξέρω. Μέχρι την Ολυμπιάδα. Θα σας κάνω πολύ ωραία σκίτσα, είμαι αγιογράφος, αλλά πρέπει να γίνω καλά». Και συνεχίζω με ένα ασυγκράτητο παραμιλητό, με ένα μονόλογο παραλήρημα, που στην πραγματικότητα, όπως και ο προηγούμενος, έγινε όχι μ' αυτόν τον ειρμό, αλλά πετώντας από φράση σε λέξη, συγχωνεύοντας προτάσεις σε μία, πηδώντας από νόημα σε έννοια και με διακεκομμένες μισές λέξεις, ασυνάρτητες.

Όσο διάστημα μιλάω, ο αστυνόμος Γιάννης αδυνατεί να μπει στην κουβέντα. Δεν ξέρει πώς ν' αντιδράσει, τον πιάνει απελπισία. Άλλοτε πάει να νευριάσει, αλλά σταματάει απότομα, κι άλλες φορές

νομίζω ότι κοντεύει να κλάψει από αγανάκτηση. Άλλοτε πάλι νομίζει ότι τον δουλεύω, αλλά βλέπει ότι τα λέω σοβαρά. Τελικά με κοιτάει σκεφτικός, περιεργάζεται το πρόσωπό μου. Ίσως διακρίνει μέσα στο ημίφως μια βαθιά ειλικρίνεια σ' αυτά που λέω και καταλαβαίνει ότι έχει να κάνει με ηλίθιο.

«Καλά όλα αυτά, αλλά τι μπορεί να γίνει τώρα;».

Μοιάζει χαμένος, τόση ώρα μιλάει κι είναι αβέβαιο, αν τα λόγια του καταλήγουν κάπου. Είμαι στον κόσμο μου, ή μάλλον σ' αυτόν που με στείλανε. Όχι χωρίς λόγο. Μια απάντηση παίρνει, για τα σημεία συνάντησης. Είναι απ' αυτές που μόλις πω μετανιώνω, παρότι, στα μέρη που γνωρίζω, δεν πρόκειται να πατήσει κανείς.

«Για την ώρα, το μόνο που ξέρω είναι τα σημεία ραντεβού. Αν τα παρακολουθούσατε...».

Αλλά κι αυτό του φαίνεται μακρινό.

«Άσ' τα αυτά, αυτά είναι "μαλλί για να γνέσουμε", εμείς θέλουμε διευθύνσεις, τηλέφωνα, ονόματα. Ξέρεις;»

«Όχι, μόνο σκίτσα, αλλά πρέπει να γίνω καλά».

«Όσο γι' αυτό... θα σε κάνουμε εμείς καλά. Ό,τι πούμε στους γιατρούς... σούζα, να ευχαριστείς το στρατηγό. Αυτός τα κανόνισε όλα. Αυτός σ' έφερε εδώ, στο καλύτερο νοσοκομείο, αυτός σου βρήκε τους καλύτερους γιατρούς, καθηγητές. Μίλησε και με τον υπουργό, του είπε ό,τι χρειαστεί. Ακόμα και στην Αγγλία να χρειαστεί να πας, θα σε πάμε. Δωρεάν».

Με το τελευταίο υπονοούσε και απειλή, αλλά δεν το κατάλαβα, ούτε όταν μου είπε την παρακάτω, φαινομενικά ασύνδετη, ιστορία.

«Σε μια χώρα της Λατινικής Αμερικής πριν από λίγα χρόνια κάνανε μια συμφωνία για συνομιλίες, η κυβέρνηση με δεκαοχτώ αντάρτικες ομάδες. Και ξέρεις τι έγινε μετά; Μάζεψαν σ' ένα αεροπλάνο τους δεκαοχτώ αρχηγούς και όπως περνούσαν πάνω από τη ζούγκλα, έναν έναν τους φύτευαν».

Μου δείχνει τον τρόπο με το χέρι.

«Έναν... δύο... τρεις...» και γελάει χαιρέκακα, ενώ απομακρύνονται με το Σύρο.

Η κουβεντούλα για σήμερα έλαβε τέλος.

ΔΕΥΤΕΡΑ

8

Ξεκαθάρισμα Λογαριασμών

Εκκρεμείς υποθέσεις

Οι δύο γνώριμες σκιές κατέφτασαν πάλι. Ξεχωρίζουν, γιατί οι ανθρωπομορφικές παραισθήσεις, τελευταία, έχουν σχεδόν εκλείψει. Τώρα χάνεται σιγά σιγά κι ο πίνακας με τα ψευδώνυμα, αλλά ευτυχώς, δε με ρωτάνε πια. Σήμερα έχουμε διαφορετικό μενού. Αγνοούν επιδεικτικά τη χθεσινή αποτυχία και κάνουν σαν ν' αρχίζουν από κάπου, που είχαμε μείνει. Ο Σύρος έχει πάρει ξανά την αρχική του θέση, δίπλα στο κρεβάτι.

«Έχω τον κατάλογο με τους ΑΩΕΜ», ακούγεται να λέει ο αστυνόμος Γιάννης.

«Τι είναι το αοέμ;»

«Άγνωστος Ωρολογιακός Εκρηκτικός Μηχανισμός», μου εξηγεί με καμάρι. «Έτσι τους αποκαλούμε εμείς. Σήμερα θα τακτοποιήσουμε τις ορφανές βόμβες».

Μιλάει φωναχτά, πιο πολύ για να παινευτεί,

παρά γιατί δεν ακούω. Τις ανακρίσεις αναλαμβάνει ο Σύρος.

«Πότε ήρθες στην Αθήνα;»

«Κάπου το '81... νομίζω μετά τις εκλογές».

Συμβουλεύεται κι αυτός τους καταλόγους. Μου περιγράφει διάφορες εκρήξεις. Όλες μου φαίνονται ίδιες, σαν τους Κινέζους. Διαβάζει ημερομηνίες, περιοχές, χρονολογίες, διευθύνσεις, τράπεζες, εταιρείες, οργανισμούς, αριθμούς αυτοκινήτων. Όλα μοιάζουν ένα συνονθύλευμα. Κάτι «πιθανόν», κάτι «ίσως», κάτι «δε νομίζω» ή «δε θυμάμαι», είναι τόσο αόριστα, αλλά η επιπολαιότητα και η βιασύνη τους, τα προσαρμόζει ανάλογα. Δεν είναι ευχαριστημένοι, αλλά θέλουν να κλείσουν όπως όπως την υπόθεση. Ίσως και να πιέζονται να προχωρήσουν στη νομιμοποίηση των ανακρίσεων.

Παρατάνε τους ΑΩΕΜ και πιάνουν κάτι μακριά φύλλα χαρτί, σαν εφημερίδες.

«Λοιπόν, έχουμε και λέμε, Εθνική Τράπεζα»

«Βόμβα και στην Εθνική;»

«Όχι, τώρα θα τακτοποιήσουμε τις ληστείες»

«Όλα αυτά τα χαρτιά; Μήπως είναι πολλές;».

Οι κατάλογοι είναι τεράστιοι. Δεν είχα φανταστεί ότι υπάρχουν τόσες ανεξιχνίαστες ληστείες. Τόσες μέρες, δεν ενδιαφέρθηκαν γι' αυτές καθόλου. Ούτε τώρα δείχνουν κάτι διαφορετικό. Το κάνουν από αγγαρεία ή τουλάχιστον χωρίς να ελπίζουν σε κάποια βοήθεια.

Ο αστυνόμος Γιάννης ταξινομεί τους καταλόγους.

Έναν τεράστιο για κάθε χρονιά και κάθε τράπεζα. Εθνική, Εμπορική, Εργασίας, Ιονική, Ταμιευτήρια, Ταχυδρομεία. Τα διαβάζει με αλφαβητική σειρά επί τροχάδην.

Κυλάει η νύχτα και οδεύουμε προς το ξημέρωμα. Έχουν περάσει από την εντατική τρισεκατομμύρια κι ακόμα διαβάζει.

«... τρία εκατομμύρια... τέσσερα... τρία διακόσια... τρία... έξι τετρακόσια... μμμύρια... μμ... σαράντα πέντε εκατομμύρια. Όπα, εδώ είμαστε...».

Ηευθύνη

Κοντά στο '85

ΓΥΡΙΖΩ στο σπίτι. Τον τελευταίο καιρό, μένω δίπλα στο λόφο με τα πεύκα. Έχω δουλειά χωρίς αφεντικό. Ζωγραφική, εικόνες, δημιουργία με το αζημίωτο. Κι ένα διαμέρισμα διαμορφωμένο όπως το θέλω. Επισκέπτομαι τα μουσεία και τις εκθέσεις, πάω στα στέκια των καλλιτεχνών, έχω καλούς φίλους. Έρχονται στο εργαστήρι, συζητάμε επί παντός επιστητού και το βραδάκι πάμε σε καμιά ταβέρνα. Τι άλλο θέλω; Είμαι νέος, υγιής, έχω ωραίο σπίτι, καλή δουλειά, ανεξαρτησία. Δεν έχω ανάγκη κανέναν.

Μήπως όμως οι άλλοι;...

Ανεξαρτησία ή μοναξιά ή αποξένωση ή ατομισμός. Δουλεύω με χρώματα και η ζωή μου μοιάζει τόσο άχρωμη. Έχω φτιάξει ένα μικρόκοσμο κι έχω κλειδωθεί μέσα. Τον περιφρουρώ από τους παρείσακτους, τον σκουπίζω, τον συγυρίζω και πετάω τα

σκουπίδια στο γείτονα. Πού αρχίζει και πού τελειώνει το παράλογο; Κάποτε θα μου ζητήσει εξηγήσεις.

Μια πυρκαϊά στο δάσος, πριν δέκα χρόνια στη Φλώρινα, νομίζω ότι καίει ακόμα. Αρμόδιοι και μη έχουν πέσει με αυτοθυσία στις φλόγες. Το αίσθημα της προσφοράς διαφαίνεται στο πρόσωπό τους. Κανείς τους δεν πρόσεξε δυο πιτσιρίκια, που αγωνίζονται με μανία ανάμεσα στους μεγάλους. Όμως τους ξεπερνάνε όλους. Γι' αυτά δεν είναι προσφορά, αλλά μοιάζουν να το χρωστάνε στον εαυτό τους. Το πείσμα κι η αγωνία τους ξεπερνάει κάθε όριο. Τόσο μικρά αλλά και τόσο υπεύθυνα γιατί, πολύ απλά, πριν λίγο παίζαν εκεί κοντά με τα σπίρτα. Αν σκεφτόμασταν κι εμείς σαν να είχαμε κάνει οι ίδιοι τη ζημιά, πόσο διαφορετικά θα ήταν όλα.

Βρίσκομαι δίπλα, πολύ κοντά, μπορώ να βοηθήσω κι όμως δεν αντιδρώ. Όλο μου το ενδιαφέρον περιορίζεται στην παρατήρηση και την κατανόηση του προβλήματος, ξεχνώντας το ίδιο το πρόβλημα. Προσλαμβάνω το θέαμα σαν εικαστική παρέμβαση στο χώρο, φιλοσοφώντας ανέξοδα. Κάποιο δέντρο, πιο 'κεί, το καίει η δική μου αναισθησία.

Δεν ξέρω ποιος είναι μεγαλύτερος εμπρηστής· εκείνος που έβαλε τη φωτιά ή αυτός που βλέπει αδρανής τον κόσμο να καίγεται.

ΤΡΙΤΗ

9

Μετακόμιση

Η σωστή προετοιμασία...

Ήρθαν και σήμερα οι οφθαλμίατροι. Στην αρχή έρχονταν ένας ένας και όχι πολύ τακτικά, αλλά συμπτωματικά ίσως, από τότε που είπα για σκίτσα έρχεται κάθε μέρα ολόκληρη ομάδα. Μάλλον τους έστειλε κι αυτούς ο Σύρος.

«Έρχεται ο στρατηγός».

Πάλι ο προάγγελος. Φτάνουν μαζί με τον αστυνόμο Γιάννη, πάνε πάντα μαζί. Ο Σύρος έχει κέφια.

«Σάββα, σου 'χω καλά νέα. Η υγεία σου πάει όλο και καλύτερα. Επιτέλους, θα βγεις από την εντατική! Σήμερα θα σε ανεβάσουμε πάνω, σε κανονικό θάλαμο».

Είναι η πρώτη φορά που με ενημερώνουν για την υγεία μου, μετά τόσες μέρες. Ευτυχώς το αναλαμβάνει ο πιο αρμόδιος. Ο αρχηγός της αντιτρομοκρατικής, μαζί με τον υπασπιστή του. Τουλάχιστον μοιάζει αισιόδοξος.

Χάρηκα. Όχι για την υγεία, ποιος την υπολογίζει αυτήν τέτοια ώρα. Για την απομόνωση. Ωραία! Θα είμαι σε θάλαμο με άλλους αρρώστους, θα μπορώ να μιλάω με κάποιον, θα 'ρχονται οι συγγενείς να μου λένε τα νέα, θα ακούω ραδιόφωνο. Και το κυριότερο... θα δω ΦΩΣ.

Η χαρά μου δεν κράτησε πολύ. Μαύρες σκέψεις αρχίζουν να φτερουγίζουν στο μυαλό μου, σαν νυχτερίδες. «Και στην Αγγλία να χρειαστεί να πας, θα σε πάμε». Δεν πάω σε όροφο, αλλά στο εξωτερικό. Μπορεί και σε όροφο, αλλά για να με πετάξουν ένα βράδυ από το παράθυρο και να πουν ότι αυτοκτόνησα. Θα είναι κοντά και η ταράτσα. Μπορεί να κατέβουν με σχοινιά οι Αμερικάνοι να με φάνει και μετά να πάνε να δικαστούν στη χώρα τους. Όχι, εμένα θα πάνε στην Αμερική, να εκδικηθούν για την εικοσιεφτάχρονη ανικανότητά τους. Ή στον πάτο του Αιγαίου. Όσο με κρατάνε εδώ απομονωμένο, μέχρι να μάθει ο κόσμος, να γράψουν οι εφημερίδες το όνομά μου, πού βρίσκομαι, μπορούν να με κάνουν ό,τι θέλουν.

«Και όπως περνούσαν από τη ζούγκλα, έναν έναν τους φύτευαν», σαν ν' ακούω τη φωνή του αστυνόμου Γιάννη και το σατανικό γέλιο του αντηχεί στους διαδρόμους του νοσοκομείου.

Αμίλητοι και βιαστικοί έρχονται να με ετοιμάσουν για τον όροφο. Είναι πολλοί. Το κρεβάτι γίνεται φορείο, κουμπώνουν, ξεκουμπώνουν, αλλάζουν τα βύσματα, το μόνιτορ. Βάζουν στα πόδια μου ένα

φορητό με μπαταρία. Πιο πάνω, δίπλα στο χέρι, μια φιάλη οξυγόνου. Πάνω από το κεφάλι το στήριγμα με τους ορούς. Όσο για τα σχοινιά και τους ιμάντες, τώρα που η βούληση είναι αλυσοδεμένη, περισσεύουν. Απαλλάχτηκα απ' αυτά και παρ' όλο που είμαι πάλι στριμωγμένος και μπερδεμένος με τα καλώδια και τα σωληνάκια, είναι μεγάλη ανακούφιση. Που όμως δεν κράτησε για πολύ. Δεν ξέρω πόση ώρα αυτονομίας έχουν τα μηχανήματα, αλλά είμαι συσκευασμένος για οπουδήποτε. Όλοι γύρω μου είναι άγνωστοι και σαν να μην έφτανε αυτό, μέσα στα μέτρα που παίρνουν, είναι να μου κουκουλώσουν το κεφάλι, να μη βλέπω τίποτα. Έχω αρχίσει ήδη μέσα μου την αντίστροφη μέτρηση.

«Ο Στέλιος εδώ είναι;»

«Κάπου εδώ γύρω είναι. Ελέγχει τη διαδρομή. Θα έρθει σε λίγο»

«Εσύ, από τα παιδιά του είσαι;»

«Ναι, ναι».

Αργεί. Και όσο αργεί να φανεί, με πιάνει πανικός. Θα με παραδώσουν στους Εγγλέζους και τότε θα επιστρέψω όπως τα Ελγίνεια. Όσο ακούω το στρατηγό είμαι ακόμα στην Ελλάδα και κάτι μπορεί στο τέλος να κουνηθεί, κάποια διαμαρτυρία. Τέτοιες ώρες δεν έχω τα περιθώρια να μην πιστέψω και μια προηγούμενη υπόσχεση του στρατηγού, που τότε την εξέλαβα ως απειλή.

«Μίλησα», μου είπε σοβαρός, «και σου μεταφέρω ο ίδιος, προσωπικά, διά στόματος πρωθυπουρ-

γού, ότι δεν πρόκειται να εκδοθείς σε ξένη χώρα, ούτε εσύ, ούτε κάποιος άλλος».

Δεν ξέρω κατά πόσο ο λόγος του είναι συμβόλαιο ή αν μια διαβεβαίωση πολιτικού είναι αδιάψευστη, αλλά εφόσον δεν υπάρχει τίποτα άλλο στον ορίζοντα, δεν έχω τη νοητική πολυτέλεια για οτιδήποτε, εκτός από το να τρέφω γι' αυτό μια μικρή ελπίδα. Αν και όπως φαίνεται, το μόνο βέβαιο είναι ότι έχει μπει ήδη σαν θέμα και η περίπτωση έκδοσης.

...και το «νοσοκομειακό» περιβάλλον

«Εδώ είμαι Σάββα, μη φοβάσαι», ο Σύρος σηκώνει λίγο το σκέπασμα. «Χλωμός μου φαίνεσαι».

Έχω γίνει σαν πανί από το φόβο. Οδεύω για το τελευταίο μου ταξίδι, ο όροφος, η ταράτσα, η έκδοση, όλα καταλήγουν στο ίδιο τέρμα.

«Είναι ψηλά εκεί που πάμε;»

«Ψηλά είναι, μην ανησυχείς, το μέρος είναι φρούριο».

Δεν ερμήνευσε σωστά τη σκέψη μου.

«Μήπως βλέπει προς την Εγγλέζικη Πρεσβεία;».

Έχω χάσει το μπούσουλα. Ενώ μεταξύ Πρεσβείας και Ευαγγελισμού παρεμβάλλεται ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο, φαντάζομαι ότι είναι δίπλα δίπλα και μάλιστα το νοσοκομείο προς την πλευρά του Συντάγματος. Έχουν ταρακουνηθεί στο μυαλό μου οι χάρτες.

«Μη φοβάσαι, όλα είναι υπό έλεγχο».

Δεν μου αποκαλύπτει όροφο, προσανατολισμό ή άλλες λεπτομέρειες κι αυτό είναι ύποπτο. Όσο επιμένω, τόσο πιο συγκεχυμένες απαντήσεις παίρνω, μέχρι που ξεκινάει το ταξίδι.

«Θα πάμε πρώτα για μια εξέταση για τα μάτια. Θα σε βάλουμε μέσα σ' ένα μηχάνημα και θα κλείσουμε την πόρτα».

Νάτο! Ακόμα δεν ξεκινήσαμε και άρχισαν οι παρακάμψεις, το 'λεγα εγώ. Θα κλείσουν και την πόρτα. Όταν ανοίξει, ποιος ξέρει πού θα βρίσκομαι. Σαν τον Κάρλος, που κοιμήθηκε στο Σουδάν και ξύπνησε στη Γαλλία. Το μαγικό κουτί.

«Ο Στέλιος εδώ είναι;»

«Εδώ, εδώ είμαι...».

Για την ώρα, γίναν πράγματι όπως τα είπαν. Αξονική Τομογραφία και μετά πάμε προς το θάλαμο.

«Δολοφόνε...», ξεφωνίζει παπαγαλίζοντας κάποιος με βραχνή φωνή που βγαίνει απ' το στομάχι, όπως οι φαντάροι στην αναφορά, που ταλαιπωρούνται για να πούνε όνομα και βαθμό.

«Τι είπε;» ρωτάω γιατί είμαι κουφός και μου μοιάζει σαν «νοσοκόμε...», αλλά δεν ταιριάζει το ύφος.

«Άσ' τον, άσ' τον, μην ασχολείσαι», λέει ο Σύρος σε τόνο εμπιστοσύνης, σαν αυτούς που πουλάνε ρολόγια κάλπικα στις ταβέρνες. «Αυτά είναι δική μας δουλειά, θα σε προστατέψουμε απ' όλους αυτούς».

Καλή η σκηνοθεσία, θα έλεγα, αλλά για τους

σκηνοθέτες. Όχι γι' αυτούς, που βάλαν κάποιον να σπάσει τον κλοιό απόρθητου νοσοκομείου, για να πουν ότι με προστατεύουν.

Φτάσαμε στο θάλαμο. Μου ξεσκεπάζουν το πρόσωπο. Δεν έχω δει πιο λαμπερό φως και με τόσες αντανακλάσεις. Ποτέ δεν είχα φανταστεί ότι ο ήλιος έχει τόσες πολλές ακτίνες. Έχω μείνει έκθαμβος.

Δίπλα μου, δυστυχώς, δεν υπάρχει άλλος άρρωστος, η ίδια απομόνωση. Το δωμάτιο είναι γεμάτο μηχανήματα. Βγήκα από την εντατική, αλλά αυτή βγήκε πριν από μένα και εγκαταστάθηκε εδώ πρώτη. Με συνδέουν πάλι. Όλα ίδια κι απαράλλαχτα όπως κάτω. Εκτός από τη μάσκα οξυγόνου, που αντικαταστάθηκε από δύο γυαλάκια στη μύτη, για να μείνει ελεύθερο το στόμα. Και τα σχοινιά. Δεν υπάρχουν σχοινιά, ούτε ιμάντες. Έχουν εκπληρώσει την αποστολή τους.

Ανοίγουν, τέλος, τους ορούς με τα καινούργια φάρμακα και φεύγουν. Αρχίζει σιγά σιγά να σκοτεινιάζει ο τόπος, εκατομμύρια βελόνες με τσιμπάνε σ' όλο μου το σώμα, ανεβαίνουν προς το λαιμό. Καίγομαι. Μόλις έχει μπει ο Σύρος με τον αστυνόμο Γιάννη. Είναι χαρούμενοι.

«Αέρα...» φωνάζω. Τους κόβεται απότομα η φόρα και με κοιτάνε σαν ξόανα. Χάνομαι και ξέρουν ότι βάλανε κι αυτοί το λιθαράκι τους. Έχουν στ' αλήθεια φοβηθεί.

Πέφτουν πάνω μου τρία τέσσερα άτομα και σε λίγο τα συμπτώματα υποχωρούν. Ποτέ δεν θα μάθω

την αιτία.

«Σα στερεοφωνικός ήχος είσαι».

Το χιούμορ κι η αμηχανία του Σύρου, που μπήκε πάλι να επιθεωρήσει και με βρήκε γεμάτο καλώδια και σωληνάκια.

ΤΕΤΑΡΤΗ

10

Η Αποκάλυψη

Ειδικός θάλαμος

Περιεργάζομαι το χώρο. Τώρα ξεχωρίζω τη μέρα και τη νύχτα από το φως. Κοιτάω τη φορά των ακτίνων το πρωί, προσπαθώ να προσανατολιστώ. Ο θάλαμος είναι σιδερόφρακτος. Πόρτες, παράθυρα, παντού κάγκελα. Μηχανήματα, καλώδια, σωληνάκια, ακριβές αντίγραφο της εντατικής. Όλα ίδια, ακόμα και οι δύο σκιές-φύλακες απέναντί μου κάθονται χωρίς μιλιά στις καρέκλες. Ό,τι ώρα κι αν κοιτάξω – πρωί, μεσάνυχτα – είναι εκεί.

Έχει περάσει μια βδομάδα, ίσως παραπάνω και δεν ήρθε κανείς να με δει. Αποκλεισμός. Δεν κινείται φύλλο, τόσο που πιστεύω ότι έχουν κρύψει το περιστατικό με τη βόμβα και δεν πρόκειται ποτέ να μάθει κανείς γι' αυτά που συμβαίνουν εδώ. Θα βρίσκομαι στα νύχια τους μέχρι να αποσπάσουν τα κομμάτια που χρειάζονται. Ό,τι περισσέψει θα πεταχτεί και δε θα βρεθεί ποτέ. Αν μάθαινα μια είδη-

ση... κάτι απ' έξω, οτιδήποτε...

Βράδιασε. Η καθιερωμένη ώρα των ανακρίσεων. Χθες, που έφτασα στο χείλος του θανάτου, πρώτη φορά που δεν έγιναν. Σήμερα δεν έχουν κανένα λόγο να καθυστερούν. Κάτι τα κοκτέιλ, κάτι αν διαρρεύσει ότι με κρατάνε και με ανακρίνουν, κάτι αν δεν αντέξω και με χάσουν, πρέπει να βιαστούν προτού συμβεί καμιά κακοτυχία και δεν προλάβουν να μετασκευάσουν το «ατάκτως ερριμμένο» υλικό σε μια – σύμφωνα πάντα με τις δυνατότητές τους – στρωτή συναρμολόγηση και οπωσδήποτε μέσα σε μια νομιμοφανή διαδικασία. Για να γίνει αυτό χρειάζεται η αυστηρή επιτήρηση των ανακρίσεων κάτω από το άγρυπνο – και μεταμεσονύχτια – μάτι του νόμου. Που δεν αργεί, έρχεται.

Ένας εισαγγελέας υπό-δειγμα...

«Σάββα, σου επεφύλαξα μία ακόμη έκπληξη».

Είναι ο Σύρος, που μπαίνει σχεδόν με πιρουέτες, υπερβολικά χαρούμενος, σαν να ξόφλησε μόλις το καταναλωτικό του δάνειο.

«Πρόκειται για το Γιάννη», συνεχίζει. «Ξέρεις, δεν είναι αστυνόμος, αλλά ο εισαγγελέας Διώτης».

Το λέει και γεμίζει το στόμα του, λες και τρώει μπακλαβά.

«Αυτός θα σε βοηθήσει σ' ό,τι χρειαστείς».

Κλείνει το σόου και φεύγει όπως ήρθε. Δεν αισθάνομαι τίποτα. Ούτε απατημένος, ούτε ικανοποιημένος, ούτε ανακούφιση, ούτε χαρά, ούτε βάρος, ούτε φόβο, αλλά για να χαίρεται ο στρατηγός θα είναι κάτι καλό. Δεν μπορώ να φανταστώ καμία επίπτωση ή διευκόλυνση, που θα μπορούσε να έχει μια παρουσία εισαγγελέα. Αυτό που καταλαβαίνω σίγουρα είναι ότι δύο καλοί κύριοι έρχονται τα βράδια και μου κάνουν παρέα.

Πέρασε το ακαδημαϊκό τέταρτο και έρχονται μαζί με τον Διώτη. Πλησιάζει στο κρεβάτι και μου δίνει το χέρι.

«Συγχαρητήρια», λέει χωρίς να υπάρχει λόγος κι αμέσως διευκρινίζει, «ξέρεις εγώ δε δίνω εύκολα το χέρι», για να ακολουθήσουν οι αυτοσυστάσεις.

«Είμαι ο εισαγγελέας Διώτης. Δε με ξέρεις από τις εφημερίδες, γιατί τους έδωσα μόνο μια μικρή φωτογραφία, απ' όταν ήμουν φοιτητής». Γελάει πονηρά, για να τονίσει την προνοητική του ικανότητα. «Τώρα βέβαια έχω κάνει λίγο κοιλίτσα, αλλά έτσι που με βλέπεις, στο στρατό ήμουν στις ειδικές δυνάμεις. Για πότε ανέβαινα το δίχτυ!... Και τις γέφυρες με τα σχοινιά... Ο καλύτερος σκοπευτής».

Όσο για το τελευταίο, από την απόσταση που σημάδευε το κεφάλι μου, νομίζω δεν του ήταν χρήσιμο. Έφτασε και στις γραμματικές του γνώσεις.

«Εγώ διάβαζα και εξωσχολικά βιβλία. Όταν ήμουν φοιτητής, διάβασα τον Πεταλούδα. Πήγαινα θυμάμαι για φαΐ και μετά τρέχοντας στο σπίτι, για να το τελειώσω. Όταν είδα την ταινία... τι να σου

πω, απογοητεύτηκα, καμία σχέση». Κάνει κριτική και διαλέγει άλλον πρωταγωνιστή. Συνεχίζει με την εισαγγελική του καριέρα.

«Πήγα και στην Γαλλία να ανακρίνω τον Κάρλος. "Ρε συ, τι είναι τούτος", είπα. Έδωσα το όνομά του στο σκύλο μου».

Δεν ξέρω αν εδώ υποτιμάει τον αντίπαλο ή αν έχει ένα σκύλο για να τον δέρνει. Κάτι σαν βουντού. Και φτάνει μέχρι την πιο πρόσφατη επιτυχία του.

«Εγώ είμαι, ξέρεις, ο βασικός εισηγητής του νέου αντιτρομοκρατικού νόμου. Έχει πολλά θετικά στοιχεία. Ένα που θυμάμαι καλά, γιατί εγώ το πρότεινα, είναι για τις γυναίκες των μελών. Ακόμα και να γνωρίζουν κάτι για τη δράση του συζύγου τους, δεν διώκονται». Με κοιτάει να δει τις αντιδράσεις μου. Δεν μπορώ να πω με σιγουριά αν ψαρεύει ή αν καμαρώνει την ευφυΐα του. «Θα φέρω αύριο να σου αναλύσω ένα ένα τα άρθρα», συνεχίζει. «Τον έχεις υπόψιν; Έχει δημοσιευτεί».

«Αυτός ο νόμος που μου περιέγραψες κάτω σαν αστυνόμος Γιάννης; Αυτός είναι;».

Το είπα αυθόρμητα και με κάθε ειλικρίνεια, αλλά αυτός το πήρε στραβά.

«Καλά, καλά, θα τον έχω αύριο μαζί μου».

Το προσπέρασε όπως όπως, για να φτάσει στο κυρίως θέμα. Στον πόνο του όσα χρόνια βρίσκεται σ' αυτό το πόστο και το μόνιμο παράπονό του εναντίον της Οργάνωσης.

«Δεν μπορώ να καταλάβω πώς τα καταφέρνατε

τόσα χρόνια. Κάθε φορά που κάνατε μια ενέργεια, μου καθόταν στο λαιμό. Με πετυχαίνατε στο τραπέζι. Το χειρότερο βράδυ της ζωής μου ήταν με τη ρουκέτα στο σπίτι του Γερμανού πρέσβη. Μόλις είχαν έρθει τα ψάρια, χτυπάει το τηλέφωνο. Τα πλήρωσα και έφυγα νηστικός. Και ήτανε μάλιστα ειδική παραγγελία. Εγώ δεν τρώω ψάρια του ατλαντικού, γιατί έχουνε, να ξέρεις, βαρέα μέταλλα. Τελικά δεν πρόλαβα να βάλω μπουκιά στο στόμα μου...».

«Θα σου χρωστάω ένα γεύμα μόλις μπορέσω», του λέω, συμπονώντας τον πραγματικά, προκειμένου να απαλύνω τη συμφορά του.

«Τι να το κάνω τώρα; Το ζήτημα είναι ότι πείναγα μετά όλη νύχτα».

Είναι και εκλεκτικός, εμείς που ζούσαμε με σάντουιτς και τυρόπιτες τι ήμασταν; Πάντως, όπως τον κόβω τώρα στο φως και κρίνοντας από τις οριζόντιες διαστάσεις, το δύσκολο για την Οργάνωση θα ήταν να τον βρει σε στιγμές εκτός τραπεζιού.

Κι όλα τα ίδια μένουν

Αποχωρούν άλλη μια φορά, για τη γνωστή καθοδήγηση. Ο Διώτης νομίζω θα τσιμπήσει και κάτι. Όταν είναι έτοιμοι, επιστρέφουν μαζί με τον αστυνόμο Φώτη.

«Κι αυτός εισαγγελέας είναι;» ρωτάω.

«Όχι, απαγορεύεται δύο εισαγγελείς. Αυτός εί-

ναι ο Φώτης Παπαγεωργίου.

Ξεκίνησε ήδη να με προστατεύει από τις παρανομίες. Κάθισαν με την ίδια διάταξη γύρω στο κρεβάτι. Ο Διώτης αριστερά στο κεφάλι – δεν μπορώ να καταλάβω για ποιο λόγο είναι απαραίτητη αυτή η θέση – δίπλα του ο Παπαγεωργίου με τα χαρτιά και δεξιά ο Σύρος για τις ανακρίσεις. Τίποτα δεν άλλαξε. Μια σκηνή déjà vu, σαν να την έχω ξαναζήσει άπειρες φορές. Ίδια, είτε με την παρουσία, είτε με τη μεταμφίεση του νόμου. Μόνο που ταυτόχρονα με την αποκάλυψη του παρενδυσία και της συντεταγμένης πολιτείας, ανάβουν και τη λάμπα.

Ξημερωθήκαμε στις ανακρίσεις. Δεν έχω αντιπαθήσει τόσο πολύ κάποιον όλες αυτές τις μέρες, όσο αυτόν τον Παπαγεωργίου. Μέχρι να φύγει προσπαθεί ν' αρπάξει, επιτίθεται σαν οχιά, χτυπάει ύπουλα μέχρι τελευταία στιγμή, ακόμα κι όταν είναι στην πόρτα.

«Μην τον ξαναφέρετε αυτόν εδώ. Είναι κακός». Το ζητάω με αφέλεια από τους άλλους, μόλις έστριψε στη γωνία. Δεν ξέρω, αλλά η παρουσία του μου προκαλεί μια αβάσταχτη δυσφορία.

Ο Διώτης έμεινε τελευταίος. Θέλει κάτι να μου πει. Βγάζει μια κάρτα από το τσεπάκι και μου τη δείχνει.

«Το βλέπεις αυτό; Τι παρατηρείς;».

Δεν μπορώ να διαβάσω τίποτα. Διακρίνω κάπως χαρακτηριστικά ανθρώπου, αλλά σε φυσικό μέγεθος, θολά και παραμορφωμένα, όταν κάποιος βρίσκεται σε απόσταση εκατοστών. Εδώ προσπαθεί να μου δείξει μια φωτογραφία ταυτότητας 15-20 χιλιοστών.

«Βλέπεις τη φωτογραφία;»

«Ναι»

«Εγώ είμαι. Με γνώρισες;»

«Όχι»

«Έλα τώρα που δε με γνώρισες. Αφού σε κατάλαβα εγώ ότι βλέπεις, από τον τρόπο που περιεργαζόσουν πριν το πρόσωπό μου».

Πράγματι, όταν έκανε τις αυτοσυστάσεις με πλησίασε κάποια στιγμή πολύ κοντά, για να μου τονίσει κάτι. Τον κοίταξα τότε ερευνητικά, γιατί μου φάνηκε σαν τον αρνητικό ήρωα μιας συγκεκριμένης ταινίας. Με κάθε ευκαιρία, το μυαλό μου πιάνεται από λέξεις ή φανταστικές εικόνες και περιφέρεται εδώ κι εκεί, άσκοπα.

«... στη δείχνω», συνεχίζει, «γιατί αύριο θα σου φέρω να δεις φωτογραφίες και...». Μου εξηγεί διάφορα, αλλά το μυαλό μου ταξιδεύει στην ταινία. Βυθίζομαι στην υπόθεση, ακούγοντας ταυτόχρονα το σφυγμό μου δυνατά στο χώρο, σαν ατμομηχανή, ενώ παρακολουθώ με απάθεια μια σταγόνα αίμα, που περιφέρεται μέσα στο υγρό του ματιού. «... Κι αυτή η κάρτα, ξέρεις τι είναι αυτή η κάρτα;». Μιλάει μόνος του και καμαρώνει προκαταβολικά. «Είναι κάρτα ελευθέρας. Εγώ μπαίνω σε όλα τα θέατρα της Ελλάδας δωρεάν. Και στην Επίδαυρο». – Αυτή δίπλα στο Λιγουριό...

Εκ προμελέτης

Αρχές δεκαετίας του '90

ΓΝΩΣΗ. Η διαχείρισή της, όπλο στα χέρα του κάθε δυνάστη. Και το πιο ακριβοπληρωμένο εμπόρευμα η μετάδοσή της· που ευτυχώς, δεν μπορούν, τελικά, να περιορίσουν.

Κοιτάω στον πίνακα τις βαθμολογίες των γραπτών. Υπάρχει δίπλα ένα σημείωμα, ότι πρέπει να έρθω σε συνεννόηση με τη Γραμματεία. Για κάποιους δικούς μου λόγους, έδωσα εξετάσεις λαθραία, με άλλο όνομα. Στο κάτω κάτω, οι σπουδές είναι δικαίωμα όλων. Που το ασκούν, βέβαια, μόνο όσοι, κατά κανόνα φτύνοντας αίμα, πληρούν τις οικονομικές προϋποθέσεις. Ξεκίνησα σαν ακροατής στην Καλών Τεχνών. Οι θετικές επιστήμες όμως, εκτός από την πρακτική αξία, έχουν κι αυτές τη μαγεία τους.

Βρίσκομαι στο Πολυτεχνείο, στη μικρή αίθουσα με το τελευταίο του απόκτημα, τους ηλεκτρονικούς

υπολογιστές, που άρχισαν να εισβάλλουν δυναμικά στη ζωή μας. Παρατηρώ τους φοιτητές, την εξειδίκευση, τον καταμερισμό της γνώσης. Σε τι διαφέρει, αναρωτιέμαι, κάποιος με προσαρμοσμένη στις ανάγκες της αγοράς εκπαίδευση, από εκείνον τον αγράμματο, που κατέχει ό,τι ακριβώς του είναι αναγκαίο για την επιβίωση;

Παρατηρώ τον τρόπο διδασκαλίας, που προβάλλει την κατευθυνόμενη μόρφωση σαν την ιδανικότερη για ενεργούς καταναλωτές· που συσσωρεύει αδιάκριτα στεγνές πληροφορίες, αδιαφορώντας για τη δια-μόρφωση. Τι όφελος μπορεί να έχει, πόσο μπορεί να συνεισφέρει στο σύνολο κάποιος με πλήθος γνώσεων, αλλά με διεφθαρμένο ή έστω ακαλλιέργητο χαρακτήρα;

Μπαίνω στο αμφιθέατρο, κοιτώντας γύρω αφηρημένα. Πόσες παραστάσεις, πόσοι διαφορετικοί κόσμοι, πόσοι άνθρωποι κι όμως δεν παρατηρώ παρά μόνο ό,τι ταιριάζει στο δικό μου κόσμο· δε βλέπω παρά μόνο ό,τι επιβεβαιώνει τη σκέψη μου και σίγουρος πια ότι κατέχω την αλήθεια, υψώνω τείχη, ζώντας μέσα στη δική μου πραγματικότητα. Με απάθεια και αποχαύνωση, αφήνω πλαστά ή δυσανάλογα διογκωμένα συναισθήματα να με διαμορφώνουν τυχαία, ώστε το υποσυνείδητο, που μέσω αυτών αντιλαμβάνεται τον κόσμο, να τα απορρίπτει ή να τα αποδέχεται επιπόλαια κι έτσι ανάλογα να καθορίζει τη σκέψη, το νου, να κατευθύνει τη ζωή.

Από ένα σκουπιδάκι πριν που είχε το νερό, προτίμησα τη δίψα. Κι ο μολυσμένος αέρας, πολλές φορές, είναι ανυπόφορος. Πόσα σκουπίδια φτάνουνε στης ψυχής τα βάθη, που οι αισθήσεις κάθε στιγμή συλλέγουν ανεξέλεγκτα· κι αυτά στο τέλος καθορίζουν την ύπαρξή μας. Πόσο εύκολα συρόμαστε με τον καταιγισμό πληροφορίας και εικόνας, ανυποψίαστα θύματα σε κάθε επιβουλή. Οι αρετές, ο πολιτισμός, ό,τι είχαν κατακτήσει οι αρχαίοι, έχουν πεθάνει. Αυτό που μένει, η απαλλαγμένη από κόπους ραθυμία, η ιστορική λήθη, η εξειδικευμένη άγνοια.

Είναι το πανεπιστήμιο άραγε ναός της Αθηνάς; Τόπος συνάντησης ανθρώπων με κοινούς στόχους; Εκκολαπτήριο κοινωνικά χρήσιμων πολιτών; Ή μήπως ο χώρος όπου το σύστημα αναπαράγει τον εαυτό του, το μέρος όπου κάμπτεται ο νεανικός ενθουσιασμός. Γιατί όσο υπάρχει έστω και μία σπίθα του, κάθε ελπίδα και προσδοκία για αλλαγή θα παραμένει ζωντανή. Όσο κι αν προσπαθεί με σπουδή ο εχθρός, να κάνει κάθε διέξοδο να φαντάζει ουτοπία.

ΠΕΜΠΤΗ

11

Το Γνήσιον της Υπογραφής

α΄ μέρος

Οι ευεργέτες

Η μέρα κυλάει αργά. Ησυχία. Μόνο οι οφθαλμίατροι ήρθαν για λίγο το πρωί. Βγάλαν κάποια ξένα σώματα απ' τα μάτια και δρομολόγησαν τη θεραπεία, γύρω στα είκοσι κολλύρια. Οι δύο σκιεςφύλακες κάθονται απέναντί μου, μέσα στην εντατική, ακίνητοι. Κοντεύει μεσημέρι. Πετιούνται ξαφνικά όρθιοι από σεβασμό. Ήρθαν οι ανακριτές.

«Πώς πάει η υγεία σου;» ρωτάει ο Διώτης.

«Απ' ό,τι λέει ο στρατηγός, όλο και καλύτερα»

«Μπράβο, πολύ καλά! Κοίταξε να δεις», μου λέει με πατρικό ύφος, «εσύ κοίτα να γίνεις καλά και τ' άλλα άσ' τα σε μας. Θα σε βοηθήσουμε εμείς. Έφερα και το νόμο, όπως υποσχέθηκα».

Ανοίγει τα χαρτιά ξεκινώντας με ένα μακροσκελές λογύδριο, περιστρέφοντας το θέμα, ώστε να καταλήξει πως κρατάει στα χέρια του τη μεγαλύτερη επινόηση στη νεότερη νομοθετική ιστορία. Και πού

οφείλει όλη του την επιτυχία; Στα ευεργετικά μέτρα!

«... Τα ισόβια... Όλη η ιστορία», λέει σοβαρός, «είναι να φύγουμε από τα ισόβια... Αλλά δεν είναι εύκολο. Στον πρώτο βαθμό θα έχουμε βαριές ποινές. Εικοσιεφτά χρόνια χωρίς καμία σύλληψη... καταλαβαίνεις... Και στο δεύτερο, στο εφετείο, οι ποινές δε θα πέσουν ιδιαίτερα. Μόνο στον Άρειο Πάγο μπορούμε να ελπίζουμε για μία φορά ισόβια, αλλά μην ανησυχήσεις, υπάρχουν μετά ένα σωρό συμβούλια. Θα γράψω εγώ μια αναφορά, στο υπόσχομαι εγώ προσωπικά, που θα λέει ότι "εσύ βοήθησες". Και μάλιστα, επειδή όλα αυτά, που λέμε εδώ, είναι μυστικά, για να μη μου τύχει τίποτα – με πατάει ένα αυτοκίνητο και... άνθρωποι είμαστε – θα ενημερώσω αυτοπροσώπως και εγγράφως τον πρόεδρο του Αρείου Πάγου, τον εισαγγελέα Εφετών και τον υπουργό Δικαιοσύνης. Θα τους γράψω ότι "εσύ βοήθησες". Θα γράψω κι ένα γράμμα για τον τακτικό ανακριτή, που θα λέει ότι "εσύ βοήθησες". Θα κάνω και μια αναφορά για τον πρόεδρο του δικαστηρίου στον πρώτο βαθμό, που θα λέει... αυτό βέβαια απαγορεύεται, αλλά θα το κάνω άτυπα, θα λέει ότι "εσύ βοήθησες"».

Παρεμβαίνει ο Σύρος.

«Θα έχεις βοήθεια δηλαδή και πάνω απ' το τραπέζι και κάτω απ' το τραπέζι, κατάλαβες; Και πάνω απ' το τραπέζι και κάτω απ' το τραπέζι».

«Και πώς θα προσφέρεις αυτή τη βοήθεια;» συνεχίζει απτόητος ο Διώτης. «Πρέπει να υπογράψεις, ήρθε η ώρα να υπογράψεις... μια απλή κατάθεση...».

«Το μόνο που χρειάζεται», συμπληρώνει ο Σύρος. «Τον εαυτό σου βοηθάς. Κι εμείς... όπως είπαμε, και πάνω και κάτω...».

Ο Διώτης το προσπερνάει, σαν να μην άκουσε. «... Που όμως πρέπει να επιβεβαιώσεις και στο δικαστήριο, ώστε να πάρεις και τα άδηλα ευεργετικά μέτρα. Έτσι έγινε και στην Ιταλία...». Όσο μιλάει, έχει σηκωθεί όρθιος, έχει φουντώσει. «Θα σηκωθείς ενώπιον όλων και θα πεις: "ΑΥΤΟΣ έκανε την παρακολούθηση, ΑΥΤΟΣ οδηγούσε το δίκυκλο, ΑΥΤΟΣ πάτησε τη σκανδάλη"».

Έχει ανάψει, στριφογυρίζει σαν μπαλαρίνα και δείχνει δεξιά αριστερά με το δάχτυλο, με φόρα, τα μηχανήματα της εντατικής, σαν να είναι κατηγορούμενοι.

«Αλλά τόσες μέρες δε βρήκατε κανέναν», λέω σιγά.

«Τέλος πάντων», ξεφουσκώνει και κάθεται, «για την ώρα αυτό που προέχει είναι να υπογράψεις και τ' άλλα άσ' τα σε μας. Ξέρουμε εμείς».

Άκουσα τη λέξη «υπογράψεις» μαζί με τα επακόλουθα και κάτι αντέδρασε μέσα μου.

«Ναι, αλλά... μήπως θα 'πρεπε... ξέρετε, να... το σκέφτηκα το βράδυ... λέω μήπως... Αν επιτρέπετε βέβαια... εε;».

«Τι; Λέγε, μη ντρέπεσαι, εμείς γι' αυτό είμαστε

εδώ, να σε βοηθήσουμε».

«Ντρέπομαι λίγο... να... να μη σας προσβάλω, αλλά... μήπως θα 'πρεπε... ξέρετε... δικηγόρο».

Τρέμει η ψυχή μου, αλλά το είπα κι αμέσως κρύφτηκα με το σεντόνι.

Πετάχτηκαν όρθιοι σαν ελατήρια, πέσαν πάνω μου.

«Τρελός είσαι; Τι θα τον κάνεις το δικηγόρο, αυτοί είναι σκέτη καταστροφή, ψεύτες, πουλημένοι, αχαΐρευτοι, μόνο την τσέπη και το τομάρι τους κοιτάνε. Θα σε βγάλουν στη λιανική όπου προλάβουν, στα κανάλια, θα μάθουν όλοι τι γίνεται εδώ μέσα» – αυτό το τελευταίο είναι δικό τους πρόβλημα – «Θα πάρουν τις καταθέσεις και θα τις πουλήσουν κομμάτι κομμάτι στη δημοπρασία, στους δημοσιογράφους, θα γίνουν φέιγ-βολάν.

»Και ύστερα, μη νομίζεις ότι μπορείς να βρεις δικηγόρο, ξέρεις τι λεφτά έχουν οι συγγενείς των θυμάτων; Είναι όλοι τους ματσωμένοι, η αφρόκρεμα. Σ' όποιον και να πας θα τον πληρώσουν και θα σου τη φέρει τη χειρότερη στιγμή. Αν θες να ακούσεις μια συμβουλή, ούτε στο δικαστήριο δε θα χρειαστείς δικηγόρο». Εδώ σκέφτεται ο Διώτης λίγο... «Μόνο στο τέλος της δίκης, για να ζητήσει τα ευεργετικά μέτρα» και το γυρίζει πάλι σε πατρικό ύφος. «Άκου να σου πω, εσύ να κοιτάξεις την υγεία σου. Όλα τ' άλλα άσ' τα σε μας. Ξέρουμε εμείς».

Αντιρρήσεις

Φύγαν επειγόντως για οδηγίες και επιστρέφουν μετά καμιά ώρα. Ο Σύρος κάθεται στο τραπεζάκι, ενώ ο Διώτης αναλαμβάνει να με προετοιμάσει για τις ενυπόγραφες ανακρίσεις.

«Εγώ σκέφτηκα», ξεκινάει, «ότι πριν αρχίσουμε, πρέπει να μας υπογράψουν οι γιατροί μια βεβαίωση ότι είσαι σε θέση να δώσεις κατάθεση. Θα έρθουν εδώ να την υπογράψουν μπροστά σου».

«Και ο διοικητής», συμπληρώνει ο Σύρος, «θα υπογράψει και ο διοικητής όοολου του Ευαγγελισμού».

«Ποιος, αυτός που ήρθε και κάτω; Ο διευθυντής του Τζάνειου;».

Κοιτάει το ταβάνι να θυμηθεί για λίγο και μετά απαντάει, γελώντας με ύφος ζαβολιάς. «Ποιος; Α, όχι, όχι αυτός, όχι, ο διοικητής εδώ ολόκληρου του Ευαγγελισμού».

Πάνε για να τους φέρουν. Δεν ξέρω αν είναι καλό ή κακό, αλλά για να το λένε... ξέρουν αυτοί.

Κάνανε δύο ώρες, μέχρι που ξανάρχονται μόνοι τους. Δεν κατάφεραν να βρουν κανέναν. Μάλλον στρίψανε αλά γαλλικά. Στρώνουν χαρτιά στο τραπεζάκι.

«Δε θα 'ρθουν οι γιατροί κι ο διοικητής;»

«Όχι, δε θα 'ρθουν»

«Πήρατε τη βεβαίωση;»

«Δε χρειάζεται», λέει ο Διώτης. «Οι γιατροί τη

δουλειά τους κι εμείς τη δική μας». Και συμπληρώνει τη γνωστή συμβουλή: «Εσύ κοίτα να γίνεις καλά και τ' άλλα άσ' τα σε μας. Ξέρουμε εμείς».

Φέρνουν στο τραπεζάκι ένα φωτιστικό, καρέκλα, πάνε κι έρχονται. Ο Διώτης ανοίγει τις σημειώσεις και μονολογεί σχεδόν τραγουδιστά.

«Οι γιατροί... τη δουλειά τους... κι εμείς... τη δική μαααςςς».

Μπαίνει μέσα ο Παπαγεωργίου και με πιάνει κάτι ψυχοσωματικό.

«Αυτός τι θέλει εδώ;»

«Θα γράψει τις καταθέσεις»

«Δεν τον θέλω, είναι κακός. Να φύγει»

«Μα δεν μπορεί να γράφει ο στρατηγός, είναι πολλά. Δεν τον λυπάσαι; Θέλει βοήθεια»

«Δε ξέρω, φέρτε άλλον. Αυτόν δεν τον θέλω, είναι πολύ κακός».

Μουλάρωσα και πάνω εκεί παίρνω ανάποδες. «Και θέλω να δω την Αλίθια, αλλιώς δεν υπογράφω τίποτα».

Μείναν κόκαλο. Κάτι σιγομουρμουρίζουν, τα μαζεύουν όλα γρήγορα και φεύγουν.

Λίγο αργότερα μπαίνει ο Σύρος μόνος του.

«Δεν μου λες, σε ποια γλώσσα μιλάτε με την Αλίθια;»

«Ελληνικά, γιατί;»

«Είσαι τυχερός, την πήραμε τηλέφωνο και έρχεται σε λίγο, αλλά θα μιλάτε μόνο ελληνικά. Δυνατά και καθαρά, ένας ένας. Όχι χαμηλόφωνα, εντάξει;»

«Ας έρθει τουλάχιστον να τη δω και τ' άλλα περισσεύουν»

«Όχι, μπορείτε να πείτε ό,τι θέλετε, αρκεί να είναι μόνο για την υγεία σου. Μην πεις κανένα συνθηματικό ή τίποτα από τα υπόλοιπα εδώ μέσα, γιατί μετά δε θα μπορέσουμε να σε βοηθήσουμε. Είναι μυστικό. Δεν το ξέρει κανείς, κατάλαβες; Δεν πρέπει να διαρρεύσει. Και να σου πω και κάτι σοβαρό; Ν' ακούς τι σου λέμε, γιατί έτσι που έγινες, μη νομίζεις ότι μπορείς να φύγεις από 'δώ και να κάτσεις σ' ένα οποιοδήποτε καφενείο ήσυχος. Πάντα θα μας έχεις ανάγκη, όσα χρόνια κι αν περάσουν».

Φαντάζομαι τον εαυτό μου σε καμιά τρύπα στο βουνό, εξαφανισμένο από προσώπου γης. Τέτοια ξεφτίλα και μάλιστα να μου την τρίβει στα μούτρα ο αρχηγός της αντιτρομοκρατικής! Πόση εμπιστοσύνη μπορούσε να έχει στις φαρμακευτικές και όχι μόνο μεθόδους, ώστε να με κάνει σφουγγαρόπανο κι εγώ να κρέμομαι ακόμα από πάνω του.

Ο κλαυσίγελος...

Έχουν πάει να φέρουν την Αλίθια. Μπαίνουν πρώτα μέσα ο Σύρος με τον Διώτη, ένας δεξιά κι ένας αριστερά στο κρεβάτι. Έρχεται ντυμένη στα πράσινα, σαν αρειανός. Τη ντύσαν με αποστειρωμένα, σαν να πήγαινε σε χειρουργείο, ενώ οι ίδιοι έχουν κάνει την εντατική καφενείο. Ώσπου να φτά-

σει δίπλα μου, βομβαρδίζεται ασταμάτητα κι απ' τους δύο, που πλειοδοτούν μεταξύ τους στο να παινεύονται πόσο καλοί είναι και πόσο πολύ με προσέχουν.

«Και όπως είπαμε, ε; Μόνο για την υγεία σου. Δυνατά και καθαρά».

Είμαι αφηρημένος. Προσπαθώ να χαμογελάσω, αλλά τα μάτια μου δεν ακολουθούν. Έχουν μείνει καρφωμένα στο άπειρο, ανοιχτά διάπλατα, τρομαγμένα τόσο, που νομίζω ότι περιγράφονται με γωνίες. Δεν υπάρχει ίριδα, έχει ξεθωριάσει, έχει σβήσει, και το παγωμένο χαμόγελο δε συμβιβάζεται με καμία έκφραση. Η ψυχή μου είναι τόσο άδεια!

Η Αλίθια έχει φτάσει δίπλα μου.

«Αφού θέλεις να κλάψεις, γιατί γελάς;».

Ψάχνω συναισθήματα από το παρελθόν για να πιαστώ. Προσπαθώ να βρω σημείο επαφής. Κρύβω το δεξί χέρι κάτω από το σεντόνι, να την προετοιμάσω για τα δάχτυλα που λείπουν.

«Παράγγειλα πέντε μπύρες και μου φέραν μόνο δύο», λέω και σκάω στα γέλια. Με κοιτάει με απόγνωση και πανικό.

«Σου ρίχνουν φάρμακα στα μάτια, δεν είσαι εσύ, τι του κάνατε, αυτός δεν είναι ο άντρας μου».

"Αυτά δεν είναι τα μάτια σου", ήθελε να πει, αλλά είναι τόσο δυνατό το σοκ από την όλη μου εμφάνιση, που μπερδεύει τα λόγια, συγχωνεύει τις προτάσεις.

Γίνεται μια χάβρα, μιλάνε όλοι μαζί, διαμαρτύ-

ρεται, ενώ ο Σύρος με τον Διώτη προσπαθούν να τα μαζέψουν, να σώσουν ό,τι προλάβουν. Εγώ συνεχίζω ακάθεκτος, την τραβάω απ' το μανίκι.

«Άκου... το αριστερό χέρι μετράει μέχρι την Πέμπτη, ενώ το δεξί σταματάει στη Δευτέρα», λέω και γελάω μόνος μου σαν ηλίθιος.

«Τι εννοείς;»

«Μου λείπουν τα τρία δάχτυλα. Προσπαθώ να στο πω με τρόπο. Μόνο για την υγεία»

«Το ξέρω, δεν πειράζει. Αυτό είναι το λιγότερο, πες μου τι σου κάνουνε»

«Δε μου κάνουν τίποτα. Αυτοί οι δυο καλοί κύριοι θέλουν να με βοηθήσουν»

«Αυτοί;» Με κοιτάει πλέον με οίκτο.

«Ναι, να ξέρεις ο λόγος του στρατηγού είναι συμβόλαιο. Ό,τι πει, όλοι σούζα. Αυτός μου είπε τα νέα για την υγεία μου. Όλο και καλύτερα. Και για τα δάχτυλα, μου έσωσε το χέρι. Εσύ πώς το 'ξερες;». Μου κάνει εντύπωση, γιατί εγώ το έμαθα πριν λίγο. Ήταν κι αυτό μυστικό.

«Σου ρίχνουνε φάρμακα, πρέπει να κάνουμε κάτι, να φύγουμε από 'δω να πάμε σε κανονικό νοσοκομείο»

«Όχι, μόνο κολλύρια μου βάζουνε. Μην ανησυχείς, σε λίγο θα βγω με το καλό και θα πάμε διακοπές με το στρατηγό»

«Είδες, είδες;» πετιέται ο Διώτης. «Για πες μας Σάββα, ποιον αγαπάς πιο πολύ, το Στέλιο ή τη μάνα σου;»

«Το Στέλιο. Μόλις βγω, θα πάμε μαζί διακοπές στα Φάρσαλα», σκέφτομαι για λίγο, «θα έρθει και η Αλίθια»

«Τι γίνεται εδώ μέσα, τι του ρίχνετε στις φλέβες;». Είναι, φεύγοντας, το τελευταίο ξέσπασμα στην ολιγόλεπτη επίσκεψη.

Η λογομαχία με τον Διώτη, όπως έμαθα αργότερα, συνεχίστηκε στο διάδρομο.

«Θα σου ασκήσω δίωξη, πρόσεξε καλά τι θα πεις έξω. Και μην ξεχνάς ότι στην Αμερική είναι χειρότερα»

«Κι εσύ να μην ξεχνάς ότι βρίσκεσαι στην Ελλάδα».

Απάντηση από Ισπανίδα, στις άμεσες και έμμεσες απειλές Έλληνα εισαγγελέα.

Ψυχοτρόπα

Μέσα δεκαετίας του '90

ΚΟΙΤΑΖΩ κάτω την απέραντη Αθήνα. Την πόλη των φώτων, που τα μοίρασε στον κόσμο και δεν κράτησε ούτε λυχνάρι. Τι θέλω σ' ένα τέτοιο βουητό, που ο καθένας ακούει μόνο τη φωνή του; Αν πεις καλημέρα σε κάποιον άγνωστο, είσαι τρελός. Αν του χαμογελάσεις, βλέπει καχύποπτα τι θα του ζητήσεις. Απομόνωση. Κι όμως, στη δίνη της τραβά πλήθος ανθρώπων. Ήρθε ο καθένας χωριστά, αναζητώντας δουλειά. Να εμπορευτεί ένα κομμάτι της ζωής του για ένα καλύτερο αύριο. Ένας κοινός στόχος που κατ-έχτισε και διόγκωσε ασύμμετρα μια αχανή πόλη. Μια κοινωνία που, μοιραία τότε, αυτό που την ενώνει είναι η οικονομική συναλλαγή. Η ανταλλαγή εμπορευμάτων είναι η καθημερινή σχέση μεταξύ των ανθρώπων. Η αξία του χρήματος, ο κυρίαρχος αφέντης, κινεί τα νήματα· τους συναθροίζει ή τους σκορπίζει, ανάλογα με τα εγωιστι-

κά του συμφέροντα. Από πού αντλεί, πώς αποκτά αυτή την εξουσία;

Κατηφορίζω προς το Κολωνάκι. Οι δρόμοι, οι τοίχοι, σε μια ατμόσφαιρα αποτυχημένου πανηγυριού, είναι κατακλυσμένοι με κρύα ακίνητα χαμόγελα. Τρικάκια, πανώ, αφίσες, μεγάφωνα. Εκλογές. Πόσος αγώνας, πόση βία, για να εγκλωβιστεί η κοινή συνείδηση. Πόση σπατάλη πλούτου για να χειραγωγηθεί η βούληση της πλειοψηφίας. Η δύναμη της εικόνας, η τηλεόραση, έχει τον πρώτο λόγο. Αυτή εισχωρεί σε κάθε σπίτι και αδειάζει στην ψυχή των ανθρώπων το κατακάθι της. Κατευνάζει την αγανάκτηση, υποβιβάζει τη λογική, διεγείρει τα ταπεινά ένστικτα, αποκοιμίζει την κρίση, τιθασεύει και κατευθύνει τη βούληση, κατά τις επιθυμίες και ορέξεις του κεφαλαίου, αγκιστρώνοντας το νου στη δική της αισθητηριακή απομόνωση. Η τηλεόραση. Το «όπιο του λαού», και οι καναλάρχες «χαλασμένη βότκα». Ποιος θα μπορέσει να μας λυτρώσει;

Κάθομαι για καφέ στην πλατεία. Έντονες αντιλογίες, υποχθόνια χάχανα, τρανταχτά γέλια από κάποιο τραπέζι πιο πέρα, εκτοξεύονται κάθε τόσο προκλητικά στον αέρα. Το λεξιλόγιό τους υποδηλώνει επαγγελματίες μαστροπούς ή κάτι χειρότερο. Δεν έχω ακούσει πιο πρόστυχη, πιο χυδαία αντιμετώπιση των πραγμάτων, της ζωής. Αναρωτιέμαι τι να ζητούν τέτοιοι τύποι στο φως της μέρας. Γυρίζω... πρόσωπα γνωστά. Υποψήφιοι των εκλογών, που σε μια συζήτηση, από τη μέση και κάτω,

αντιστοιχίζουν βουλευτές με αστέρες της Τιβί. Η εφήμερη δόξα αγκαλιά με τη βία της εξουσίας· το ισχυρότερο αφροδισιακό.

Δεν ξέρω ποιος απ' τους δυο ασκεί το αρχαιότερο επάγγελμα, όταν οι πρώτοι προάγουν τα συμφέροντα της εξουσίας, ξεπουλώντας τη συν-είδησή τους αδιάκριτα, ενώ οι δεύτεροι προάγουν τη λαϊκή εντολή, αποθέτοντας την εξουσία στα πόδια της οικονομικής ολιγαρχίας, αλλά και ταυτόχρονα εκδίδονται σ' αυτήν «επί χρήμασι», με αντάλλαγμα εξασφαλισμένη εκλογή, πολιτική καριέρα.

Σε λίγες μέρες, απ' το γυαλί, το μπαλκόνι, ντυμένοι τα καλά τους πρόσωπα, διεκδικούν την ψήφο μας. Στα χέρια τους λευκό χαρτί, συμβόλαιο υπογραμμένο, που συμπληρώνουν τους όρους μόνοι τους. Κι αποφασίζουν αντί για μας, ψηφίζουν νόμους, κάνουν συμφωνίες, υπογράφουν συμβάσεις. Ό,τι ευνοεί τους σπόνσορες, ό,τι απαιτήσουν τ' αφεντικά τους. Αυτοί θα κάνουν, μας λένε, επενδύσεις. Θα ρισκάρουν τα κεφάλαιά τους για το συμφέρον του συνόλου. Εκτός αν αυτό... σταματήσει να ταυτίζεται με το δικό τους προσωπικό συμφέρον. Εκτός αν οι λογιστικές προβλέψεις για το συμφέρον του απρόσωπου κεφαλαίου προστάξουν άλλο.

Τότε όμως θα είναι αργά.

Είμαι κυρίαρχος της ψήφου μου κι αυτή κάνει το γύρο και μου κάθεται στο σβέρκο. Έξω από τους όρους, που αυτοί μας επιβάλλουν, όποια διεκδίκηση, όποια προσπάθεια αλλαγής βρίσκεται αντιμέ-

τωπη με τη βία του κράτους, της δικαιοσύνης. Είναι παράνομη, είναι καταχρηστική, είναι παράβαση του κοινού ποινικού δικαίου.

Οι εκλογές ήταν ελεύθερες.

Και δίκαιες.

Μα, όπως είπε και κάποιος, «αν μπορούσαν ν' αλλάξουν τα πράγματα, θα 'ταν κι αυτές παράνομες».

ΠΕΜΠΤΗ

11

Το Γνήσιον της Υπογραφής
β΄ μέρος

Το πατρόν των πατρόνων

«... όπου περνάγαμε φτωχικά... περνάγαμε... φτω-χι-κά...»

Είναι ο Διώτης, με τα χέρια πίσω, που πηγαινοέρχεται στην εντατική και υπαγορεύει εδώ και ώρα στο Σύρο, αργά αργά, την προανακριτική κατάθεση. Ήρθαν χωρίς τον Παπαγεωργίου. Άνοιξε ο Διώτης τα χαρτιά μόλις μπήκαν κι έκανε μια ανάλυση, ως προς το τι πρέπει να περιέχει μια κατάθεση.

«Εγώ σκέφτηκα...», είπε συμβουλευόμενος ένα χαρτί, «ότι πρέπει η κατάθεσή σου να αποτελείται από τα εξής μέρη». Σηκώνει το σημείωμα και διαβάζει:

«Στο πρώτο μέρος θα βάλουμε ένα μικρό βιογραφικό, που να δείχνει προβληματική παιδική ηλικία και στη συνέχεια μίζερη ζωή. Στο δεύτερο μέρος θα είναι η ένταξή σου στην Οργάνωση, κατ' αρχάς από ιδεολογία, αλλά μετά ανακαλύπτεις τα αδιέ-

ξοδα και προσπαθείς να φύγεις. Το τρίτο θα περιλαμβάνει περιστατικά με απειλές της Οργάνωσης, για να μην αποχωρήσεις. Ακολουθεί το τέταρτο, με τρόπους και σημεία εκπαίδευσης. Στο πέμπτο μέρος θα γράψουμε ότι εσύ εκτελούσες εντολές και ότι δεν έπαιρνες αποφάσεις, ώστε να φαίνεται ότι εσύ παρασύρθηκες».

«Γιατί εσύ, Σάββα μου, οι άλλοι σε βάλανε, εσύ είσαι θύμα της Οργάνωσης, σε εκμεταλλευτήκανε ιδεολογικά, οικονομικά και πολιτικά», συμπληρώνει ο Σύρος.

«Έκτο», συνεχίζει ο Διώτης ικανοποιημένος από την κατανόηση, «θα πρέπει να τακτοποιήσουμε ένα μέλος, ώστε να φαίνεται ειλικρινής η μεταμέλεια και να μπορέσουμε να ζητήσουμε τα ευεργετικά μέτρα. Στο έβδομο, για να στηρίξουμε όλα τα προηγούμενα, θα υπάρχει αποκήρυξη, αναγνώριση του αδιεξόδου και καταδίκη. Και στο όγδοο και πιο σπουδαίο, θα μπορούμε πλέον να ζητήσουμε τα ευεργετήματα του νόμου για μας και για τους οικείους μας, εκφράζοντας οπωσδήποτε την εμπιστοσύνη μας στην ελληνική δικαιοσύνη».

Ένα προσχέδιο που εξυπηρετεί πολλούς στόχους, με κυρίαρχη επιδίωξη τη φιλοτέχνηση ενός προφίλ ποταπού ήθους και ευτελών κινήτρων. Μια προκατασκευή, που θα είχε χαθεί από τη μνήμη μου, αν δεν γινόταν από τα μέσα ενημέρωσης αισχρή εκμετάλλευση των όσων υποδηλώνει, ο σκοπός για τον οποίο άλλωστε επινοήθηκε.

...και ο τραγέλαφος

Αυτό το προσχέδιο ακολουθεί τώρα και υποβάλλει στο Σύρο, συμβουλευόμενος πάντα τους καταλόγους και άλλες σημειώσεις. Με είχε ρωτήσει κι αυτός για τη ζωή μου, κάνοντας τον αδιάφορο, όταν μου παρουσίαζε τον εαυτό του. Κάποια, νομίζω, τα σημείωνε. Όταν όμως του είπα ότι σε ηλικία είκοσι εφτά χρονών είχα εργαστήριο αγιογραφίας στο Κολωνάκι ή ότι είχα για λίγο μαθητεύσει και συνεργαστεί με τον Τσαρούχη, το ενδιαφέρον του χάθηκε. Εκείνο το σημείωμα, προφανώς, συμβουλεύεται και ανασύρει στοιχεία, για να τα προσαρμόσει κατάλληλα, ώστε να παρουσιάσει το φτωχικό και μίζερο παρελθόν.

Οι ώρες περνούν, έχει μπει στις ενέργειες.

«Για να δούμε... Δεκαεφτά εβδόμου του έτους... ώρα δέκα και ημέρα... λοιπόν, γράφε... Περί τα μέσα Ιουλίου... Ιουλίου...»

«Και ώραν δεκάτην πρωινήν...», συμπληρώνει ο Σύρος προκειμένου να επιταχύνει τη διαδικασία.

«Όχι έτσι», προλαβαίνει ο Διώτης, «... γύρω στις δέκα το πρωί... αν θυμάμαι καλά... θυμάμαι... καλά...»

Ο Σύρος γράφει για λίγη ώρα αμίλητος, αλλά δεν αντέχει, επεμβαίνει πάλι, «... από κοινού και κατά συρροήν...» βιάζεται. Διασπά τον ειρμό στα κενά που προσπαθεί να σκεφτεί ο Διώτης και τον κάνει έξαλλο.

«Όχι... έτσι μιλάει ο Σάββας; Δεν μου λες», απευθύνεται σε μένα, «τι γραμματικές γνώσεις έχεις;»

«Εγώ; Λυκείου, γιατί;»

«Ωραία... Έκτοτε...», διορθώνει, «πήγαμε πολλές φορές... πολλές... φορές... μαζί με τον...», κάθεται και αναζητά τις σημειώσεις.

Τα πέρα δώθε συνεχίζονται μέχρι τα μεσάνυχτα. Εγώ βυθίζομαι στις σκέψεις μου. Δύο καλοί άνθρωποι μού κάνουν παρέα μέχρι αργά. Είδα και την Αλίθια, νομίζω ότι χάρηκε κι αυτή που με είδε καλά. Όλο και καλύτερα. Θα υπογράψω και τα χαρτιά που θα βοηθήσουν...

«Μην υπογράφεις Σάββαα...» ακούω μια φωνή, αλλά πολύ μακρινή.

Θα ρωτήσω το στρατηγό, ό,τι μου πει... αυτός ξέρει. Γιατί τα έβαλε μαζί του η Αλίθια; Δεν καταλαβαίνει ότι δεν είναι σωστό; Μου τραβάει το χαλί κάτω από τα πόδια. Εγώ τ' άκουσα μετά. Σκέψου να με εγκαταλείψουν εδώ μόνο μου και να φύγουν. Τι θα γίνω μετά, ποιος θα με βοηθάει; Αυτό που έκανε δεν ήταν κόσμιο. Την άλλη φορά που θα 'ρθει θα της πω να μην τους μιλάει απότομα. Αν ζητήσει και συγνώμη, θα είναι όλα όπως πριν.

Ο Νόμος πάνω απ' όλα

«Και τώρα, όπως σου υποσχεθήκαμε, φέραμε φωτογραφίες».

Είναι η δεύτερη υπόσχεση που τηρούν. Η πρώτη ήταν ότι θα μου δείξουν τον τρομονόμο.

«Μισό λεπτό να σε βοηθήσουμε να ανασηκωθείς»

«Να φωνάξουμε τη νοσοκόμα»

«Όχι, απαγορεύεται πριν τελειώσουμε, θα το βρω μόνος μου». Ο εισαγγελέας είναι αυστηρά τυπικός. Με τα πολλά, ανακάλυψε τη μανιβέλα.

Φέρνουν ένα χοντρό μεγεθυντικό φακό, δυνατά φώτα και τις φωτογραφίες. Το άλμπουμ είναι σε ρυθμό μπαρόκ. Η παράθεση προσωπικών στιγμών ενός στρατηγού μεταμεσονύχτια, εγείρει ανάλογα συναισθήματα και συνειρμούς, που όπως φαίνεται προσαρμόζουν αντίστοιχα και την εικόνα. Τα πρόσωπα που εικονίζονται αποπνέουν ένα ρομαντισμό. Με πιάνουν τα γέλια.

«Τους γνώρισες;» κοιτάζονται μεταξύ τους χαρούμενοι.

«Όχι, πώς είναι έτσι;...» Σαν να ξεχωρίζω κάποια χτενίσματα του '30 σε φωτογραφίες εποχής. Αυτοί οι άνθρωποι, αν ζούνε, θα πρέπει να έχουν ξεπεράσει τα εκατό.

Το κατάπιανε. Προχωράνε παρακάτω.

«Μμμ;... μμ;...» ρωτάει ο Σύρος όπου θεωρεί σίγουρη την επιτυχία. Κάθε τόσο ξαναρωτάει: «Λοιπόν;»

«Δεν ξεχωρίζω τίποτα, μια μαύρη σκιά μόνο».

Ήταν μια μικρούλα φωτογραφία που την πρόσεχε σαν τα μάτια του.

«Πώς δεν ξεχωρίζεις;» φωνάζει. «Αυτά είναι τα μαλλιά του. Το πρόσωπο δεν σου λέει τίποτα;».

Τι να μου πει; Σ' αυτό το μέγεθος τα βλέπω όλα ίσωμα. Αρχίζουν να μαζεύουν.

«Η ώρα είναι δύο μετά τα μεσάνυχτα», λέει ο Διώτης, «αλλά έτσι κι αλλιώς τελειώσαμε νωρίτερα. Ας γράψουμε λοιπόν δώδεκα, το ίδιο είναι».

Σημειώνει την ώρα ο Σύρος.

«Ωραίαα...», συνεχίζει ο Διώτης, «τελειώσαμε για σήμερα. Τώρα πρέπει να υπογράψεις μία μία τις σελίδες».

Όπως είμαι ανασηκωμένος, ακουμπάει στα πόδια μου ένα σκληρό ντοσιέ και βάζει στο χέρι μου στυλό.

«Δεν έχω ξαναϋπογράψει ποτέ με το αριστερό»

«Δεν πειράζει, βάλε ένα σίγμα»

«Ναι, αλλά δεν μπορώ να δω πού θα το βάλω»

«Αυτό άσ' το σε μας, θα σου βάζουμε εμείς το χέρι»

«Δε θα ξέρω όμως αν έχει χώρο...»

«Εμείς για να σε βοηθήσουμε δεν είμαστε εδώ; Θα σου λέμε αν έχει λίγο ή πολύ χώρο και θα σου λέμε αν θα κάνεις μεγάλο ή μικρό σίγμα»

«Και τότε γιατί δεν το βάζετε εσείς να μην ταλαιπωρούμαστε;»

«Α, όοοχι. Αυτό απαγορεύεται. Είναι παράνομο, όοοχι. Αυτό... είναι πλαστογραφία!».

Θάλαμος 1031

12 Ιουλίου και μετά

Η πάνω εντατική. Από το σκοτάδι με τους αναδυόμενους κίτρινους ατμούς, στο θάλαμο με τις περιφερόμενες σκιές. Μ' έχουν ανεβάσει εδώ από τον τρίτο όροφο, δεν ξέρω πότε και αν θα βγω. Κυλούν οι μέρες αργά. Είμαι σχεδόν παράλυτος, δε θα μπορούσα, αν το επέτρεπαν τα εγκαύματα, ούτε ν' αλλάξω πλευρό. Σαν μέσα από βαθύ πηγάδι, νοιώθω τις παραστάσεις να περνούν μπροστά μου· μια μέγγενη κρατά σφιχτοδεμένο, κουκουλωμένο το μυαλό, τα μάτια. Κόσμος πηγαίνει κι έρχεται, εργάζεται ερήμην μου νύχτα και μέρα· περνάει από μπροστά μου, κάνει ο καθένας το δικό του νούμερο και φεύγει.

Διάσπαρτες εικόνες, σκηνές που διαδραματίζονται σε μια εντατική, κωμικοτραγικές και όχι μόνο, ιστορίες που συνωστίζονται γύρω μου σ' έναν αταίριαστο χορό, όπου ο κάθε πρωταγωνιστής έχει το δικό του βάσανο.

- Φραπ, φραπ... «Ε, να πάρει... λερώθηκα!». Φραπ! Φρουπ, φραπ! Φύλακας, που τινάζει τα ρούχα του στην εντατική.
- «Εσύ κοίτα την υγεία σου και τ' άλλα άσ' τα σε μας». Οι ανακριτές ευκαίρως, ακαίρως.
- «Να βάλεις δικηγόρο...». Η μάνα μου, στην πιο σύντομη επίσκεψη, πριν την βγάλουν έξω σέρνοντας.
- «Εγώ σκέφτηκα...». Ο εισαγγελέας Διώτης, όταν ερχόταν με συγκεκριμένες οδηγίες.
- «Έχουμε αποκόλληση. Μεγάλο πρόβλημα. Και δεν είσαι για εγχείρηση». Ο οφθαλμίατρος, μετά την ολονύχτια πρώτη επίσημη ανακριτική.
- «Λοιπόν, έχουμε και λέμε: σφυγμοί 65... μην κουνιέσαι γιατί πήγαν 110, περίμενε... 100... 95... κατεβαίνουν, ωραία, ας γράψουμε 90». Περνάνε τις ενδείξεις απ' το μόνιτορ στο φύλλο νοσηλείας.
- «Και στην Αγγλία να χρειαστεί να πας, θα σε πάμε». Γιατρός εντατικολόγος. Τι σύμπτωση! Μάλλον κάπου το άκουσε.
- «Είδες πόσο γρήγορα σε φέραμε στο Κρατικό; Μέχρι και ελικόπτερο σου βάλαμε από πάνω. Το καλύτερο νοσοκομείο για τα μάτια». Ο Σύρος, όταν μεταφέρθηκα, συνδεμένος με όλα τα φορητά μηχανήματα της εντατικής, σε άλλο νοσοκομείο.
- «Ό,τι έγινε, έγινε, φτάνει, άσ' τους αυτούς. Να κοιτάξεις τι θα κάνεις, να βάλεις δικηγόρο». Ο πατέρας μου, κατά την πρώτη επίσκεψή του στην πάνω εντατική.
- «Την πρώτη φορά που ήρθα να σε δω, ένα περίεργο πράγμα, η φωνή σου έβγαινε διακεκομμένη, σαν να χανότανε το σήμα». Ένα απ' τ' αδέρφια μου. Εγώ δεν το θυμάμαι. Και πόσα άλλα...
- «Ποιος τη χάρη σου. Ακόμα και τα φάρμακα έρχονται από την Αμερική, κατευθείαν, με τ' όνομά σου». Μια νοσοκόμα.
- «Αυτοί με κοροϊδεύουνε, θέλω δικηγόρο». Εγώ, προς τον πατέρα μου, όταν μου διάβασαν κάποια μάλλον κατάθεση και περιείχε ακόμα και ατόφιες φράσεις του ποινικού κώδικα.
- «Άρρωστος είμαι ή κρατούμενος;». Ξεσπάω ώρες ώρες με αφορμή δευτερεύοντα έως γελοία θέματα, όπως οι μόνιμα κλειστές κουρτίνες.
- «Εγώ σκέφτηκα», ο Διώτης, «να γράψουμε ότι αναβάλλεται η κατάθεση, για άλλη μέρα. Μπορείς να υπογράψεις».
  «Αφού είναι μόνο τρεις γραμμές, γιατί υπογράφω τόσα χαρτιά;»
  «Γιατί ο στρατηγός κάνει μεγάλα γράμματα». Το πίστεψα. Όταν έχεις το νόμο με το μέρος σου, όλα είναι εύκολα. Σαν να κλέβεις τυφλό λαχειοπώλη.
- «Πού να σου λέω τι έβλεπα στην εντατική κάτω». Εγώ, στην Αλίθια, για κάποια παραίσθη-

ση. Ο Σύρος κι ο Διώτης που το άκουσαν, μείναν αποσβολωμένοι.

- «Αυτά τα γυαλιά θα είναι για να διαβάζεις και τ' άλλα για να βλέπεις τηλεόραση»
  «Μα δε βλέπω τίποτα»
  «Θα δεις, θα δεις». Η προφητεία του οπτικού.
- «Σάββα, αυτοί οι δύο αστυνόμοι ήρθαν για να σε συλλάβουν. Τυπικό είναι, ξέρεις... γραφειοκρατία». Κάνανε σαράντα μέρες να με βρουν. Ίσως ήταν δύσκολο.
- «Μου είπε ο δικηγόρος μου ότι έχω δικαίωμα να ζητήσω τη δικογραφία». Προς τον ανακριτή Λ. Ζερβομπεάκο, όταν ήρθε στο θάλαμο την πρώτη φορά για να μου απαγγείλει τις κατηγορίες.
  «Αυτό εδώ θέλεις;» προτείνει το κατηγορητήριο.
  «Ναι». Πού να ξέρω τη διαφορά;
- «Μου εμπιστεύτηκε ο κύριος Διώτης το μυστικό. Ότι "εσύ βοήθησες". Αν θυμηθείς κάτι... ας είναι και μεσάνυχτα, φώναξέ με». Ο εισαγγελέας Εφετών Καρούτσος..
- «Εγώ μια χαρά σε βλέπω. Και βλέπεις και ακούς». Η γνωμάτευση του εφέτη ανακριτή Λ. Ζερβομπεάκου, όταν του δήλωσα, για να το γράψει, ότι έχω προβλήματα υγείας και ότι δεν έχω λάβει γνώση της δικογραφίας.
- «Συνεννοήθηκα με το δικηγόρο σου, το μεσημέρι, που θα ξεκουράζεσαι, θα πεταχτούμε να του δώσω τη δικογραφία». Ο εφέτης ανακριτής.
  Τέσσερις ώρες το πρωί ανάκριση, με νοσηλεία ενδιάμεσα, δύο ώρες το μεσημέρι ξεκούραση και νοσηλεία και άλλες τρεις το απόγευμα για να τελειώσει τις εργασίες του ο ανακριτής. Όσο για τη δικογραφία, είκοσι χιλιάδες σελίδες χρειάζονται το λιγότερο τρία μεροκάματα, μόνο για να φωτοτυπηθούν.
  «Πήρες τη δικογραφία;». Εγώ προς το δικηγόρο μου.
  «Όχι, χάλασε το φωτοτυπικό».
- «Ανακάλυψα πώς να ξεχωρίζω αν είναι όνειρο αυτό που βλέπω ή όχι. Όταν βλέπω καθαρά είναι σίγουρα όνειρο, όταν βλέπω θαμπές σκιές, όπως τώρα, καταλαβαίνω ότι δεν κοιμάμαι». Εγώ στην Αλίθια.
- «Έχεις ένα ανθεκτικό μικρόβιο στο χέρι. Αν πάει στο αίμα, θα πάθεις σηψαιμία, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα». Ο Γιατρός.
- «... Μπουρ, μπουρ... ιδιαίτερα επικίνδυνος... μπουρ... ύποπτος φυγής... μπουρ, μπουρ...». Ο εισαγγελέας Καρούτσος με κρίνει προφυλακιστέο, ενώ τον ακούω μέσα σε βουητά, τυφλός, στην εντατική και χωρίς ο ίδιος να γνωρίζει αν τελικά θα επιβιώσω.
- «Δε μου λες; Τι έγινε στην οδό Ριανκούρ;». Ένας καμένος ΕΚΑΜίτης.
- «Τι ψάχνεις τώρα, μια κλοπή αυτοκινήτου ήτανε.

Στο κάτω κάτω έχει παραγραφεί». Ο εισαγγελέας Διώτης για το ίδιο θέμα.

- «Γιατρέ, μου είχαν πει οι οφθαλμίατροι, μόλις έπαθα αποκόλληση στο δεξί, ότι το αριστερό μάτι μπορεί να γίνει έως και φυσιολογικό»
  «Εξ όσων γνωρίζω και ανεξαρτήτως οπτικής οξύτητας, το αριστερό μάτι έχει καταρράκτη, ενώ στο δεξί υπάρχουν ενσφηνωμένα πολλά ξένα σώματα»
  «Αυτό, γιατρέ, κατά σύμπτωση το γνωρίζω από τις πρώτες μέρες· όταν είδα το δεξί μάτι από μέσα, μου ερχόταν μια φωτεινή δέσμη από την κόρη και δυο τρεις ακόμα, από διάφορα άλλα μέρη, ενώ όταν μπήκα μέσα στο αριστερό, δεν έβλεπα, παρά μια θαμπή, κρακελαρισμένη επιφάνεια. Μετά όμως... γιατρέ... γιατρέ μ' ακούτε;». Έφυγε βιαστικά, αφήνοντας τη δουλειά του στη μέση, για να μην ακούσει πράγματα που εγώ έλεγα και πίστευα, σαν απόλυτα φυσιολογικά.
- «Σας ταλαιπώρησα λίγο στην εντατική κάτω, τις πρώτες μέρες». Εγώ, μια άλλη μέρα, προς νοσοκόμα.
  «Μπα, μη σε απασχολεί, αναλόγως ήσουν πολύ ήσυχος».
- «Για πες μου Σάββα, εμείς οι γιατροί δεν έχουμε πολλές ευκαιρίες να μάθουμε, να μιλήσουμε με κάποιον που βγαίνει από μια τόσο δύσκολη κατάσταση, για πες μου θυμάσαι τίποτα, κάτι το ιδιαίτερο, από τις πρώτες μέρες νοσηλείας;»
  «Εκείνο που μου έκανε εντύπωση ήταν οι πολύχρωμοι κύβοι...». Πραγματικά, αυτό αξιολόγησα ως το σπουδαιότερο και πιο ξεχωριστό γεγονός.
- «Καλά, μιλάμε, στην εντατική κάτω είχες πάθει την πλάκα σου». Φύλακας της αντιτρομοκρατικής.
- «Πάντως οι γιατροί προσπάθησαν πολύ να σώσουν τα δάχτυλά σου, τους έβλεπα πώς έκαναν, μέχρι τελευταία». Ο ίδιος.
  «Σου πήραν βέβαια πρώτα, τουλάχιστον πέντε φορές, αποτυπώματα». Ο άλλος φύλακας.
- «Δε μου λες, ολόκληρος άντρας γιατί φοβόσουνα, τι φοβόσουνα;» Απεσταλμένος του Σύρου κοιτάει αν θυμάμαι τι έχει γίνει.
  «Φοβόμουνα, έκανε "κλαπ" με το δάχτυλο και φοβόμουνα». Έχω την εντύπωση ότι αιτιολόγησα απόλυτα το φόβο. Το τι σήμαινε και τι ακολουθούσε το "κλαπ", το θεώρησα αυτονόητο. Όλα μου φαίνονται το ίδιο αδιάφορα. Η αξιολόγηση, η ιεράρχηση, ο διαχωρισμός πραγματικότητας και παραισθήσεων είναι υπόθεση χρόνων· απαιτεί σκέψη, συγκέντρωση, λογική, κρίση κι αυτά θα ξυπνήσουν συν τω χρόνω – εφόσον υπάρξει επιστροφή.
- Τέλη Αυγούστου ένας φύλακας.
  «Καλά, ε; Έξω γίνεται το έλα να δεις, έχουνε στήσει τέντες οι δημοσιογράφοι... χαμός».

Είναι κάτι που περιμένω εναγωνίως ν' ακούσω, από την πρώτη στιγμή, μήπως φύγει το αίσθημα της απομόνωσης, μήπως αρθεί ο αποκλεισμός. Επιτέλους, κάποιοι θα μάθουν...

- «Σάββα...», άλλη μέρα, άλλος φύλακας, «θα ήθελες να μπορείς να σβήσεις, με μια μολυβιά, ό,τι έγινε όλα αυτά τα χρόνια;».

  Αυτή η σκέψη του, μόλις κατάφερα να κατανοήσω από πού πηγάζει και άρχισα να αντιλαμβάνομαι τι συνέβη, με εξόργισε. Έφερε την πρώτη σπίθα και το μυαλό μου ξεκίνησε αργά τον αγώνα για την αντίστροφη πορεία. Μετά από μέρες γεννήθηκε η απάντηση.

  «Δεν πρόκειται να πετάξω τη ζωή μου στα σκουπίδια».

- Τελευταίος στο χορό, εμφανίζεται ο χειριστής των φαρμάκων, η αφανής θεραπαινίδα, το μακρύ χέρι πίσω απ' το παραβάν της εντατικής. Φοράει πανάκριβο κουστούμι. Πόσο αταίριαστη πρέπει να είναι η ιατρική μπλούζα πάνω του! Περπατάει με τη σιγουριά του σπουδαίου και του κυρίαρχου. Όλοι παραμερίζουν φοβισμένοι στο πέρασμά του κι όταν μιλάει, απλώνεται γύρω νεκρική σιγή.

  Έρχεται απέναντί μου, συστήνεται. Είναι η τελευταία μέρα του Αυγούστου, ετοιμάζεται το εξιτήριο. Τον περιεργάζομαι, όσο μπορώ, με απορία.

  «Χωρίς ιατρική μπλούζα δεν μπορώ να σας αναγνωρίσω».

  Με κοιτά σχεδόν αμήχανα. Ξέρει τι έχει κάνει και μάλλον το εκλαμβάνει ως υπονοούμενο. Κάνει πως εξετάζει το ακρωτηριασμένο χέρι και κλείνει βιαστικά το διάλογο φεύγοντας, έτσι για να πει αυτός την τελευταία λέξη.

  «Σου σώσαμε το χέρι...».

Ερημωμένος τόπος

Καλοκαίρι 2001

ΠΟΣΟΙ άνθρωποι στον κόσμο, το μόνο που μπορούν να ελπίζουν για ν' αλλάξει, να βελτιωθεί η ζωή τους, είναι μια καταστροφή, μια κατάρρευση.

Σουδάν, μια πλούσια χώρα. Και όπως όλες οι χώρες του Τρίτου Κόσμου, με πάμφτωχους κατοίκους. Μία απ' τις δέκα περίπου στον κόσμο με εμπάργκο, προκειμένου η Δύση να τις υποτάξει στους δικούς της οικονομικούς όρους. Όσο για τους αυτόχθονες αυτής της χώρας, αλλά και ολόκληρης της αφρικανικής ηπείρου, έχουν εκπονηθεί μελέτες, που προβλέπουν ότι αυτοί θα αφανιστούν από πείνα, αρρώστιες, εμφυλίους πολέμους.

Ελοβέιτ. Ήρθε πριν ο μικρός του ξενοδοχείου και έφερε ένα μπιτόνι κρύο νερό για το μπάνιο. Είχαμε ξεκινήσει με την Αλίθια για το Νταρφούρ, δυτικά του Σουδάν. Μας είπαν ότι εκεί οι άνθρωποι είναι

ευτυχισμένοι, γιατί βρέχει και η γη είναι καταπράσινη. Όμως δεν υπήρχε τόσος χρόνος. Έτσι φτάσαμε μέχρι αυτή την πόλη, στα μισά της διαδρομής, και όπως κάθε πρωί, ετοιμαζόμαστε να περιπλανηθούμε στους δρόμους της.

Μας έφεραν τα βήματά μας σ' ένα μικρό, ειδικό νοσοκομείο. Το προσωπικό αφιερωμένο στην ανακούφιση του συνανθρώπου και ασθενείς μικρά παιδιά, σαν αυτά που γνωρίζουμε, χρόνια τώρα, από την κοντινή τους Μπιάφρα. Φτάσανε σ' αυτό το σημείο, μας είπε ο γιατρός, μετά από αλλεπάλληλες αρρώστιες που δεν μπόρεσαν να αντιμετωπιστούν εγκαίρως, λόγω της έλλειψης φαρμάκων. Μας δείχνει ένα παιδί, που περιεργάζεται αργά ένα μπισκότο. Μετά από πολυήμερες προσπάθειες, άρχισε να δείχνει ενδιαφέρον για τροφή. Τα κοιτάω και αισθάνομαι άβολα, σχεδόν ντροπή, γιατί μόνος μου ζυγίζω όσο όλα αυτά τα παιδιά μαζί.

Φεύγουμε. Κάποιος λίγο πιο κάτω μας πιάνει κουβέντα. Διηγείται μια ιστορία.

«Πριν λίγα χρόνια, όταν στη γειτονική Κένυα ανατινάχτηκε η πρεσβεία τους, βρήκαν την αφορμή οι Αμερικάνοι και δήθεν για αντεκδίκηση, κάνανε αεροπορική επιδρομή στη χώρα μας. Αυτό που βομβάρδισαν και ισοπέδωσαν ολοκληρωτικά ήταν το εργοστάσιό μας στο Χαρτούμ, που κατασκεύαζε ντόπια φάρμακα, πιο φτηνά από τα δικά τους. Πλήρωσαν μια μικρή αποζημίωση και το εργοστάσιο δεν μπόρεσε να ξαναχτιστεί. Κάτι σαν αναγκαστικό συμβόλαιο, όπως ακριβώς κάνανε στην άγρια Δύση και όπως συνεχίζουν να κάνουν μέχρι σήμερα». Αυτά είπε κι απομακρύνθηκε.

Έχουμε φτάσει σ' ένα πλανόδιο καφενείο, στην άκρη του χωματόδρομου, κοντά στην αγορά. Μια μικρή θράκα, το κουτί με τα απαραίτητα, που είναι ταυτόχρονα τραπεζάκι και τα μικρά σκαμνάκια που καθόμαστε. Η γυναίκα που κάνει τους καφέδες μάς κάλεσε μετά για φαΐ. Κι αυτός που έχει το μαγαζί με τα παραδοσιακά εργόχειρα, πριν από λίγες μέρες επέμενε να πάμε σπίτι του και διοργάνωσε ολόκληρη εκδρομή με φορτηγό στην εξοχή. Είχαμε ακούσει κάπου, πριν έρθουμε, ότι απαγόρευσαν τον τουρισμό, γιατί λόγω της φιλοξενίας, σημειωνόταν οικονομική ζημία στη χώρα, αλλά το θεωρήσαμε τότε υπερβολή. Αυτό που βλέπουμε τώρα είναι ότι σε κάθε δρόμο, κάθε σπίτι, μας φωνάζουν έστω για ένα ποτήρι νερό.

Πώς γίνεται, σκέφτομαι, να έρχεται κανείς σε τέτοιον τόπο, με μοναδικό σκοπό να εκμεταλλευτεί; Να ταράξει τη γαλήνη των ανθρώπων, τη σχέση τους με τη φύση, το διπλανό. Να θέλει να τους διαβρώσει, να τους κάνει σαν κι αυτόν, άπληστους, μισάνθρωπους και τελικά να τους οδηγεί σε εμφυλίους πολέμους, προκειμένου να αποφύγει ο ίδιος τη σύγκρουση.

Χρειάστηκαν, μόνο στο Σουδάν, δύο αιματηρές εξεγέρσεις, για να αποτινάξουν το ζυγό των Εγγλέζων αποικιοκρατών. Και πόσες άλλες έγιναν

και γίνονται, που γονάτισαν ολόκληρη την Αφρική, με εκατομμύρια νεκρούς. Για να αντικατασταθούν πολλές φορές από τους εκάστοτε Κουίσλιγκ, τους Πινοσέτ, τους Ιγιάντ-Αλάουϊ. Ή να υποστούν οικονομικό αποκλεισμό, μέχρι να ευθυγραμμιστούν με τον τρόπο διαχείρισης της εξουσίας, που εξυπηρετεί καλύτερα τα συμφέροντα της άπληστης Δύσης. Εδώ ο εχθρός είναι καμουφλαρισμένος ή απουσιάζει. Έρχεται μόνο για να ανάψει το φυτίλι και φεύγει. Στη χώρα μας είναι μόνιμα παρών.

Όταν γυρίσω πίσω, με περιμένει πολλή δουλειά.

ΚΥΡΙΑΚΗ
1
Ήρθε το Φθινόπωρο

Εξιτήριο

Ετοιμάζουν τις αποσκευές μου. Τα υπάρχοντά μου, λίγα φθαρμένα ρούχα και σακ-βουαγιάζ, μια σκουπιδοσακούλα, που μου δώρισε το νοσοκομείο. Αύριο φεύγω από τον Ευαγγελισμό.

Βλέπω πολύ θολά και παραμορφωμένα, από μια χαραμάδα, μόνο από το δεξί, υπολείπονται τέσσερις εγχειρήσεις, μόνο που θα ξαναχάσω, τρεις μήνες αργότερα, το μάτι αυτό στη φυλακή, θα πρέπει να προστεθούν άλλες δύο, αλλά δεν πειράζει.

Δεν ακούω σχεδόν καθόλου, έγινε μια εγχείρηση στο αριστερό, υπολείπεται μία στο δεξί αυτί και μια δεύτερη εξαρχής στο αριστερό, γιατί θα χάσω το μόσχευμα στη φυλακή, έξι μήνες αργότερα, αλλά δεν πειράζει.

Έχω χάσει εικοσιπέντε κιλά βάρος από τα ψυχοφάρμακα και τη νοσηλεία, τρέμουν και τινάζονται οι μυς, θα περπατάω σαν χρήστης ουσιών για χρό-

νια ακόμα, αλλά δεν πειράζει.

Ο μισός έχω πίεση κι ο άλλος μισός ορθοστατική υπόταση, με βραδυκαρδία τη μια στιγμή και την άλλη ταχυκαρδία, θα το μάθω όταν γίνει εντονότερο στη φυλακή, αλλά δεν πειράζει.

Έχω και τρεις οριζόντιες, μεγάλες τομές στο στήθος, γίνανε ίσως από άγνωστο, ακαταχώριστο χειρουργείο, αλλά δεν πειράζει.

Έχω και άσθμα – αυτό το είχα από πριν – οδηγούμαι σε ειδική απομόνωση, αλλά δεν πειράζει.

Έχω χάσει και τρία δάχτυλα, αλλά δεν πειράζει.

Έχω εξωτερικό νάρθηκα στο χέρι, πρέπει να βάλω εσωτερικό, υπολείπονται τρεις ακόμα εγχειρίσεις μόνο γι' αυτό, αλλά δεν πειράζει.

Έχω σπάσει και τα πλευρά, θα το μάθω δύο χρόνια αργότερα, έχω μόνιμους πόνους στο θώρακα, αλλά δεν πειράζει.

Έχω σπάσει και το κρανίο, όλη την πάνω πλευρά μέχρι πίσω, έχει κολλήσει στραβά, θα το μάθω ένα χρόνο αργότερα, αλλά δεν πειράζει.

Έχω αγγείωμα στον εγκέφαλο και μετεγχειρητικά clips στον κρανιακό θόλο, από άγνωστη χειρουργική επέμβαση, θα το μάθω τριάμισι χρόνια αργότερα, αλλά δεν πειράζει.

Έχω και μειωμένη ροή στη δεξιά καρωτίδα, που υποδηλώνει την ύπαρξη ανευρίσματος στον εγκέφαλο, τέσσερα χρόνια μετά δεν θα 'χει διερευνηθεί ακόμα, αλλά δεν πειράζει.

Έχω μόνιμους πονοκεφάλους, ιλίγγους και ακούω

συνεχόμενα σφυρίγματα και βουητά, θα με ταλαιπωρούν ισόβια, αλλά δεν πειράζει.

Έχω αποκτήσει και ηπατίτιδα, από τις μεταγγίσεις, αλλά δεν πειράζει.

Από την αποστειρωμένη εντατική πάω σε υπόγειο κελί τουαλέτα, που πλημμυρίζει κάθε τόσο με λύματα, αλλά δεν πειράζει.

Είμαι και υποβόλιμος. Ε, αυτό πειράζει.

Ένας, που έχει υποστεί πολλαπλές φαρμακευτικές – και όχι μόνο – ανακριτικές μεθόδους, ένας, που υποβάλλεται σε όποιο ρόλο τού προσδιορίσει ο απέναντι, χωρίς δυνατότητα αμφισβήτησης, χωρίς πρωτοβουλία, χωρίς δεύτερη ή πρώτη σκέψη, αυτός είναι υποβόλιμος.

Ένας άνθρωπος ψυχικά νεκρός. Μια απρόσωπη προσωπικότητα, ένας ακατάστατος χαρακτήρας, ένας ΑΛΛΟΣ άνθρωπος. Αυτό πειράζει.

ΔΕΥΤΕΡΑ

2

Το Τέλος μιας Εποχής

Σεπτέμβρης 2002

Μετά από εξήντα πέντε μέρες στην εντατική, οδεύω προς το κελί μου. Πριν λίγο ξεκίνησε ο γύρος του θριάμβου. Με τυμπανοκρουσίες και συγχορδίες, τα κανάλια διαλαλούν την παντοδυναμία του Καίσαρα. Δεκάδες φακοί παρακολουθούν τα λάφυρα και ετοιμάζουν χερούλια από πιθάρια και καπνισμένες χύτρες για τη διαπόμπευση. Κόσμος στα πεζοδρόμια, περιμένει αναγκαστικά την πομπή, πότε θα τελειώσει για να περάσει απέναντι, να πάει βιαστικά και φοβισμένα στη δουλειά του.

«Τώρα που πιάστηκε η 17 Νοέμβρη...».

Η φωνή του εκφωνητή πριν λίγες μέρες, που ακόμα με κατατρώγει.

Κάποτε υπήρχε μια Οργάνωση... τώρα... θα κατέβω από το αυτοκίνητο αργά, όσο κι αν τρέμουν από την εξάντληση, από τα βασανιστήρια τα μέλη μου, δε θα ζητήσω βοήθεια, δε θα παραπατήσω, δε

θα σκοντάψω. Πρέπει να μείνω όρθιος.

Ένα τραγούδι στο μυαλό μου τριγυρίζει. Ήταν πριν από δέκα μέρες που το άκουσα, όταν άνοιξα πρώτη φορά το ραδιόφωνο. Έκανε παύση πρώτα, σαν να περίμενε να ησυχάσει, ν' ακούσει όλη η κτήση.

Και μετά η νοσταλγική και ελπιδοφόρα φωνή του Λοΐζου:

«Η μέρα εκείνη δε θ' αργήσει...»

Ένας τέλος, μια καινούργια αρχή, η ανατολή που διαδέχεται τη δύση. Το μαρτύριο και ο θάνατος, που θα φέρουν την αυγή και το φως. Όλα αρχίζουν και τελειώνουν εκεί, στο βάθος τ' ουρανού. Σ' ένα βαθύ κόκκινο ορίζοντα.

Επίλογος

ΤΙ ΑΠ' αυτά που λέμε ή σκεφτόμαστε είναι δικό μας, πότε εκφράζουμε πραγματικά τη δική μας θέληση, τι πράττουμε ή διατυπώνουμε έχοντας επίγνωση ή έστω χωρίς επιπολαιότητα, ποιες ενέργειές μας δεν προέρχονται από εμβόλιμες παραστάσεις αλλά από δική μας διεργασία, πότε είμαστε ειλικρινείς και πότε λέμε ή αποδεχόμαστε κάτι από συμφέρον, ακόμα κι όταν μας ενοχλεί η συνείδησή μας, τι υποστηρίζουμε από μόδα για να μη μας διαχωρίσουν και τι διαδίδουμε από επίδειξη για να ξεχωρίσουμε;

Εγκλωβισμένοι σε κάποιον κοινά αποδεκτό τρόπο σκέψης, κινούμαστε καθημερινά χρησιμοποιώντας καθορισμένο δίκτυο συλλογισμών· για μια συμπεριφορά εκ του ασφαλούς, εξοβελίζουμε την κρίση· φοβόμαστε το λάθος, φοβόμαστε την απόρριψη, φοβόμαστε τη σκέψη· δεν έχουμε τόλμη, αποδιώχνουμε την πρωτοβουλία, τη βούληση· με τυποποιημένα υποδείγματα ακολουθούμε το ρεύμα, λειτουργούμε μηχανικά, αποκτούμε στρεβλή συνείδηση, δυσανά-

λογα ανταποκρινόμενα συναισθήματα, κατευθυνόμενη ηθική.

Η παθητική αποδοχή δεδομένων είναι αρκετή για τον έλεγχο και την καθοδήγηση, η αδράνειά μας και μόνο αρκεί για τη χειραγώγησή μας.

Σίγουρα κάποιοι διαφεύγουν. Κάποιοι θα μείνουν ανυπότακτοι. Άλλοτε με την πανουργία, άλλοτε με τη βία, ο εχθρός καταπατά εδάφη, διακηρύσσει θριάμβους. Επειδή...

Χωρίς πορεία δεν πέφτουμε σε λάκκο, χωρίς αντίσταση δε θα βρούμε εμπόδιο και χωρίς μάχη δε θα γνωρίσουμε ποτέ μια ήττα. Πλην όμως...

Από λίγους αιχμαλώτους δεν κρίνεται η έκβαση μιας μάχης κι αν πάλι χαθεί μια μάχη, δε χάθηκε και ο πόλεμος.

Μια αμερόληπτη βόμβα δημιούργησε τόσες ρωγμές στο σύστημα, ώστε να αποκαλυφτούν αδιέξοδα και πρακτικές, που καταδεικνύουν το ηθικό του βάραθρο, όταν «δρυός πεσούσης» κατατροπώνει αλαζονικά και ανυπόμονα τον πολιτικό του αντίπαλο.

Εφαρμόζει μεθόδους βασανιστηρίων και ανακρίσεις τύπου Γουαντανάμο σε κάποιον που ανατινάχτηκε, πέθανε, αλλά όμως έπρεπε να ζήσει για να τις υποστεί.

Δημοκρατία, Σύνταγμα, Νόμος, Δικαιοσύνη. Όμορφες λέξεις, θεσμοί που επαγγέλλονται ευημερία και υπηρετούν την εκμετάλλευση και εξουθένωση.

Ένα μονοκομματικό καθεστώς, με άλλοθι την

πάλη των ενδοκαπιταλιστικών αντιθέσεων· μια υπερσυγκέντρωση εξουσιών, για την υπερσυγκέντρωση του κεφαλαίου.

Ένα υποκριτικό σύστημα, που σαν τέτοιο, νομοτελειακά έλκει υπηρέτες, που επαγγέλλονται ό,τι υπόσχονται οι λέξεις, ενώ πράττουν ό,τι στηρίζει τα συμφέροντα των πατρόνων.

Ένα σύμπλεγμα από νόμους, κομμένο και ραμμένο στα μέτρα τους, εξασφαλίζει την ανισότητα· μια δικαστική εξουσία τη διαφυλάττει, τιμωρώντας αυστηρά τους παραβάτες της αδικίας.

Μονόπλευροι τιμητές των πάντων, στυλοβάτες του συστήματος, με λογική υποταγμένη στα πάθη τους, παρουσιάζουν σαν αυτονόητο για τις λέξεις-περιτύλιγμα, ό,τι αυτές δηλώνουν, αρκούμενοι στην ερμηνεία ενός ετυμολογικού λεξικού. Όμως, ακόμα και σ' όσους αγωνίζονται για καλύτερους όρους εκμετάλλευσης, πώς επιβάλλει την εξουσία του το κράτος, αν όχι με τη βία; Το στήριγμά του, η δικαστική εξουσία, πώς επιβάλλεται, αν όχι με την απειλή των όπλων; Κι αυτό δεν είναι, άραγε, η ετυμολογία του όρου τρομοκρατία;

Όσο εμπιστευόμαστε τις λέξεις, όσο αγνοούμε την πραγματικότητα, τόσο θα απορούμε γιατί κάποιος να διαλέξει άλλο δρόμο. Όσο αγνοούμε τις αιτίες, τόσο θα μεγαλώνουν τα ερωτήματα και η αντίσταση· όσο ερευνούμε τις αιτίες, τόσο οι ρόλοι κατηγορούμενου και κατήγορου θα αντιστρέφονται.

Περιεχόμενα

«Είναι κανείς εδώ;»

Σαν σε άδεια αίθουσα, ακούγεται η φωνή μου με αντήχηση. Απόκριση καμία.

«Είναι κανείς εδώ;» επαναλαμβάνω κάθε τόσο.

Έχει περάσει μια βδομάδα, ίσως παραπάνω και δεν ήρθε κανείς να με δει. Αποκλεισμός. Δεν κινείται φύλλο, τόσο που πιστεύω ότι έχουν κρύψει το περιστατικό με τη βόμβα και δεν πρόκειται ποτέ να μάθει κανείς γι' αυτά που συμβαίνουν εδώ. Θα βρίσκομαι στα νύχια τους μέχρι να αποσπάσουν τα κομμάτια που χρειάζονται. Ό,τι περισσέψει θα πεταχτεί και δε θα βρεθεί ποτέ. Αν μάθαινα μια είδηση... κάτι απ' έξω, οτιδήποτε...

ISBN 960-89336-0-9